RAPOR

SIRBİSTAN SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

MEHMET UĞUR EKİNCİ

SETA

SIRBİSTAN SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

SETA

COPYRIGHT © 2014
Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 38
I. Baskı: 2014
ISBN: 978-605-4023-43-1

Tasarım: M. Fuat Er
Uygulama: Ümare Yazar
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel:+90 312.551 21 00 | Faks :+90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul
Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C. Office
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire
21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SIRBİSTAN SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

Mehmet Uğur Ekinci

SETA
SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

ÖNSÖZ 11

BİRİNCİ BÖLÜM 15
GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE

İKİNCİ BÖLÜM 19
SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 25
GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 31
YEREL MESELELER VE AZINLIKLAR

BEŞİNCİ BÖLÜM 39
SİYASİ PARTİLER

ALTINCI BÖLÜM 69
SİYASİ ŞAHSİYETLER

YEDİNCİ BÖLÜM 97
DİNİ YAPI VE KURUMLAR

SEKİZİNCİ BÖLÜM 103
MEDYA

DOKUZUNCU BÖLÜM 111
ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR

DOKUZUNCU BÖLÜM 121
ÖNEMLİ İŞADAMLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ | 11

GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE | 15

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR | 19

Yasama Organı ve Seçimler | 19
Cumhurbaşkanı | 20
Yürütme Organı | 20
Yargı | 20
Ulusal Güvenlik Kurumları | 21
Yerel Yönetimler | 22

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER | 25

Kosova ile Diyalog Süreci | 25
AB Üyelik Süreci | 27
NATO ile İlişkiler | 28
Ekonomik Sorunlar | 29

YEREL MESELELER VE AZINLIKLAR | 31

Voyvodina | 31
Sancak | 33
Preşevo Vadisi ve Arnavut Milliyetçiliği | 35

SİYASİ PARTİLER | 39

Ulusal Siyasi Partiler | 39
Bölge/Azınlık Partileri: Voyvodina | 60

Bölge/Azınlık Partileri: Sancak | 62
Bölge/Azınlık Partileri: Preşevo Vadisi | 66

SİYASİ ŞAHSİYETLER | 69

Tomislav Nikolić | 69
Aleksandar Vučić | 71
Ivica Dačić | 73
Nebojša Stefanović | 75
Bratislav Gašić | 76
Rasim Ljajić | 76
Željko Sertić | 78
Dušan Vujović | 79
Maja Gojković | 81
Boris Tadić | 82
Bojan Pajtić | 84
Sulejman Ugljanin | 85
Ćedomir Jovanović | 86
Vuk Drašković | 87
Velimir Ilić | 89
Marko Đurić | 90
Zoran Živković | 91
Dragan Đilas | 92
Vuk Jeremić | 93

DİNİ YAPI VE KURUMLAR | 97

Sırp Ortodoks Kilisesi | 97
Müslümanlar | 98

MEDYA | 103

Ajanslar | 104
Yazılı Basın | 104
Radyo-TV | 107
İnternet Medyası | 109

ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR | 111

Veran Matić | 111
Dušan Bataković | 112
Darko Tanasković | 113
Đorđe Vukadinović | 114
Božidar Đelić | 114
Ivan Mrkić | 115
Lazar Krstić | 116
Muamer Zukorlić | 118

ÖNEMLİ İŞADAMLARI | 121

Miodrag Kole Kostić | 121
Miroslav Mišković | 122
Milan Beko | 123
Milija Babović | 124

ÖNSÖZ

Balkanlar, birçok jeostratejik, ekonomik, sosyal ve kültürel sebepten dolayı Türkiye'nin en yakından ilgilendiği bölgelerden biri olmuştur. Türkiye'nin son yıllarda gelişen ekonomik ve sosyal dinamikleri ve aktif dış politikası, resmi kurumların, iş çevrelerinin ve sivil toplumun Balkanlara yaklaşımına olumlu yansımış, bölge ülke ve toplumlarının da birçok alanda Türkiye'yle işbirliğine sıcak bakması sayesinde karşılıklı ilişkilerde kayda değer ilerlemeler meydana gelmiştir.

Öte yandan, Türkiye'de son yıllarda Balkanlar siyasetinin yeterince yakından takip edilmediği de bir gerçektir. Balkanların 1990'ların sonlarından itibaren yakalamış olduğu istikrar ortamı her ne kadar Türkiye'nin bölgeyle olan siyasi, ekonomik ve sosyal bağlarını güçlendirmek için bir fırsat sunsa da stratejik ve akademik araştırma çevrelerinde Balkanlara yönelik ilgiyi azaltmış, araştırmacılar Ortadoğu gibi gündemi daha hareketli ve tartışmalı olan bölgelere yönelmişlerdir. Böylelikle Balkanlardaki güncel siyasi konular üzerine yazılan kitaplar ve medyanın bu konulara ayırdığı yer oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye'de Balkanlarla ilgili yapılan araştırma ve yayınlar daha çok tarihsel konulara ve bölgesel politikalara ilişkin veya tematik içerikli olduğundan, Balkan ülkelerinin güncel iç siyasetlerine dair bir kaynak eksikliği söz konusudur.

Halbuki, Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç

bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaşma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

SETA olarak bu eksikliği bir ölçüde giderebilmek adına, daha önce başka ülkeler için hazırlamış olduğumuz siyaseti anlama kılavuzlarından Balkanlar için de hazırlamaya karar verdik. İlk etapta hazırladığımız bu çalışma, isimleri literatürde topluca "Batı Balkanlar" olarak geçen ve Avrupa Birliği'ne üyelik süreçlerini henüz tamamlamamış altı ülkeyi (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya ve Sırbistan) kapsamaktadır. Balkanların geri kalan ülkelerini ise bundan sonraki çalışmalarımızda incelemeyi amaçlamaktayız.

Batı Balkanlardaki siyasi aktörler hakkında biyografik kaynaklar, bölgede güncel siyasete ilişkin nitelikli yayınların azlığı ve medyanın büyük ölçüde siyasi baskı altında bulunması gibi sebeplerden dolayı eksik ve çelişkili bilgilerle doludur. Dolayısıyla burada sunduğumuz bilgilerin isabetliliğini mümkün olduğunca sağlayabilmek için çalışmamızı dikkatli bir okuma ve değerlendirme süreci içinde hazırlamaya özen gösterdik. Siyasi aktörlerle ilgili bilgi almak için bölgede ve uluslararası alanda yayınlanmış birçok farklı kaynağa müracaat ettik. Bununla beraber yazılı kaynaklarla yetinmeyerek Eylül-Kasım 2013 arasında Batı Balkanlarda geniş kapsamlı bir saha araştırması yürüttük. Bu sürede Arnavutluk (Tiran), Bosna-Hersek (Saraybosna, Banja Luka, Mostar), Karadağ (Podgorica, Cetinje, Bar), Kosova (Priştine, Prizren, Mitrovica), Makedonya (Üsküp, Kalkandelen) ve Sırbistan'da (Belgrad, Vojvodina, Sancak, Preşevo vadisi) 130'a yakın siyasetçi, siyasi analist, diplomat, bürokrat, gazeteci ve STK temsilcisi ile mülakatta bulunduk. Bizlerle görüşmeyi kabul ederek çalışmamıza yardımcı olan herkese bu vesileyle şükranlarımızı sunarız.

Çalışmamızda ülkeler ortak başlıklar altında incelenmiştir. Her ülke için ilk olarak yasama, yürütme ve yargı organlarının ve bellibaşlı kurumlarının anayasa ve kanunlarca öngörülen yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ülkenin siyasi gündemini belirleyen önemli meselelere değinilmiş, meselelerin arkaplanı ve mevcut durumu ortaya konmuştur. Bu bilgilerin ardından ülke

siyasetinde rol oynayan önemli siyasi partilerin tarihçeleri ve programlarında öne çıkan noktalar sunulmuş, daha sonra ise ülkenin önemli siyasi şahsiyetlerin hayat hikayeleri ve siyasi görüşlerine yer verilmiştir. Bunun ardından toplumda öne çıkan ve çoğunlukla siyasetle bağlantılı olduğu bilinen dini yapı hakkında bilgi verilmiştir. Ülkenin önemli basın-yayın kuruluşları ve -varsa- bunların siyasi aktörlerle ilişkileri incelendikten sonra ülkenin siyasi ve sosyal hayatı üzerinde ağırlığı olduğu düşünülen bellibaşlı aydın, işadamı ve diğer toplumsal aktörlere yer verilecektir. Böylelikle ülke siyasetinin genel görünümünün geniş bir perspektifle sunulması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanabilmesi için proje desteği sunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na ve projenin çeşitli aşamalarında bizden yardımlarını esirgemeyen Senada Zatagić, Karolina Dejnicka, Tilyana Skender, Gloria Shkurti, Juleda Hani, Fatos Dibra, Muhammed Murati, Abdülhamit Yıldırım, Esmer Drkenda, Liburn Mustafa, Betül Doğan, Muhammet Koçak, Furkan Şenay ve ismini burada sayamadığımız meslektaş ve dostlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Balkanların Orta Avrupa'ya açılan kapısı ve birçok bakımdan önemli bir ülkesi olan Sırbistan'ın ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi yapısı ve siyasi aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-etnik unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle çok partili hayata geçen, fakat Komünist düzenin 1990'lar boyunca etkisini güçlü bir şekilde hissettirdiği Sırbistan, Milošević'in yönetimden uzaklaştırıldığı 2000 yılından bu yana köklü bir dönüşüm süreci içerisindedir. Bu dönüşüm, ülkedeki siyasi hayatın da oldukça hızlı ve dinamik bir biçimde ilerlediği anlamına gelmektedir. Hazırlamış olduğumuz bu kitap, Sırbistan'daki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Batı Balkanlardaki altı ülkenin siyasi yapılarının, kurumlarının ve aktörlerinin tanınması için temel bir başvuru kaynağı olarak hazırladığımız bu altı ciltlik çalışmada bölgenin bütün aktörlerine yer vermek mümkün olmadığından bazı kişi ve kurumlar ister istemez çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Yine de bu ülkelerdeki güncel siyasete ilişkin Türkiye'de yayınlanan ilk toplu ve düzenli rehber olma özelliğini taşıyan çalışmamızın Balkanlardaki siyasi hayatın daha iyi anlaşılması için yol gösterici olacağını ümit ediyoruz.

Mehmet Uğur Ekinci
Nedim Emin

* Kosova'nın bağımsızlığı Sırbistan hükümeti tarafından tanınmamaktadır.

GENEL GÖRÜNÜM VE TARİHÇE

- Yüzölçümü 77.474 km^2 (Ankara'nın 3 katı).
- Nüfus yak. 7.300.000 (Ankara+İzmir'den biraz az). En kalabalık şehir Belgrad (yak. 1.200.000).
- Nüfus artış hızı yılda binde -4. Yaş ortalaması 42.
- Nüfusun yüzde 83'ü Sırp. Diğer önemli etnik gruplar: yüzde 4 Macar, yüzde 2 Boşnak, yüzde 1,5 Roman, yüzde 1 Yugoslav, yüzde 1 Karadağlı.
- Nüfusun yüzde 56'sı şehirli.
- Resmi dil Sırpça. Bu dil nüfusun yüzde 88'inin anadili.
- Nüfusun yüzde 85'i Ortodoks, yüzde 5,5'i Katolik, yüzde 3,2'si Müslüman.
- İşsizlik yüzde 30.

1804'te başlayan isyanlar neticesinde Osmanlı İmparatorluğu altında özerk bir statü kazanan Sırbistan'ın bağımsızlığı resmen 1878 Berlin Antlaşması'nda tanındı. Sırp Krallığı, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Hırvat ve Sloven krallıklarıyla birleşerek Belgrad merkezli Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nı oluşturdu. Sırp hanedanından gelen 1. Aleksandar Karađorđević'in 1929 yılı başında meclisi feshederek iktidarı ele almasıyla devletin adı Yugoslavya Krallığı olarak değiştirildi. İkinci Dünya Savaşı'nda Mihver Devletleri'nin işgaline uğrayan Yugoslavya'da kraliyet taraftarı olan Sırp milliyetçileri (Çetnikler) ile Komünizm'i savunanlar (Partizanlar) arasında iç savaş yaşandı. Josip Broz Tito liderliğindeki Partizanların savaşı kazanmasıyla Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti kuruldu. Krallık taraftarları ile bütün muhalif gruplar siyasetten tasfiye edilerek ülke siyasetinde tek parti (Yugoslavya Komünistler Birliği) egemen hale geldi.

Belgrad merkezli, altı cumhuriyet (Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Slovenya, Karadağ ve Makedonya), bir özerk eyalet (Voyvodina) ve Sırbistan'a bağlı bir özerk bölgeden (Kosova) oluşan Yugoslavya'da milliyetçiliğin yasaklanması ve federal unsurlara geniş özerklik verilmesi sayesinde etnik gerilimler fazla yaşanmadı. 1963'te ülkenin adı Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak değiştirildi. 1974'te Hırvatların başlattığı ayaklanma sonrasında anayasa değişikliği yapılarak özerk birimlerin yetkileri artırıldı, ayrıca Kosova'ya da özerk eyalet statüsü tanındı.

Tito'nun 1980 yılında ölmesinin ardından ülkede yaşanan siyasi boşluk ve ekonomik sorunlar, etnik gerilimlerin yeniden tırmanmasına sebep oldu. 1980'lerin sonlarında Sırbistan Cumhurbaşkanı Slobodan Milošević'in ülkede nüfus bakımından en geniş topluluk olan Sırpların daha fazla söz hakkı elde etmesi amacıyla merkeziyetçi düzenlemelere girişmesi, diğer etnik unsurların tepkisini çekti. Böylelikle ülkede etnik gerilimler arttı. 1990 yılında Hırvat ve Sloven üyelerin ayrılmasıyla Yugoslavya Komünistler Birliği dağıldı.

Önemli miktarda Sırp nüfusun yaşadığı Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in Belgrad yönetiminden uzaklaşmaya başlaması üzerine buralarda yaşayan Sırp topluluklar ayaklandı. Çoğunlukla Sırpların oluşturduğu Yugoslavya Ordusu'nun (JNA) bu ayaklanmaları desteklemesiyle Yugoslav Savaşları başladı. 1991'de Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Kosova, 1992'de ise Bosna-Hersek'te düzenlenen referandumların ardından bu cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan etti; Kosova hariç hepsinin bağımsızlığı uluslararası toplum tarafından tanındı. Savaş sırasında Sırp ordusu ve milis güçleri tarafından birçok bölgede Sırp olmayan sivil halka yönelik baskı, saldırı, zorunlu göç ettirme ve katliam gibi uygulamalar gerçekleştirildi. Savaş, 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Anlaşması ile noktalandı. Böylece Sırpların yaşadığı toprakların bir kısmı Yugoslavya'dan resmen ayrılmış oldu.

Savaş sonrasında Milošević yönetiminin Kosova'da kontrolü yeniden ele alma çabaları karşısında Arnavutların oluşturduğu Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) silahlı mücadele başlattı. Yugoslav ordusunun orantısız şiddet kullanması ve sivil halka yönelik baskı ve katliamlar uygulaması üzerine uluslararası toplum meseleye müdahil oldu. Mart 1999'da Rambouillet Anlaşması adı altında önerilen çözümün Yugoslavya hükümetince kabul edilmemesi üzerine NATO Yugoslavya harekatını başlattı. Bir süre devam eden bombardımanın ardından Yugoslav ordusu Kosova'dan çekildi.

Savaşların uzaması ve ülkenin uluslararası toplumla bir türlü bütünleşememesi yüzünden toplumda Miloševića yönelik öfke arttı. İktidarın bütün engellemelerine rağmen siyasi ve toplumsal alanda güçlenen muhalefet, 2000 yılındaki

seçim usulsüzlüğünün ardından kitlesel gösterilere dönüştü. Baskılar karşısında Milošević iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Muhalefetin iktidara gelmesiyle ülkede demokratikleşme ve liberalleşmeye yönelik net ve kararlı adımlar atılmaya başladı. Savaş suçluları hakkında uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gidildi.

Sırbistan ile federal ortaklığı devam ettiren Karadağ'ın statü talepleri karşısında 2003 yılında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti kaldırılarak Sırbistan-Karadağ birliği kuruldu. Böylece daha gevşek bir federal yapı benimsendi. 2006 yılında Karadağ'da düzenlenen referandumda bağımsızlık kararı çıkmasıyla Sırbistan ile Karadağ resmen ayrıldı.

Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün denetimi altında olan Kosova'da 2000'li yılların ortalarında Sırplar ve Arnavutlar arasında artan huzursuzluklar karşısında 2006'dan itibaren Kosova'nın durumuna dair uluslararası müzakereler başlatıldı. Müzakerelerden Belgrad ve Priştine'nin beraber kabul edeceği ortak bir metnin çıkmaması üzerine Kosova Parlamentosu, 17 Şubat 2008'de aldığı kararla bağımsızlığını ilan etti. Bu kararı tanımayan Sırbistan hükümeti, konuyu Uluslararası Adalet Divanı'na götürdü. Divan, Temmuz 2010'da verdiği tavsiye niteliğindeki kararda bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka aykırı olmadığını açıkladı. Bu karar üzerine, Sırbistan hükümeti Avrupa Birliği'nin arabuluculuğunda Priştine hükümeti ile görüşmelere başladı.

Kosova'nın bağımsızlığının AB tarafından tanınması yüzünden ülke içinde tartışmalara sebep olan AB üyelik hedefi, yine de ana akım siyasi aktörlerin çoğunluğu tarafından benimsendi. Mayıs 2008'de AB ile İstikrar ve Ortaklık Antlaşması imzalayan Sırbistan, Mart 2012'de AB'den adaylık statüsü aldı. Tam üyelik için müzakereler halen devam etmektedir.

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

YASAMA ORGANI VE SEÇİMLER

Çok partili demokrasiye sahip Sırbistan'da yasama organı olarak tek kamaralı Milli Meclis bulunmaktadır. Meclisin görevleri arasında anayasayı kabul etmek ve değiştirmek, uluslararası anlaşmaları onaylamak, savaş ve barış ilanına karar vermek, güvenlik hizmetlerini denetlemek, özerk bölgelerin nizamnamelerini onaylamak, af ilan etmek ve yıllık bütçeyi kararlaştırmak bulunmaktadır. Meclis aynı zamanda hükümetin göreve başlaması için güvenoyu verme, Anayasa Mahkemesi üyelerinin, Yüksek Mahkeme başkanının, mahkeme başkanlarının, cumhuriyet başsavcısı ve savcıların, Merkez Bankası başkanının ve kamu denetçisinin (ombudsman) atanması ve görevden alınması gibi yetkilere de sahiptir.

Dört yılda bir yapılan genel seçimlerde 250 milletvekili meclise seçilir. Seçimler Cumhuriyet Seçim Komisyonu tarafından yürütülür. 18 yaşını doldurmuş ve Sırbistan'da ikamet etmekte olan her vatandaşın seçme ve seçilme hakkı vardır. Partiler tek tek veya koalisyon halinde milletvekili aday listesi çıkarabildiği gibi vatandaş grupları da seçimlere kendi listeleriyle girebilirler. Aday listelerinde her cinsiyetten en az yüzde 33 milletvekili adayı bulundurmak zorunludur.

Ülke çapında yüzde 5'ten fazla oy almış parti ve gruplar aldıkları oy oranına göre meclise milletvekili gönderirler. Bu barajın altında kalan parti ve gruplar milletvekili çıkaramaz. Yalnızca Arnavut, Boşnak, Macar, Hırvat, Karadağlı gibi ulusal azınlıkların partileri bundan istisna tutulmuştur. Bu partiler, aldıkları oy oranına göre D'Hondt sistemine göre belirlenmiş seçim bölgelerinden çeşitli sayı-

larda milletvekili çıkarabilmektedirler. Örneğin 2014 seçimlerine tek başına giren Voyvodinalı Macarlar Birliği (VMSZ) altı, Sancak Demokratik Hareket Partisi (SDA Sandžaka) ise üç milletvekili çıkarabilmiştir.

Milletvekillerinin yemin ederek görevlerine başlamalarının ardından Meclis Başkanı, en az 30 milletvekilinin yazılı olarak teklif ettiği adaylar arasından meclis çoğunluğunun oyuyla seçilir.

CUMHURBAŞKANI

Devletin başı olan Cumhurbaşkanı ülkenin birliğini temsil eder. Beş yıllığına olmak üzere doğrudan halk tarafından seçilir. Partiler ve vatandaş grupları seçimlerde aday gösterebilirler. Adaylıkların Cumhuriyet Seçim Komisyonu tarafından kabulü için adaylık teklifinin 10.000 imzayla desteklenmesi gerekir. Seçimde salt çoğunluğun oyunu alan aday cumhurbaşkanı seçilir. Eğer hiçbir aday salt çoğunluğu elde edemezse 15 gün içinde seçim tekrarlanır. İkinci tura ilk turda en çok oyu almış iki aday katılır ve bunların arasında çoğunluğu elde eden aday cumhurbaşkanı seçilir. Bir kişi en fazla iki dönem cumhurbaşkanlığı yapabilir.

Cumhurbaşkanının anayasada belirtilen görevleri arasında devleti temsil etmek, mecliste kabul edilen kanunları onaylamak, başbakanı atamak, büyükelçileri tayin ve azletmek ve af ilan etmek bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının gerekli durumlarda hükümetin önerisiyle meclisi feshetme yetkisi bulunmaktadır. Milli Güvenlik Kurulu'na da başkanlık eden cumhurbaşkanı, başkomutan unvanına sahiptir.

YÜRÜTME ORGANI

Ülkede yürütme organı hükümettir. Hükümetin başı olan başbakan, cumhurbaşkanı tarafından atandıktan sonra bakanlar kurulunu ve hükümet programını belirler. Hükümet, Milli Meclis'te düzenlenen güven oylamasında salt çoğunluğun olumlu oyunu aldığı takdirde resmen göreve başlar. Hükümetin görevleri politikaları belirleyip uygulamak, kanunları uygulamak, tüzükleri çıkarmak, kanun tasarılarını meclise sunmak ve kamu hizmetlerini yönetmektir.

YARGI

Ülkede yargı kuvveti bağımsız mahkemelerin elindedir. En yüksek mahkeme, nihai temyiz mercii olan Yüksek Mahkeme'dir (*Vrhovni Sud*). Ülkede ayrıca kanun ve kararnamelerin anayasaya uygunluğunun denetlendiği bir Anayasa Mahkemesi bulunmaktadır. Birçok şehirde bulunan sulh, asliye, istinaf ve ticaret mahkemelerinin dışında dört temyiz mahkemesi ve üç idare mahkemesi vardır. Geçici mah-

kemelerin ve sıkıyönetim mahkemelerinin kurulamayacağı anayasa tarafından hükme bağlanmıştır. Yargıçların atanma ve özlük işleri Yüksek Yargı Kurulu'nca yürütülür. Bu kurulun tabii üyeleri arasında Yüksek Mahkeme Başkanı, Adalet Bakanı ve Milli Meclis'in uygun gördüğü bir komisyonun üyesi bulunmaktadır.

Savcılar ve savcı vekilleri, Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde görev yaparlar. Ülkede bir adet Cumhuriyet başsavcısı bulunur. Başsavcı, altı yıllığına Milli Meclis tarafından seçilir. Ayrıca savaş suçları ve organize suçlar için özel yetkili savcılık ofisleri bulunmaktadır. Savcıların bağımsızlığı Devlet Savcılar Kurulu tarafından gözetilir. Cumhuriyet başsavcısı, Adalet Bakanı ve Milli Meclis'in uygun gördüğü bir komisyonun üyesi bu kurulun tabii üyeleridir.

ULUSAL GÜVENLİK KURUMLARI

Ülkenin ulusal güvenlik politikasını Milli Güvenlik Kurulu belirler. Cumhurbaşkanının başkanlık ettiği kurulda güvenlik ve istihbarat kurumlarının en yetkili temsilcileri yer alır.

Sırbistan hükümetinin 2009 yılında kabul ettiği ulusal güvenlik strateji belgesine göre ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük güvenlik tehdidi "Kosova ve Metohiya Özerk Eyaleti'nin ayrılıkçılığa teşebbüs etmiş olması"dır.[1] Aynı belgede, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra yaşanan savaşların, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne uygulanan uluslararası ambargoların ve Kosova Savaşı sırasındaki NATO bombardımanının yarattığı olumsuz etkilerin halen sürdüğünden bahsedilmektedir. Sırbistan'a karşı silahlı saldırı ihtimalinin geçmişe nazaran azaldığı ama ortadan kalkmadığı vurgulanmakta, ayrıca bazı etnik ve dini grupların "ayrılıkçılık emelleri" önemli bir güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Ulusal güvenliği tehdit eden diğer faktörler olarak ise terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, aşırı akımlar, yabancı istihbarat kuruluşlarının faaliyetleri, sınır aşan organize suçlar, yolsuzluk, ekonomik sorunlar, enerjide dışa bağımlılık, savaşlarda ülkeye gelen göçmenlerin durumları, komşularla olan sınır tartışmaları, internet suçları ve çevre sorunlarına dikkat çekilmektedir.[2]

Sırbistan Silahlı Kuvvetleri, ülkenin dış silahlı tehditler karşısında savunulmasından sorumludur. Kara ve hava kuvvetlerinden oluşan silahlı kuvvetler, Savunma Bakanlığı'na bağlıdır. Genelkurmay Başkanı, 1960 doğumlu Orgeneral Ljubiša Diković'tir.

1. *National Security Strategy of the Republic of Serbia* (Belgrad: 2009), s. 8. (http://www.voa.mod.gov.rs/documents/national-security-strategy-of-the-republic-of-serbia.pdf adresinden erişilebilir.)

2. *National Security Strategy of the Republic of Serbia* (Belgrad: 2009), s. 9-14.

Silahlı kuvvetlerin ana çatısını oluşturan Kara Kuvvetleri'nin karargâhı Niş şehrindedir. Halen Kara Kuvvetleri'ne Korgeneral Aleksandar Živković komuta etmektedir. Karargâhı Zemun'da olan Hava Kuvvetleri'nin komutanı ise Tümgeneral Ranko Zivak'tır. Bu iki komutanlığın dışında Genelkurmay'a doğrudan bağlı olan bir de Belgrad merkezli Talim Komutanlığı bulunmaktadır. Bu komutanlık, ülkenin birçok şehrinde bulunan askeri talimgâhların idare ve işleyişinden sorumludur. Ordunun Pančevo ve Niş şehirlerinde talim gören bir Özel Kuvvetler Tugayı mevcuttur.[3]

İçişleri Bakanlığı'na bağlı güvenlik birimleri ülkenin iç güvenliğinden sorumludur. Polis kuvvetlerinin görevleri arasında can ve mal güvenliği, sınırların güvenliği ve terörle mücadele sayılabilir.

Devletin üç istihbarat kurumu mevcuttur. Tek sivil istihbarat kurumu olan Güvenlik-Enformasyon Kurumu (BIA), 2002 yılında yayınlanan kanunla yeni adıyla yeniden yapılandırılmıştır. Kurum, devletin güvenliği için bilgi toplamanın yanısıra anayasal düzeni tehdit edici faaliyetler ve organize suçlara karşı istihbarat çalışmalarında bulunur. Kurumun müdürü hükümet tarafından atanır ve görevden alınır. Askeri Güvenlik Kurumu (VBA), orduya bağlı istihbarat ve karşı-istihbarat kurumudur. Çalışmalarından Savunma Bakanlığı aracılığıyla hükümet sorumludur. Yine Savunma Bakanlığı altında faaliyet gösteren Askeri İstihbarat Kurumu (VOA) da dış tehditler konusunda devlete ve orduya bilgi sağlamakla görevlidir. Askeri ataşeler de bu kuruma bağlıdır. Bu üç kurumun çalışmalarını eşgüdümlü olmasını sağlamak için bir Koordinasyon Masası mevcuttur. İstihbarat kurumlarının müdürleri, yılda en az bir kere olmak üzere Milli Meclis'e rapor sunarlar.

YEREL YÖNETİMLER

Ülkede özerk eyaletlerin ve yerinden yönetim esasına göre yapılandırılmış birimlerin varlığı anayasada belirtilmiştir. Buraların kendi nizamnameleri ve meclisleri bulunur. Bu meclislerin üyeleri dört yılda bir yapılan yerel seçimlerle belirlenir. Etnik bakımdan karışık olan yerlerde ulusal azınlıklar nüfusa oranları nispetince yerel meclislerde temsil edilirler.

Anayasa'nın 182'nci maddesinde Voyvodina ile Kosova-Metohiya olmak üzere iki bölgenin özerkliği tanınmakla beraber Kosova ile Sırbistan arasında fiilen siyasi bir bağ kalmadığından bugün ülkedeki tek özerk eyalet Voyvodina'dır. Anayasada yeni özerk birimlerin kurulabileceği gibi var olanların özerkliklerinin or-

3. Bilgiler Sırbistan Savunma Bakanlığı ve Silahlı Kuvvetleri internet sitelerinden derlenmiştir.

tadan kaldırılabileceği hükmü yer almaktadır. Eyaletler, şehir planlaması, tarım, çevre, turizm, sanayi, ulaşım, eğitim gibi birçok alanda kendi politikalarını belirleyerek uygulayabilirler. Eyaletlerde alınan kararlar merkezi hükümet tarafından Anayasa Mahkemesi'ne götürülebilir. Eyaletler, masraflarını karşılamak için hem bölge gelirlerinden, hem de devlet bütçesinden pay alırlar. Anayasada Voyvodina'nın bölgesel gelirlerinin 3/7'sini kendi harcamaları için kullanması, merkezi bütçeden de en az yüzde 7 pay alması öngörülmektedir.

Özel statüsü bulunan eyaletlerin dışında belediyeler, vilayetler ve büyükşehir statüsüne sahip olan Belgrad, yerinden yönetim esasına göre yapılandırılmıştır. Belgrad, diğer şehirlerden farklı olarak özel bir yönetmeliğe tabidir.

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER

KOSOVA İLE DİYALOG SÜRECİ

Sırbistan anayasasına göre özerk eyalet statüsünü haiz Kosova'nın 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmesiyle Sırbistan yönetimiyle bağları kopmuş, yalnızca Kosova'nın kuzeyinde yaşayan Sırplar Kosova ile bütünleşmeyi reddederek Sırbistan hükümetine bağlılıklarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Sırbistan hükümeti Kosova'nın bağımsızlığını tanımayı reddetse de Kosova'nın uluslararası kamuoyunda geniş tabanlı bir destek bulması, fiili durumun geri çevrilmesinin imkansızlığını göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) Kosova Savaşı'nı bitiren 10 Haziran 1999 tarihli ve 1244 sayılı kararında Kosova'nın siyasi statüsünün uluslararası toplumun da katılımıyla belirlenmesi öngörülmüştü. Yıllar süren müzakerelerin ardından BM Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari, 2007 yılında Kosova'da bağımsızlık ayarında bir statüye geçilmesini sağlayacak kapsamlı bir plan açıkladı. Bu plana dönemin başbakanı Vojislav Koštunica şiddetle karşı çıksa da AB'nin Kosova'yı tanıması ve Sırbistan'ın tam üyeliğe kabul edilmesi için Kosova ile ilişkilerin normalleşmesini şart koşması ülkedeki diğer siyasi aktörlerin konuya yaklaşımını önemli ölçüde etkiledi. Koštunica'nın partisi DSS'nin aynı yıl içerisinde hükümetten çekilmesinden bu yana Sırbistan hükümetleri ülkenin AB üyeliğini öncelikli görerek Kosova konusunda müzakereye açık bir duruş izlemişlerdir. Sırbistan'daki ana akım siyasi partilerin büyük çoğunluğu hâlâ Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasına karşı olduğunu ifade etse de Kosova ile ilişkilerin

normalleşmesine yönelik çabalar son yıllarda AB üyelik sürecine paralel olarak hız kazanmıştır.

Sırbistan'ın başvurusu üzerine Uluslararası Adalet Divanı'nın Temmuz 2010'da Kosova'nın bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka aykırı olmadığına dair tavsiye niteliğinde görüş beyan etmesi, Sırbistan'da uluslararası toplumun bağımsızlık karşısında tutumunu değiştireceğine yönelik beklentileri iyice zayıflattı. Aynı yıl içerisinde Sırbistan hükümeti, AB arabuluculuğunda Priştine ile ilişkilerin normalleşmesi amacıyla görüşmelere başlamayı kabul etti. 2011 yılında başlayan görüşmelerin ilk turlarında sınır geçişleri ve serbest dolaşım konularında bir ortak rejim belirlendi.

Müzakerelerde ayrıca Belgrad ve Priştine yönetimleri, Kosova'nın uluslararası ortamlarda bağımsız bir ülke olarak değil, BMGK'nin 1244 sayılı kararı ve Uluslararası Adalet Divanı'nın bağımsızlık hakkındaki görüşünün çizdiği çerçeve dahilinde temsil edileceği noktasında anlaştılar. BMGK, 1244 sayılı kararında bir taraftan Kosova üzerinde yürütülen şiddetin bitirilmesini isterken diğer taraftan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün altını çizmiş ve Kosova'yı özerk bir bölge olarak nitelendirmişti. Sırbistan hükümeti de Kosova'nın bağımsızlığının ardından hep bu kararı gündeme getirmiş ve Kosova'nın bağımsız bir ülke olarak tanınmasının BM'nin Kosova sorununa yaklaşımının dışına çıktığını ifade etmiştir. Varılan uzlaşma, bir yandan Kosova'nın özerkliğini vurgulayan BMGK kararına, diğer yandan Kosova'nın bağımsızlığının mümkün olduğuna dair Uluslararası Adalet Divanı mütalaasına atıfta bulunduğundan diplomatik anlamda iki tarafın hassasiyetlerini gözeten bir ara çözüm olmuştur. Bununla beraber, fiiliyatta Kosova'nın müstakil bir siyasi varlık olarak uluslararası ortamlarda temsil edilmesine imkan vermektedir.

AB'nin arabuluculuğundaki görüşmeler, Belgrad ve Priştine yönetimleri arasında 19 Nisan 2013'te bir temel mutabakat metninin imzalanmasını sağladı. Anlaşmada Kosova hükümeti, ülkede Sırpların yoğun yaşadığı kuzey bölgelerindeki belediyelere geniş yetkiler tanırken Sırbistan hükümeti Kosova'daki Sırpların Kosova anayasası ve kurumlarıyla uyumlu biçimde hareket etmeleri gerektiğini kabul etmiştir. Ayrıca iki ülke birbirlerinin AB üyelik süreçlerine zarar verecek hareketlerden kaçınacaklarını taahhüt etmişlerdir.[4]

Kosova sorununa ilişkin toplumda oluşan bıkkınlık, AB üyeliğinin geniş bir kitle tarafından istenmesi ve hükümetin pozisyonunu halka iyi bir şekilde aktar-

4. "Unofficial text of proposed Kosovo agreement", *B92*, 19 Nisan 2013.

ması sayesinde Priştine ile müzakerelerde Sırbistan halkının çoğunluğu hükümete destek vermiştir.[5] Yapılan kamuoyu yoklamalarında halkın dörtte üçüne yakın kesiminin Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak gördüğü anlaşılmaktadır.[6] Öte yandan, LDP ve SPO gibi küçük partiler dışında ana akım siyasi partiler Kosova'nın bağımsızlığının asla tanınmayacağı konusunda hemfikir durumdadırlar. Ayrıca Sırp Ortodoks Kilisesi'nin 1766 yılına değin merkezi olan Peć şehrinin Kosova'da bulunması Sırplar arasında bu bölgeye manevi bir bağlılık meydana getirmektedir. Bu şartlar altında Kosova ile ilişkilerin hangi noktaya kadar normalleşeceği ve bunun Sırbistan'ın AB üyelik sürecine nasıl yansıyacağı hakkında belirsizlikler devam etmektedir.

AB ÜYELİK SÜRECİ

Sırbistan'ın Avrupa entegrasyonu son 10 yıl içinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. AB ile Vize Serbestliği ve Geri Kabul Antlaşmaları 2007 yılında imzalanmış ve 2008 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Nisan 2008'de AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. Sırbistan AB'ye 2009 yılında adaylık için müracaat etmiş, aynı yıl AB, Sırbistan'a yönelik vize uygulamasını kaldırmıştır. Sırbistan, adaylık statüsünü 1 Mart 2012 tarihinde almıştır. Belgrad ile Priştine arasındaki diyaloğun ilerlemesi ve Nisan 2013'te mutabakatın imzalanmasının hemen ardından AB Sırbistan ile üyelik müzakerelerine başlanmasına karar vermiş, müzakereler Ocak 2014'te başlamıştır.

AB'nin 2013 yılı sonunda yayınladığı ilerleme raporunda, Sırbistan'ın üyelik için siyasi kriterleri büyük ölçüde sağlamakla beraber kamu ve yargı reformu, yolsuzlukla ve organize suçlarla mücadele, basın özgürlüğü ve azınlıkların korunması gibi alanlarda birtakım adımlar atması beklendiği kaydedilmektedir. Ekonomik kriterler bakımından ise ülkede serbest ve rekabetçi piyasanın yerleşmesi için önemli yapısal reformlara ihtiyaç bulunmaktadır. AB ayrıca Sırbistan ile Kosova arasındaki ilişkilerin normalleşmesini üyeliğin bir ön koşulu olarak ortaya koymaktadır.[7]

Halen Sırbistan'ın ana akım siyasi partileri AB üyeliğini dış politika önceliği olarak görmekteyken, Kosova konusundaki talepler yüzünden AB'den vazgeçilmesini ve alternatif dış politika açılımları geliştirilmesini savunan[8] DSS ve

5. CESID düşünce kuruluşundan Ivo Čolović, Bojan Klačar ve Đorđe Vuković ile mülakat, Ekim 2013.

6. "Most Serbs Acknowledge Independent Kosovo, Poll", *Balkan Insight*, 5 Mart 2013.

7. "Serbia 2013 Progress Report", *European Commission Staff Working Document*, no. 412 (2013).

8. Eski Yugoslavya Dışişleri Bakanı Živadin Jovanović ile mülakat, Ekim 2013.

SRS gibi partiler ile aşırı milliyetçi-muhafazakar gruplar özellikle 2014 seçimleri sonrasında oldukça marjinalleşmiştir. Bununla beraber, yapılan kamuoyu yoklamalarında halkın AB üyeliğine yönelik bakışının ancak kısmen olumlu olduğu görülmektedir. Buna göre, Sırbistan toplumunun yaklaşık yarısı daha iyi bir yaşam standardı beklentisiyle AB üyeliğini desteklemekte, yüzde 20-40 bandında bir kesim ise AB içinde ekonomik sorunların devam etmesi ve Sırp kimliğinin korunması gibi gerekçelerle üyeliğe karşı çıkmaktadır.[9]

NATO İLE İLİŞKİLER

Sırbistan'da Milošević yönetiminin devrilmesinin ardından NATO ile ilişkiler gelişme göstermiştir. 2001 yılında Preşevo Vadisi'ndeki çatışmaların bitirilmesinde NATO'nun arabuluculuğu kabul edilmiş, Sırbistan hükümeti 2003 yılında NATO'nun Barış için Ortaklık (PfP) programına resmen başvurmuştur. 2006 yılında imzalanan anlaşmayla bu programa dahil olan Sırbistan ile NATO arasında 2011 yılında Bireysel Ortaklık Eylem Planı (IPAP) imzalanmıştır. Halen Sırbistan ile NATO arasında askeri eğitim, savunma ve güvenlik reformu, mayınların temizlenmesi ve kriz yönetimi gibi alanlarda işbirliği faaliyetleri devam etmektedir.[10]

Son yıllarda ortak faaliyetlerdeki artışa rağmen Sırbistan'ın NATO'ya tam üyeliği henüz gündemde değildir. Güvenlik ve savunma politikalarında askeri tarafsızlık ilkesini benimseyen Sırbistan hükümeti, AB üyelik hedefine rağmen Batı bloğunun bir üyesi olmak yerine farklı ülke ve bloklarla dengeli ilişkiler kurmayı istemekte, özellikle Rusya ile ilişkilerine özel önem atfetmektedir.[11] Sırbistan toplumunun NATO üyeliğine bakışı da, NATO'nun 1992 yılında Bosna-Hersek'e, 1999 yılında da Kosova'ya yapmış olduğu müdahaleler yüzünden büyük ölçüde olumsuzdur. Birçok siyasi yorumcu, NATO'nun Kosova müdahalesinin "gayrimeşru ve gayri insani bir saldırı" olduğunu iddia etmekte,[12] bu harekat yüzünden binlerce sivilin öldüğünün veya yaralandığının, ülkenin sanayi, ulaşım, eğitim ve sağlık altyapısının büyük zarar gördüğünün altını çizmektedir.[13] Ülkede halen ana akım partiler içinde NATO üyeliğini yalnızca LDP ve SPO savunmakta, kamuoyu

9. "Public opinion on the EU and European integrations February, 2014", *TNS Medium Gallup*, 4 Nisan 2014; "46% of Serbians now support membership in EU", *B92*, 5 Ağustos 2014.

10. "NATO's relations with Serbia"; http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm

11. "Serbian minister in Moscow: Russians are our brothers", *B92*, 15 Ağustos 2014.

12. Bu tür görüşler için bkz. Dragomir Vučićević (der.), *NATO Aggression: The Twilight of the West* (Millennium Group, Belgrad: 2009).

13. Dušan T. Bataković, *Serbia's Kosovo Drama: A Historical Perspective* (Čigoja Stampa, Belgrad: 2012), s. 149.

yoklamalarına göre üyeliği destekleyenlerin oranı yüzde 13 dolaylarında kalmaktadır.[14] Ülkenin stratejik partneri olan Rusya da Sırbistan'ın NATO'ya üyeliğini "kabul edilemez" bir "kırmızı çizgi" olarak görmektedir.[15]

EKONOMİK SORUNLAR

Komünist düzenden serbest piyasa ekonomisine geçiş Sırbistan'da yavaş ve sancılı ilerlemiştir. 1990'lar boyunca Sırbistan Sosyalist Partisi'nin tek parti yönetimi altında liberalleşmeye yönelik atılan adımlar oldukça sınırlı kalmış, uzun süren savaşlar ve 1999'daki NATO müdahalesi ülkenin ekonomi ve altyapısına büyük zararlar vermiştir. 2000 yılında Milošević'in devrilip Sırbistan Demokratik Muhalefeti'nin (DOS) iktidara gelmesiyle hız kazanmış olan yapısal reformlar, 2003 yılında dönemin başbakanı Zoran Đinđić'in öldürülmesinin ardından yavaşlamış, siyasi istikrarsızlıklar, seçimlerin sıklığı ve 2008 global krizi gibi sebeplerden dolayı istenen seviyeye ulaşamamıştır. Global krizin olumsuz etkilerini IMF ile imzalanan anlaşmalarla aşmaya çalışan Sırbistan hükümeti, buna karşılık kamu sektörünün yeniden yapılandırılması için daha süratli hareket etmeye başlamıştır.[16] Yüzde 30'a varan işsizlik,[17] yoksulluk, dış ticaret açığı, yüksek kamu borç yükü, üretim ve yatırımın azlığı gibi aşılması gereken sorunlar bulunan ülkede, ana akım partilerin tamamı, halkın çoğunluğunun ekonomik sorunlarla boğuşmasından dolayı sosyal adalete vurgu yapmakta ve neoliberal politikalar uygulamakta temkinli hareket etmektedir.[18] 2012 yılından bu yana iktidarda olan SNS-SPS koalisyonu, makro-ekonomik istikrarın ve mali disiplinin sağlanmasını ve ülkeye daha fazla yabancı yatırım çekilmesini öncelikli hedefler olarak ele almaktadır.

14. Igor Jovanovic, "Serbia joins with NATO to target surplus munitions", *setimes.com*, 7 Ekim 2013.
15. "Serbia's NATO membership – 'red line for Russia'", *B92*, 27 Kasım 2013.
16. "Serbia: Country fact sheet", *The Economist Intelligence Unit*, 23 Nisan 2013.
17. "Registered unemployment rate nearly 30 percent", *B92*, 28 Temmuz 2014.
18. CESID düşünce kuruluşundan Ivo Čolović, Bojan Klačar ve Đorđe Vuković ile mülakat, Ekim 2013.

YEREL MESELELER VE AZINLIKLAR

Sırbistan anayasasının 75'inci maddesine göre ulusal azınlık gruplarına mensup vatandaşlar bireysel haklara ve topluluk haklarına sahiptirler. Buna göre azınlıklar, kültür, eğitim ve dil gibi konularda karar süreçlerine katılım amacıyla kendi milli konseylerini oluşturabilirler. Halen 10 ulusun milli konseyi bulunmaktadır. Bunlar, Bunyevatslar (Bunjevci), Bulgarlar, Boşnaklar, Macarlar, Çingeneler, Rumenler, Rutenler, Slovaklar, Ukraynalılar ve Hırvatlardır.[19]

VOYVODİNA

Ülkenin kuzeyinde yer alan Voyvodina bölgesine Sosyalist dönemde özerklik statüsü verilmiş, özerk yönetimin yetkileri 1974 Anayasası ile daha da genişletilmiştir. 1980'lerin sonlarında Milošević yönetimi Sırp milliyetçiliğini kışkırtarak özerk bölgelerde merkezi otoriteyi güçlendirme arayışına girmiş ve 1989 yılındaki anayasa değişiklikleriyle Voyvodina'nın özerk karar alma yetkileri büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Bu yetkilerden bir kısmı Milošević'in devrilmesinin ardından geri verilmişse de Sırp siyasetçilerin özerkliğin genişletilmesi konusunda çekingen davranmalarına başta Macarlar olmak üzere azınlıklar tepki göstermektedirler.[20]

Voyvodina halen ülkede anayasal olarak özerk eyalet statüsüne sahip iki bölgeden biri olup Kosova'nın bağımsızlığı dolayısıyla Sırbistan'ın halihazırdaki tek

19. "National minorities", http://www.srbija.gov.rs/pages/article.php?id=40

20. *Magyar Szó* Genel Yayın Yönetmeni Varjú Márta ile mülakat, Ekim 2013.

fiili özerk bölgesidir. Yönetim merkezi Novi Sad şehridir. 21.500 kilometrekarelik bölgenin nüfusu 2.000.000 civarındadır. Orta Avrupa ile Doğu Avrupa arasındaki bir geçiş bölgesi olarak nitelendirilebilecek olan Voyvodina, etnik bakımdan oldukça çeşitli bir nüfus yapısına sahiptir. Bölgede Sırpça'nın yanısıra Macarca, Slovakça, Hırvatça, Rumence ve Rutence resmi dil kabul edilmektedir.

Bölgedeki sayıca en büyük azınlık durumundaki Macarlar yalnızca belli kasabalarda yoğun olarak yaşamaktadır. 2011 nüfus sayımına göre Kuzey Banat bölgesindeki Ada, Senta, Kanjiža ve Čoka kasabaları ile Kuzey Bačka bölgesindeki Bačka Topola ve Mali Iđoš kasabaları dışında kalan yerlerde Macarlar nüfusun yarısından azdır. Yine de Macar etnik partisi VMSZ, bölgenin tarihsel bakımdan Macar toprakları olduğuna da dikkat çekerek Kuzey Banat ve Kuzey Bačka'daki sekiz belediyede Macarlar için özerklik talep etmektedir. Bu talepler Macaristan hükümetinden de destek bulmaktadır.[21]

Voyvodina'nın bölgesel statüsünü belirleyen temel metin olan Nizamname'nin bugünkü hali 2014 yılında Voyvodina Eyalet Meclisi'nce kabul edilmiş ve Sırbistan Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Nizamname'nin önceki versiyonlarının birçok maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Daha sonra yapılan değişikliklere örnek olarak Nizamname'ye Voyvodina'nın "Sırbistan'ın ayrılmaz bir parçası" olduğu ifadesinin eklenmesi, Novi Sad'ın "başkent" yerine "yönetim merkezi" olarak adlandırılması ve Voyvodina'nın Belgrad'dan bağımsız olarak uluslararası işbirliği faaliyetlerine girişmesinin yasaklanması sayılabilir. Bu değişiklikler ülkenin bütünlüğünü tehdit altında gören milliyetçi Sırp partilerini rahatlatırken bölge ve azınlık partileri arasında Voyvodina'nın özerkliğinin kısıtlandığı düşüncesini kuvvetlendirmiştir.

120 milletvekilinden oluşan Voyvodina Eyalet Meclisi, dört yılda bir yapılan seçimlerle belirlenir. Bölgenin yürütme gücünü elinde bulunduran hükümet, Meclis içerisinden seçilir. Meclis başkanının mecliste grubu bulunan partilerle istişare ederek belirlediği başbakan adayı, hükümet programı ve listesini meclisin güvenoyuna sunar. Milletvekillerinin çoğunluğunun olumlu oy vermesi durumunda hükümet resmen göreve başlar.

2004 yılından beri Voyvodina başbakanlığını yürüten Bojan Pajtić liderliğindeki Demokrat Parti, 2012'de yapılan son eyalet seçimlerinden de birinci parti olarak çıkmıştır. Halen Voyvodina'da Demokrat Parti liderliğindeki koalisyon hükümeti iktidarda olup 12 kişilik kabinenin dokuz üyesi bu partiye men-

21. *Politika* gazetesi Dış Haberler Editörü Boško Jakšić ile mülakat, Ekim 2013.

suptur. Koalisyonun diğer ortakları olan LSV'nin iki, Macar partisi VMSZ'nin ise bir bakanı bulunmaktadır.

Öte yandan, son yıllarda Sırbistan'daki genel eğilime paralel olarak Voyvodina'da da SNS'ye yönelim artmaktadır. Ayrıca DS'nin Voyvodina'nın özerkliğinin genişletilmesi konusunda kendisinden beklenen cesur adımları atamaması[22] da bu partiye yönelik desteğin gerilemesine sebep olmaktadır. 2012 yerel seçimlerinde Novi Sad belediye başkanlığını SNS kazanmıştır. 2014 yılında yapılan genel seçimlerde de SNS'nin başı çektiği seçim ittifakı Voyvodina'da diğer partilere ezici bir üstünlük sağlamıştır. Resmi verilere göre bölgede kullanılan oyların yüzde 46'sını SNS'nin liderliğindeki ittifak kazanırken SPS'nin liderliğindeki ittifak yüzde 11, NDS-Z'nin liderliğindeki ittifak yüzde 8, DS ise yüzde 6 oy alabilmiştir. Bu sonuçlara bakılırsa önümüzdeki bölgesel seçimlerde Voyvodina Eyalet Meclisi'nde farklı bir siyasi aritmetiğin ortaya çıkması muhtemeldir. Nitekim bu beklentiye sahip olan SNS, bir yandan Voyvodina'da erken seçim talep etmekte,[23] diğer yandan da hükümeti düşürmek için muhalefette bulunan partilerle görüşmeler yapmaktadır.[24] Demokrat Parti'nin ise bir karşı hamle olarak koalisyon ortakları LSV ve VMSZ ile bağlarını kuvvetlendirmeye çalıştığına, aynı zamanda NDS'ye de kabinede yer vermeyi düşündüğüne dair basında haberler çıkmaktadır.[25]

Merkez partilerinin dışında Voyvodina'da bölge ve azınlık partileri de faaliyet göstermektedir. Çok etnisiteli yapıya sahip olan bölge partileri Voyvodina'nın özerkliğinin genişletilmesini savunurken bunun için farklı modeller önermektedirler. Azınlık partileri ise kendi gruplarının haklarını ön plana çıkarmaktadır. Bazı partilerden geniş özerklik, hatta bağımsızlık yönünde radikal öneriler gelmekteyse de nüfusun çoğunluğunu Sırpların oluşturduğu ve diğer halkların da büyük oranda Sırpça bildiği bu bölgede ayrılıkçı fikirlerin yaygınlaşması olası görünmemektedir.

SANCAK

19. yüzyılda Osmanlı hükümetince Novi Pazar (Yeni Pazar) merkezli bir sancak haline getirildiği için bu adla adlandırılan Sancak, Müslümanların çoğunlukta yaşadığı bir bölgedir. Bu bölge, Karadağ ile Sırbistan'ın 2006'da ayrılmaları sonucunda ikiye bölünmüş, bölgenin halen en büyük şehri olan Novi Pazar, Sırbis-

22. DS, Voyvodina'nın özerkliğine dair anayasada belirlenmiş sınırların korunmasından yanadır: DS Novi Sad İl Başkanı Ilija Ćosić ile mülakat, Ekim 2013.

23. "Neka se sledeća za izbore pripremi… Vojvodina!", *eizbori.com*, 17 Mart 2014.

24. "SNS i SPS: Pala Vlada Vojvodine", *B92.net*, 16 Eylül 2014.

25. Denis Kolundzija, "Democrats Play for Time in Vojvodina", *Balkan Insight*, 19 Haziran 2014.

tan sınırlarında kalmıştır. Sancak'ın Sırbistan'da kalan kısmının bugünkü nüfusu 145.000 civarındadır.

Yugoslavya'da çok partili hayata geçildiği 1990'da SDA Sandžaka'nın kurulmasıyla siyasi örgütlenmelerini başlatan Sancaklı Müslümanlar, bir yıl sonra kendilerini resmi anlamda temsil edecek kurum olarak Sancak Müslüman Milli Konseyi'ni (MNVS) kurdular. Bu kurulun aynı yıl düzenlediği referandumda yüzde 99 oranında siyasi özerklik yönünde oy çıktı. Sancak'ta Boşnak milliyetçiliğinin güçlenmesi Sırp milliyetçileri arasında endişeleri artırdı. 1990'lar boyunca Sırp hükümeti bölgeyi sıkı bir denetim altında tuttu; Müslümanlara adeta ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldı. Savaş sırasında Sancak'ın özellikle Bosna-Hersek sınırına yakın kısımlarındaki Boşnak köyleri zorla boşaltıldı, birçok kişi suikasta uğradı.[26] Sancaklı Müslümanların lideri Sulejman Ugljanin üç senelik sürgüne uğradı. Ugljanin ülkeye geri döndükten sonra da Sırbistan hükümeti, Boşnak milliyetçiliğinin ve özerklik fikirlerinin güçlenmesine karşı sıkı tedbirler uygulamaya devam etti. Yaşanan etnik-milliyetçi gerilimler, Sancaklı Müslümanlar arasındaki siyasi bölünme ve rekabet ve bölgedeki işsizlik ve fakirlik yüzünden huzursuzluklar devam etti.

Milošević'in devrilmesinden sonra Sancak üzerindeki baskılar azalırken Boşnaklar ulusal siyasette daha fazla yer almaya başladı. SDP Genel Başkanı Rasim Ljajić bakanlık görevine getirildi. Özellikle dönemin Demokrat Parti Genel Başkanı ve 2001-2003 arası başbakanı olan Zoran Đinđić'in olumlu yaklaşımı sayesinde Boşnakların eğitim ve dil hakları konusunda önemli adımlar atıldı. MNVS, 2002'de Boşnak Milli Konseyi (BNV) adını aldı ve devlet tarafından ülkedeki Boşnak halkının meşru temsilcisi olarak resmen tanındı.

2000'li yılların başlarında Boşnakların haklarına yönelik yapılan iyileştirmelere ve son yıllarda hükümette Sancaklı Boşnak bakanlara yer verilmesine rağmen, Boşnakların Sırbistan hükümetinden talepleri hala devam etmektedir. Boşnak Milli Konseyi, son olarak 1 Mart 2012 tarihli toplantısında aldığı kararlarla bu talepleri dile getirmiştir. Talepler arasında Sancak'ın özerkliğinin tanınması, resmi işlerde, eğitimde ve basın-yayında Boşnak dilinin kullanılması, savaş döneminde Sancak'ta işlenen katliam ve suçların cezalandırılması, bölgeden göç etmeye zorlanan Boşnakların topraklarına dönmelerine yardımcı olunması ve devlet memurluklarında Boşnakların nüfus oranına göre temsil edilmesi bulunmaktadır.[27]

26. "Serbia's Sandzak: Still Forgotten", *International Crisis Group Europe Report,* no. 162 (2005), s. 9-10.

27. Boşnak Milli Konseyi'nin "Sırbistan'da Yaşayan Boşnakların Durumu, Hak ve Hürriyetlerine Dair " açıklaması; http://www.bnv.org.rs/wp-content/uploads/2012/03/Rezolucija-BNV-TURKCE.pdf

PREŞEVO VADİSİ VE ARNAVUT MİLLİYETÇİLİĞİ

Sırbistan'ın güneydoğusunda bulunan ve Kosova ve Makedonya ile sınırdaş olan Preşevo vadisi, çoğunluğu Arnavutlardan oluşan bir bölgedir. 2002 yılında yapılan nüfus sayımına göre bu vadide yer alan en büyük yerleşim yerlerinden Preševo'da 34.904 kişiden 31.098'ini, Bujanovac'ta 43.302 kişiden 23.681'ini, Medveđa'da ise 10.760 kişiden 2.816'sını Arnavutlar oluşturmaktaydı.[28] 2011 sayımı Arnavutlarca boykot edildiğinden dolayı bu şehirlerdeki Arnavut nüfusa dair daha güncel bir veri bulunmamaktadır.

Preşevo vadisi, idari bakımdan Pčinja Vilayeti'ne bağlıdır. Yukarıda sayılan üç şehrin haricinde kayda değer bir Arnavut yerleşiminin olmaması sebebiyle vilayette nüfusun yarısından fazlasını Sırplar oluşturmaktadır. Preşevo vadisinde yaşayan Arnavutlar ise kendilerini Kosova'nın bir parçası olarak görmekte ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan bu idari düzenlemeye karşı çıkmaktadırlar.

1991'de Makedonya ve Kosova'nın bağımsızlıklarını ilan etmesinin ardından harekete geçen Preşevolu Arnavutlar, 1-2 Mart 1992 tarihlerinde kendi statülerini belirlemek için referandum düzenlediler.[29] Katılanların büyük bir çoğunluğunun Kosova ile birleşme yönünde oy kullandığı referandum, ne Sırbistan ne de uluslararası toplum tarafından tanındığı için Preşevo vadisi Sırbistan'ın bir parçası olmaya devam etti. 1998'de Kosova'da başlayan çatışmalar ve daha sonraki NATO harekatı sırasında bölgeye Kosova'dan çok sayıda Arnavut mülteci geldi. Kosova'daki UÇK'nin desteğiyle Preşevo Vadisi'ndeki Arnavutlar arasında Preševo, Medveđa ve Bujanovac Kurtuluş Ordusu (UÇPMB) adında milis örgütlenmesi oluşturuldu.

Savaşın bitmesiyle Kosova'dan geri çekilen Yugoslav kuvvetlerinin bölgeye girmesi üzerine bu kuvvetlerle UÇPMB arasında silahlı çatışmalar başladı. Yaklaşık 17 ay süren çatışmalar, Zoran Đinđić hükümetinin sunduğu çözüm planının uluslararası toplumun da araya girmesiyle kabul edilmesi sonucunda 2001 yılında sona erdi. NATO ve AGİK'in teşvikleriyle imzalanan Končulj Anlaşması'na göre genel af ilan edilmesi, çatışmalar sırasında bölgeden göç eden Arnavutların dönmelerine izin verilmesi ve Arnavutların yerel polis teşkilatında ve kamu görevlerinde istihdam edilmeleri karşılığında UÇPMB silah bırakarak kendini feshetti. Sırbistan hükümeti, Preşevo Vadisi'ndeki üç şehir için bir koordinasyon ofisi kurarak bölgenin kalkındırılması ve Arnavutların taleplerinin yerine getirilmesi için

28. *2002 Census of Population, Households and Dwellings* (Statistical Office of the Republic of Serbia, Belgrad: 2003), s. 192-204.

29. "Referendum 1992: Albanians in Presevo Valley between Kosovo and Serbia", *Presheva Jonë*, [tarih yok].

adımlar atmaya başladı. 2002 yılında Preševo ve Bujanovac şehirlerinde Arnavutça resmi dil kabul edildi.[30]

2001'deki ateşkesten bu yana bölgede genel durum sakin olmakla beraber etnik çatışmaların tekrar yaşanma ihtimali ortadan kalkmış değildir. Zira Preşevo vadisinde yaşayan Arnavutlar arasında bölgenin tarihi ve sosyal bakımdan Kosova'nın bir parçası olduğuna ve Sırbistan yönetiminin Arnavutlara söz verdiği hakları tanımayacağına dair düşünce oldukça yaygındır.[31] Arnavutlar, Belgrad'ın geri kalmışlık, eğitim sorunları ve işsizlik gibi öncelikli şikayetlerinin yanısıra[32] ana dilin ve ulusal sembollerin kullanımı konusunda daha fazla serbestlik talep etmektedirler. Belgrad yönetimi ise, Kosova'daki Sırpların durumunu işaret ederek Arnavutların taleplerine ilgisiz yaklaşmaktadır. Özellikle bölgede iş olanaklarının yetersiz olması yüzünden 2000'li yıllarda çok sayıda Arnavut Preşevo Vadisi'nden göç etmek zorunda kalmıştır. AB'nin Aralık 2009'da Sırbistan ile vizeleri kaldırmasıyla dışarıya göçler daha da artmıştır.[33]

2013 yılı başlarında Arnavutların 2001 yılındaki çatışmalarda hayatını kaybeden milisler anısına Preševo şehrinde diktikleri anıtın Sırp hükümeti tarafından kaldırılması, bölgede gerginliği kısa süreliğine de olsa tırmandırmıştır.[34] Sorunu çözmek amacıyla Şubat 2013'te hükümet ile Arnavut siyasi temsilcileri arasında görüşmeler başlatılmış,[35] Haziran ayında Belgrad yönetimi , Arnavutların ekonomik kalkınma, anadil ve ulusal sembollerin kullanımı ve yerel yönetimin güçlendirilmesi gibi konulardaki taleplerini kabul etmiştir. Fakat bu konulara yönelik sürdürülen müzakereler, bazı kanun değişikliği taleplerinin reddedildiği gerekçesiyle Arnavut temsilcileri tarafından dondurulmuştur.[36] Arnavutluk hükümetinin 2014 genel seçimlerinde Preşevo'dan ortak liste çıkarılmasına yönelik teşviklerine rağmen, Arnavut partilerinden seçimlere yalnızca Demokratik Hareket Partisi (PVD) katılmış, diğerleri ise seçimi boykot etmişlerdir.[37]

30. Beata Huszka, "The Presevo Valley of Southern Serbia alongside Kosovo: The Case for Decentralisation and Minority Protection", *CEPS Policy Brief*, no. 120 (2007), s. 1-3.

31. PD Genel Başkanı ve Bujanovac Belediye Başkanı Nagip Arifi ile mülakat, Ekim 2013. 2014 yılında Kırım'ın Rusya'ya bağlanma kararı alması, Preşevo vadisindeki Arnavutların Kosova'ya bağlanma taleplerini yeniden gündeme getirmelerine yol açmıştır: "Serbia Albanians Seeking Union With Kosovo Cite Crimea", *Presheva Jonë*, 17 Mart 2014.

32. "Serbia – minority rights and national minority councils", *transconflict.com*, 27 Nisan 2011.

33. PVD Genel Başkanı ve Milletvekili Rıza Halimi ile mülakat, Ekim 2013.

34. "Heqja e lapidarit ne Presheve, shqiptaret sot ne proteste", *Panorama*, 21 Ocak 2013.

35. Jeton Ismaili, "Problemet në Luginën e Preshevës mund të zgjidhen në bisedimet Luginë-Beograd", *Deutsche Welle*, 26 Şubat 2013.

36. "Albanian parties from south 'withdraw from talks'", *B92*, 25 Kasım 2013.

37. "Shqipëria përkrah vetëm Listën unike zgjedhore e jo njëpartiake", *presheva.com*, 14 Şubat 2014; "Përçahet Lugina, Riza Halimi garon në zgjedhjet serbe", *presheva.com*, 8 Mart 2014; "Me kumtesë zyrtare partite shqiptare në Luginë, u thonë Jo zgjedhjeve në Serbi", *Presheva Sot*, 14 Şubat 2014.

Preşevo vadisindeki Arnavutlar arasındaki siyasi bölünmeler zaman zaman birlikte hareket etmelerini engellemektedir. Arnavutların Sırbistan'daki diğer milli azınlıklar gibi kendi milli konseylerini oluşturmaları da bu yüzden gecikmiştir. Galip Beqiri başkanlığında 2009 yılında kurulan Arnavut Milli Konseyi'ne ılımlı partiler destek vermekteyken daha milliyetçi Arnavutlar bunun Belgrad'ın tercihleri doğrultusunda kurulmuş göstermelik bir kurul olduğunu öne sürerek konseye şüpheyle bakmışlardır.[38]

Görüldüğü üzere, bölgedeki Arnavut siyasi aktörlerin faaliyetleri genellikle Arnavutların kendi gündem ve hak talepleriyle sınırlı kalmaktadır. Sırp siyasetçilerle ilişkileri oldukça zayıf olan bu aktörler, Arnavutluk ve Kosova hükümetleri ile ilişkilere önem vermekte ve haklarının korunması için bu ülkelerden destek aramaktadırlar.[39] Bu şartlar altında Preşevo'daki Arnavutların Sırbistan'a entegrasyonu oldukça yavaş ilerlemektedir. Sırp siyasi aktörleri içerisinde milliyetçi görüşte olanlar bu durumdan fazla şikayetçi olmasalar da ılımlı aktörler Arnavutlardan Preşevo'nun ortak sorunları konusunda kendileriyle daha fazla diyaloğa girmelerini beklemektedirler.[40]

38. Jeton Ismaili, "Ragmi Mustafa: No Recognition for Albanian National Council", *Balkan Insight*, 6 Nisan 2010.
39. "Mustafa: Lugina ka nevojë për Kosovën dhe Shqipërine, ta zbatojnë kushtetutën!", *Presheva Sot*, 11 Şubat 2014.
40. SPS Preševo İlçe Başkanı Dragoljub Filipović ile mülakat, Ekim 2013.

SİYASİ PARTİLER

ULUSAL SİYASİ PARTİLER

SNS (*Srpska Napredna Stranka; Sırp İlerlemeci Partisi*)

Sırp Radikal Partisi (SRS) kökenli siyasetçilerin 2008 yılında kurdukları merkez-sağ partidir. SRS'de Kosova konusunda uzlaşmaz bir tavır sergileyerek AB ile bütünleşmeye karşı çıkan Genel Başkan Vojislav Šešelj karşısında Kosova ve AB ile müzakereden yana tavır alan bir grup milletvekili, önce parti içinde "Sırbistan İleri" adlı bir grup oluşturmuş, partiden ihraç edilmeleri üzerine de Sırp İlerlemeci Partisi'ni (SNS) kurmuşlardır. 21 milletvekilinden oluşan bu grubun liderliğini SRS'nin o dönem fiili genel başkanı konumundaki Tomislav Nikolić yapmıştır.

Milliyetçi gelenekten gelmekle beraber AB üyeliğini destekleyen, aynı zamanda neo-liberal politikalar önererek hızlı bir refah artışı vaat eden SNS, siyasette yeni bir alternatif olarak halktan kısa sürede destek buldu. Parti, 2012 genel seçimlerine birçok küçük partiyle beraber Haydi Sırbistan İleri adlı seçim ittifakı içerisinde katıldı. İttifak yüzde 24 oyla birinci sırayı alırken SNS mecliste 55 sandalye elde etti. Aynı gün yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde de partinin lideri Tomislav Nikolić Sırbistan'ın dördüncü cumhurbaşkanı seçildi. Nikolić'in cumhurbaşkanlığına gelmesi üzerine partinin genel başkanlığına halen bu görevi yürütmekte olan Aleksandar Vučić seçildi. Hükümeti kurarken Sırbistan Sosya-

list Partisi (SPS) ile koalisyona giden parti, başbakanlığı SPS lideri Ivica Dačić'e bırakırken SNS Genel Başkanı Vučić, Yolsuzluk ve Suçlardan Sorumlu Başbakan Yardımcılığı ile istihbaratın bağlı bulunduğu Savunma Bakanlığı görevlerini üzerine aldı.

SNS, iktidara geldikten sonra ekonomik kalkınma ve yolsuzlukla mücadele konularına ağırlık verdi. Liberal ekonomiye geçiş sürecindeki özelleştirmelerde yaşanan şaibeler ve büyük kartellerin ortaya çıkması daha önceki iktidarların yıpranmasına sebep olmuşken yeni kurulmuş bu partinin yolsuzlukların üzerine gitmesi halktan büyük destek gördü. Her ne kadar SNS kurucularının birçoğu daha önceden SRS'nin kadrolarında yer almışsa da yolsuzlukla mücadele konusundaki kararlılığı partiye halkın gözünde yeni ve temiz bir hareket imajını kazandırdı. Genel Başkanı Vučić de özellikle yolsuzlukla mücadele ve yabancı yatırımcıların ülkeye çekilmesi konularında yaptığı girişimler sayesinde dinamik, cesur ve muktedir bir lider olarak kamuoyunda benimsendi. Ayrıca, radikal geçmişine rağmen AB üyeliğini dış politika önceliği olarak gören ve Kosova ile görüşmeleri sürdüren SNS Avrupa'dan da destek buldu.[41]

Hükümet koalisyonu içerisinde popülerliğini giderek artıran SNS, 2014 genel seçimlerinde kesin bir zafer elde etti. SNS'nin Yeni Sırbistan, SPO, SDPS ve Sosyalistler Hareketi (PS) adlı partilerle kurduğu İnandığımız Gelecek (*Budućnost u koju verujemo*) ittifakı, seçimlerde yüzde 48'in üzerinde oy aldı ve SNS 250 kişilik mecliste 134 sandalye elde etti. SNS, seçimlerden sonra kurulan hükümette SPS ile koalisyon ortaklığını devam ettirmekle beraber başbakanlık dahil birçok bakanlığı kendi üyelerine veya seçim ittifakındaki ortaklarına tahsis etti.

Partinin en fazla öncelik verdiği konular arasında ekonomik büyüme, kalkınma ve istihdam bulunmaktadır. Parti, bir yandan ekonomik büyüme için ihracatı ve yabancı yatırımları teşvik eden neo-liberal bir politika benimserken diğer yandan programında sosyal adalete vurgu yapmakta ve bunu sağlamanın yalnızca sol partilere özgü olamayacağını vurgulamaktadır. Parti ayrıca bürokratik, mali ve adli sistemi yeniden yapılandırarak organize suç ve yolsuzlukla kararlı bir şekilde mücadele etmeyi, makroekonomik istikrarı sağlamayı, yoksulluğu azaltmayı, tekelleri ortadan kaldırmayı ve milli gelirin daha adil biçimde dağıtılmasını sağlamayı vaat etmektedir. Bütün bunlar için Sırbistan'ın AB üyeliğine fevkalade önem veren parti, gereken reformları süratle yaparak ülkenin en kısa sürede tam üyeliğe kabul edilmesini amaçlamaktadır. NATO üyeliği konusunda ise olumsuz

41. *Politika* gazetesi Dış Haberler Editörü Boško Jakšić ile mülakat, Ekim 2013.

bir tavra sahip olan SNS, askeri tarafsızlık ilkesini benimsemektedir.[42] Başta Rusya olmak üzere AB dışındaki büyük ülkelerle olan ilişkilere de önem veren partinin Rusya'nın hakim partisi Birleşik Rusya ile 2010 yılında imzaladığı bir işbirliği anlaşması bulunmaktadır.[43]

SNS, AB üyeliği hedefinden dolayı hükümette olduğu 2012 yılından beri Priştine ile müzakereleri sürdürmektedir. Kosova ile ilişkilerin normalleşmesinin iki tarafın da yararına olduğunu belirten parti, Kosova'nın bu sayede Sırbistan'ın tecrübesinden yararlanarak idari düzenini sağlamlaştıracağını, Sırbistan'ın da bu sayede bölgesel istikrara katkı sağlayacağı fikrindedir.[44] Bununla beraber, Sırbistan'ın manevi merkezi olarak gördüğü Kosova'nın bağımsızlığının asla tanınamayacağını vurgulamakta, Kosova'daki Sırpların şartlarının düzelmesi ve bölgeden ayrılmak zorunda bırakılmış Sırpların geri dönmeleri için azami gayreti göstereceğini ifade etmektedir. Parti, bu konuda Sırp Ortodoks Kilisesi ile yakın işbirliğine girilmesini öngörmektedir.[45]

Radikal milliyetçi geçmişi olan SNS'nin mutedil bir siyaset anlayışı benimseyerek merkeze kayması ve böylelikle geniş bir kitleye hitap etmesi Sırbistan'da aşırı milliyetçiliği marjinalleştirmiştir.[46] Böylelikle önceleri ülkenin en fazla oy alan partilerinden biri olan SRS'nin oyları yüzde 2'lere inmiş, daha ılımlı bir milliyetçilik anlayışı olan DSS bile bu siyasi iklimde tutunamayarak 2014'te meclis dışı kalmıştır.

SPS (*Socijalistička Partija Srbije; Sırbistan Sosyalist Partisi*)

Komünist Yugoslavya'nın tek partisi olan Yugoslavya Komünistler Birliği'nin Sırbistan kolunun (SKS) mirasçısı olan SPS, 1990 yılında Slobodan Milošević önderliğindeki SKS ile küçük bir sol parti olan Sırbistan Emekçileri Sosyalist Birliği'nin (SSRNS) birleşmesiyle oluşturulmuş, partinin ilk genel başkanlığına Milošević seçilmiştir.[47] 1990 yılı sonunda yapılan Sırbistan genel seçimlerine ka-

42. Partinin https://www.sns.org.rs/sites/default/files/bela_knjiga-programom-do-promena.pdf adresinde yer alan programından.

43. "'Единая Россия' договорилась о сотрудничестве с Сербской прогрессивной партией", *zaks.ru*, 27 Ekim 2010.

44. SNS Merkez Yürütme Kurulu Başkanı Radomir Nikolić ile mülakat, Ekim 2013.

45. Parti programından.

46. CESID düşünce kuruluşundan Ivo Čolović, Bojan Klačar ve Đorđe Vuković ile mülakat, Ekim 2013.

47. "Socijalistička partija Srbije", *B92*, [tarih yok].

tılan parti yüzde 65'in üzerinde oyla 194 milletvekili çıkarmış, genel başkan Milošević de Sırbistan cumhurbaşkanlığına seçilmiştir.

Parti, Slobodan Milošević'in liderliği boyunca "Büyük Sırbistan" ülküsüyle Sırbistan'ın eski Yugoslavya toprakları üzerinde hakimiyet kurmasını amaçlamıştır. Böylelikle evvela Kosova ve Voyvodina'nın özerk statüsünü kaldırmış, daha sonra ise politikalarını sertleştirerek ülkedeki azınlıklara karşı yıldırıcı politikalar izlemeye başlamıştır. Milošević yönetimi, aynı zamanda Batı dünyasını da düşman görerek karşısına almıştır.[48] Eski düzende kurduğu bağlantılar sayesinde SPS, çok partili hayata geçilmesinin ardından devlet kadroları üzerindeki hakimiyetini devam ettirdiği gibi, liberalizme geçiş sırasında ortaya çıkan büyük zenginler ile sıkı ilişkiler içerisinde olmuştur. Henüz zayıf durumdaki medya kuruluşları üzerindeki baskısını devam ettiren ve seçimlerde usulsüzlüklere de başvuran parti, bu sayede muhalefetin güçlenmesini bir süre engellemiş ve 1990, 1992, 1993 ve 1997 genel seçimlerinde çoğunluğu elde ederek iktidarını sürdürmüştür. Yine de uyguladığı otoriter, aşırı milliyetçi ve agresif politikalar yüzünden savaşların uzamasına ve ülkenin uluslararası toplumdan uzaklaşmasına sebep olan partiye karşı muhalefet gün geçtikçe kuvvetlenmiştir. Eylül 2000'de gerçekleştirilen genel seçimlerde muhalif partilerin birleşerek oluşturdukları Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğu SPS'nin üzerinde oy almış, ülke seçim kurulunun seçimlerin yenilenmesine karar vermesi üzerine halk sokağa çıkarak Milošević'i iktidardan uzaklaştırmıştır. 2001 yılında tutuklanan ve Lahey savaş suçları mahkemesinde yargılanan Milošević, 2006'daki ölümüne kadar cezaevinde kalmıştır.

Milošević'in devrilmesinin ardından gerçekleştirilen Aralık 2000 seçimlerinden yüzde 13,8 oy alan parti, bu tarihten itibaren 2010 yılına kadar muhalefette kalmıştır. Partinin popülerliğinin azalmasında Milošević döneminin hatıralarının rolü olmakla birlikte, ülkenin az gelişmişliği karşısında sosyalist ekonomik politikaların rağbet bulamamasının da etkisi olmuştur. Kaybedilen oyları geri almak amacıyla çizgisini değiştiren parti, zamanla milliyetçi söylemlerini yumuşatmış, toplumsal refaha yönelik vurgularını artırmış ve Avrupa Birliği üyeliğini savunmaya başlamıştır.[49] 2003 yılında partinin yürütme kurulu başkanlığına gelmesinin ardından partinin gençleşme ve ılımlılaşmasında büyük rol oynayan Ivica Dačić, 2006 yılı sonlarında genel başkanlığa seçilmiştir. Genel başkanlığı halen kendisi yürütmektedir.

2007 seçimlerine tek başına giden parti, yüzde 5,6 oy alarak ülke barajını az bir farkla geçmiş ve 16 milletvekili çıkarmıştır. SPS, 2008 seçimlerinden bu yana PUPS

48. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", Vĕra Stojarová ve Peter Emerson (der.), *Party Politics in the Western Balkans* (Routledge, New York: 2010), s. 113.

49. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 113-114.

ve JS ile ittifak halindedir. Bu blok, 2008 seçimlerinde yüzde 7,6, 2012 seçimlerinde yüzde 14,5, 2014 seçimlerinde ise yüzde 13,5 oy alarak meclise girmiştir. SPS, 2008 seçimlerinin ardından DS liderliğindeki koalisyon hükümetinde yer almış, Genel Başkan Dačić, İçişleri Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. 2012 seçimlerinin ardından bu sefer SNS ile hükümet koalisyonuna giden SPS, halen iktidar ortağı konumundadır. Dačić, 2012-2014 yılları arasında görev yapan hükümette Başbakan ve İçişleri Bakanı, 2014 seçimlerinin ardından kurulan hükümette de Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak yer almıştır.

Sosyal adalet ve demokratik sosyalizm ilkelerini benimseyen SPS, kapitalist ekonomiye eşitlik yerine sömürü düzeni getirdiğini iddia ederek karşı çıkmakta, işçi ve sendika haklarına programında geniş yer vermektedir. Avrupa değerlerini esas alarak toplumda eşitlik, özgürlük, adalet ve dayanışmayı yerleştirmeyi vaat etmektedir. Yerinden yönetime ihtiyatla yaklaşan parti, bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması ve toprak bütünlüğünün korunması adına yerel yönetimlere verilen yetkilerin sınırlı tutulmasından yanadır. Laikliği ve vicdan özgürlüğünü benimsemekle beraber Sırp Ortodoks Kilisesi'nin "milli kimliğin ve devletin korunmasına" önemli katkıda bulunduğu görüşündedir. Sırbistan'ın AB üyeliğini desteklemekte, NATO'ya üyeliğin ise ancak toplumsal mutabakatla, yani bir referandum ile mümkün olabileceğini savunmaktadır. Anayasa uyarınca Kosova ve Voyvodina'yı iki özerk bölge olarak gören parti, buralarda bölünme veya federalleşmeye sonuna kadar karşı çıkacağını ifade etmektedir.[50] Kosova'da yaşayan Sırpların uzun vadede kendi başlarına ayakta kalabilmelerinin uluslararası toplum tarafından güvence altına alınmasını isteyen parti, Kosova konusunda Sırbistan hükümetinin üzerine düşeni yaptığı halde Avrupa'nın taahhütlerini yeterince yerine getiremediğinden yakınmaktadır.[51]

DS (*Demokratska Stranka; Demokrat Parti*)

Merkez sol bir parti olan Demokrat Parti (DS), 1990 yılında kurulmuş olmakla beraber kendini 1919 yılında kurulup Sosyalist rejim döneminde kapatılan Yugoslav Demokrat Partisi'ne dayandırır.[52]

Partinin 3 Şubat 1990'da yapılan kuruluş kongresinde ilk genel başkanlığa Dragoljub Mićunović seçildi. Sırbistan genel seçimlerine ilk olarak 1990 yılında

50. Partinin http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf adresinde yer alan programından.

51. SPS MKYK Başkanı Dejan Backović ile mülakat, Ekim 2013.

52. Partinin http://www.ds.org.rs/o-nama/demokratska-stranka-ukratko adresindeki tarihçesinden.

giren parti, yüzde 7'nin üzerinde oy alarak 7 milletvekili çıkardı. Vojislav Koštunica liderliğindeki milliyetçi-muhafazakar kanadın ayrılmasının ardından 1992 seçimlerinde oy kaybederek mecliste altı sandalye elde etmesine rağmen bir yıl sonraki seçimlerde yüzde 11,5 oyla 29 sandalyeye sahip oldu. 1994 yılında göreve gelen ikinci genel başkan Zoran Đinđić'in ılımlı tutumu, demokrasi ve eşitliğe yaptığı vurgu ve Batı ile iyi ilişkileri sayesinde toplumda daha fazla destek bulmasıyla parti yükselişini sürdürdü. 1990'ların ortalarından itibaren Milošević karşıtı koalisyonları örgütleyen parti, nihayet 2000 yılında Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğuyla Milošević'i devirmeyi başardı. 2001 yılında Đinđić'in başbakanlığındaki hükümet koalisyonunda büyük ortak olarak yer alan DS, iktidarı sırasında eski cumhurbaşkanı Milošević'in Lahey'deki Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde (ICTY) yargılanmasının önünü açtı. Organize suçlara karşı da mücadele başlatan Başbakan Đinđić, 12 Mart 2003 tarihinde suikasta uğrayarak hayatını kaybetti. 2004 yılında yapılan kongrede partinin genel başkanlığına Boris Tadić seçildi.

Đinđić'in başbakanlığı döneminde partinin koalisyon ortağı DSS ile arası açıldı. Bu sebeple iki parti, 2003 yılı sonlarında yapılan genel seçimlere ayrı bloklar halinde girdi. Seçimlerde DS'nin başı çektiği blok, yaklaşık yüzde 12,5 oyla üçüncü sırada yer aldı ve DSS'nin kurduğu koalisyon hükümetinde yer bulamadı. Bununla beraber, 2004 yılındaki Sırbistan cumhurbaşkanlığı seçiminde DS'nin adayı Boris Tadić, ilk turda yüzde 54 oy alarak cumhurbaşkanı seçildi. 2007 genel seçimlerinde oylarını yükselten ve yaklaşık yüzde 23 oyla 64 milletvekili çıkaran DS, yeniden DSS ile koalisyona giderek hükümeti kurdu. Fakat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi üzerine bundan sonra özellikle AB üyeliği konusunda tutulacak yol konusunda iki parti anlaşmazlığa düştü ve yeniden seçimlere gidildi. AB üyelik sürecine destek veren DS'nin aynı görüşteki SPO ve G17+ gibi bir grup partiyi yanına alarak kurduğu Avrupalı Bir Sırbistan İçin (ZES) adlı ittifak, 2008 seçimlerinden yüzde 38'in üzerinde oy alarak birinci sırada çıktı. Parti, seçimlerin ardından SPS ile koalisyona giderek eski bir DS üyesi olan Mirko Cvetković'in başbakanlığında hükümeti kurdu.

2012 genel seçimlerine Daha İyi Bir Yaşam İçin adlı seçim ittifakı ile giren parti, yüzde 22 oy alarak SNS'nin ardından ikinci oldu ve muhalefete düştü. Aynı gün yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde ise partinin adayı Boris Tadić ilk turu az farkla önde tamamlasa da ikinci turda SNS'nin adayı Tomislav Nikolić'in yaklaşık yüzde 2 oy altında kalarak mağlup oldu. 2012 seçimlerindeki bu mağlubiyetlerin faturasının Boris Tadić'e çıkarılması sonucu Aralık 2012'de yapılan genel kurul-

da dönemin Belgrad Belediye Başkanı Dragan Đilas partinin yeni genel başkanı seçildi. Fakat partinin düşüşü Đilas'ın genel başkanlığında da devam etti. 2014 yılı başlarında Tadić'in istifasından da yara alan parti, bu yıl gerçekleştirilen erken seçimlere Nova Stranka ile beraber girmesine rağmen yüzde 6 oyda kaldı ve yalnızca 17 milletvekili çıkarabildi. Seçimlerin ardından 31 Mayıs 2014 tarihinde düzenlenen olağanüstü genel kurulda Đilas'a karşı yarışan Voyvodina Başbakanı Bojan Pajtić yeni genel başkan seçildi.

Milošević döneminde yükselen aşırı milliyetçilik ve otoriterliğe karşı çıkan parti, buna rağmen zaman zaman oy kaygılarıyla milliyetçi-muhafazakar partilere ve seçmenlere yönelik jestlerde bulunmaktan çekinmemiştir. 2000'li yılların büyük bölümünde milliyetçi bir parti olan DSS ile ittifakını devam ettiren parti, devletin Sırp Ortodoks Kilisesi'ne tanıdığı ayrıcalıkları desteklemiş ve zaman zaman Kosova konusunda milliyetçi bir dil kullanmıştır. Partinin milliyetçilerden kesin olarak ayrıldığı nokta ise AB üyeliğine verdiği destek olmuştur.[53] Partinin politikalarının merkezinde AB üyelik hedefi bulunmaktadır. Bununla beraber, AB'nin üyelik için Kosova'nın tanınmasını bir ön şart olarak sunması durumunda bunun kabul edilmemesi gerektiği görüşündedir.[54]

Demokratik değerleri benimsemekle beraber merkeze yakın dengeli bir siyaset izleyen DS, ekonomi politikalarında da dengeli bir tutum benimsemekte, ülkede istihdam artırılırken adaletli gelir dağılımına özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.[55]

Parti, Sosyalist Enternasyonal'e ve Avrupa Sosyalistler Partisi'ne üyedir.

NDS (*Nova Demokratska Stranka; Yeni Demokrat Parti*)

Eski cumhurbaşkanı Boris Tadić'in başkanlığında Demokrat Partili (DS) bir grup eski üye tarafından 2014 yılı başlarında kurulmuş sosyal demokrat partidir. 2012'de genel başkanlığı bırakmasından itibaren DS yönetimiyle görüş ayrılıkları yaşayan Tadić, 2014 erken seçimleri öncesinde partisinden istifa ederek Yeni Demokrat Parti'yi (NDS) kurdu. Seçimlere az zaman kalmasından ve seçimlere katılabilmek için gereken parti teşkilatının oluşturulmasının zorluğundan

53. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 105-106.

54. DS Dış İlişkiler Kurulu Başkanı Dušan Spasojević ile mülakat, Ekim 2013.

55. Partinin http://www.ds.org.rs/dokumenti/Programska-deklaracija-DS-2012.pdf adresindeki programından.

dolayı öncelikle dernek statüsünde örgütlenen NDS, küçük bir parti olan Yeşiller Partisi (ZS) ile birleşerek NDS-Z adlı koalisyonu oluşturdu. Bu koalisyonda Tadić resmen yöneticilik pozisyonunda bulunmamakla beraber fiilen genel başkan gibi hareket etti.[56] Mart 2014'te gerçekleştirilen seçimlere Voyvodina Sosyal Demokrat Birliği (LSV) ve birkaç küçük partiyle beraber giren NDS-Z koalisyonu, yüzde 5,7 oy alarak seçim barajını aşmayı başardı ve toplam 18 milletvekili elde etti. Bu milletvekilliklerinin 10 tanesi NDS'ye aittir.

Seçimlerin ardından parti, Yeşiller Partisi'nden ayrılarak müstakil olarak teşkilatlanmaya başlamıştır. Ekonomik reformlar, AB uyum süreci ve çevrenin korunması gibi konulara vurgu yapan parti, dünya çapında 30 kadar sosyal demokrat partinin oluşturduğu Progressive Alliance'a (PA) üyedir.

Dveri Srpske (*Sırp'ın Kapıları*)

Dveri Srpske, resmen dernek statüsünde olan milliyetçi-muhafazakar bir sivil toplum hareketidir. 1999 yılında Belgrad'daki bir grup öğrencinin *Dveri Srpske* dergisini yayınlanmalarıyla başlayan bu hareket zamanla genişledi. 2000'lerin sonlarından itibaren ekonomi, tarım politikaları, dış politika, popüler kültür gibi çeşitli konularda panel, gösteri ve yürüyüşler düzenledi; milli kültür ve değerlerin yozlaşmasını, yolsuzlukları ve Kosova konusunda Avrupa'ya verilen "tavizler"i protesto etti. Dveri, 10 Şubat 2011'de bir basın toplantısıyla "mevcut siyasi partiler vatandaşın sorunlarıyla ilgilenmek yerine kendi çıkarlarının peşinde olduğu" için bir sonraki seçimlere "bir siyasi parti değil, milli mutabakata dayalı bir toplumsal hareket olarak" katılma kararı aldığını açıkladı.[57]

Dveri'nin "Milli Mutabakat" adını verdiği ve Şubat 2011'de kabul ettiği program 10 ana maddeden oluşmaktadır: (1) Sırplar'ın "biyolojik varlığını" korumak için aileye azami önem verilmesi, (2) sosyal dayanışmanın ve vatanseverliğin geliştirilmesi, (3) neoliberalizm karşısında milli ekonomi, sanayi ve teknolojinin tesisi, (4) planlı ve sürdürülebilir kalkınma, (5) milli iradenin hakim kılınması, (6) siyasetle işbirliği yapan iç ve dış çıkar gruplarıyla mücadele, (7) milli menfaatlere dayalı bir dış politika, (8) ülke dışında yaşayan Sırplarla ilişkilerin kuvvetlendirilmesi, (9) milli değerleri ön planda tutan bir eğitim ve kültür politikasının benimsenmesi, (10) coşku ve heyecanla hareket edilmesi, ümidin kaybedilmemesi.

56. "Karić 'şef' Tadiću", *Večernje Novosti*, 21 Şubat 2014.

57. Partinin web sitesindeki http://www.dverisrpske.com/sr/prenosimo/2888-Konferencija-za-medije.html adresinden.

Dveri, Batı dünyasına şüpheyle bakmakta, Batı'nın küreselleşme adı altında Sırp-Ortodoks kültürünü, değerlerini, yaşam tarzını, toplum ve aile yapısını dönüştürmeye çalıştığını iddia etmektedir. Ülke siyasetinin dış güçlerin baskısı altında olduğunu, medya ve çıkar gruplarının da siyasi aktörlerin elinde olduğunu öne sürerek bu sistemi kırmayı amaçlamaktadır.[58]

Dış politikada Sırbistan için en uygun politikanın "aktif ve silahlı tarafsızlık" olduğunu savunan Dveri, ülkenin Avrupa-Atlantik bloğunun "hegemonyasından" süratle kurtulması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre, Avrupa ile görüşmeler dondurulmalı, NATO'ya üye olunmamalı ve asıl stratejik ortak Rusya olmak üzere BRICS ülkeleriyle ilişkilere ağırlık verilmelidir.[59] Dveri ayrıca Kosova'yı "geçici işgal altında" kabul etmekte ve uygun uluslararası koşullar oluştuğunda buranın yeniden Sırp hakimiyetine gireceğini öngörmektedir.[60]

Dveri hareketi, 2012'de yapılan genel seçimlerde yüzde 4,35 oy alarak yüzde 5'lik barajın altında kaldı ve milletvekili çıkaramadı. Aynı gün yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde hareketin adayı Vladan Glišić yüzde 2,8 oy aldı. 2014 genel seçimlerinde parti, yüzde 3,6 oyla yine baraj altında kaldı. Bununla beraber çeşitli şehirlerin belediye meclislerinde Dveri'li üyeler bulunmaktadır.

Tek bir lideri olmayan Dveri, bir idare kurulunca yönetilmektedir.

DSS (*Demokratska Stranka Srbije; Sırbistan Demokrat Partisi*)

1992 yılında DS'deki Vojislav Koštunica liderliğindeki milliyetçi-muhafazakar kanadın bu partiden istifa ederek kurdukları sağ partidir. Parti, Milošević'in baskıcı yönetimine karşı çıkmakla ve Sırbistan'ın Avrupa'ya yönelmesi gerektiğini savunmakla beraber 1990'lar boyunca Büyük Sırbistan idealini korumuştur. Buna göre, Sırpların yaşadığı her bölgenin Sırbistan olduğunu kabul eden parti, Milošević'in imzaladığı Dayton Antlaşması'na karşı çıkmıştır.[61]

Parti, 1990'ların başlarında SPO ile beraber hareket eden parti, 1993'teki Sırbistan genel seçimlerine tek başına girerek yüzde 5 oyla yedi milletvekili çıkardı. 1996 yılındaki federal seçimlere ise DS, SPO ve Sırbistan Yurttaşlar İttifakı (GSS)

58. Dveri Srpske İdare Kurulu Üyesi Vladan Glišić ile mülakat, Ekim 2013.

59. Dveri Srpske İdare Kurulu Üyesi Vladan Glišić ile mülakat, Ekim 2013; "Dveri izlaze na sledeće izbore", *RTS*, 25 Temmuz 2014; "Анти НАТО протест Двери у Новом Саду", *RTV*, 23 Haziran 2014.

60. Partinin web sitesindeki http://www.dverisrpske.com/sr/program/programska-nacela/2327-peta-tacka.html adresinden.

61. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 108.

ile Beraber adlı seçim bloğunun altında girerek ana muhalefette dört milletvekiliyle yer aldı. Aynı yıl Kasım ayında yapılacak yerel seçimlere tek başına girmek isteyerek bu ortaklıktan ayrıldı. Yerel seçimlere hile karıştırıldığı iddiasıyla muhalefetteki bazı partilerle beraber 1997 genel seçimlerini boykot eden parti, Miloševi karşıtı Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğuna katıldı.

Genel Başkan Koštunica, 24 Eylül 2000'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Miloševi'e rakip oldu. Liberal ve milliyetçi-muhafazakarların desteğini alarak oyların çoğunluğunu elde etti. Miloševi'in sonucu kabul etmemesi ve ülke seçim kurulunun seçimleri tekrar ettirmek istemesi üzerine çıkan ayaklanma neticesinde Miloševi geri adım attı ve Koštunica cumhurbaşkanı oldu. Koštunica, bu tarihten Mart 2003'e kadar Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin dördüncü ve son cumhurbaşkanı olarak görev yaptı.

Aralık 2000'deki erken genel seçimlere DOS bloğu altında katılan DSS, mecliste 45 milletvekiliyle temsil edildi.[62] Koštunica'nın Lahey'deki Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (ICTY) yargılama hakkına karşı çıkması ve savaş suçu şüphelilerini buraya göndermek istememesi DSS ile DOS'un diğer üyeleri arasında krize sebep oldu ve parti 2001 yılında bu koalisyondan ayrıldı.[63] Aralık 2003'te yapılan Sırbistan genel seçimlerinde DSS'nin başını çektiği seçim ittifakı yüzde 18 oyla ikinci oldu. Seçimlerin ardından birkaç ay süren pazarlıklar sonrasında SPS'nin dışardan desteklediği DSS-SPO-NS azınlık hükümeti kuruldu ve Koštunica başbakanlığa geldi. 2007 seçimlerinde Nova Srbija (Yeni Sırbistan) ile girdiği ittifakla yüzde 16,5 oy alan DSS, bu sefer DS ile ittifaka giderek iktidardaki yerini korudu. 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve AB ülkelerinin çoğunluğunun Kosova'yı tanıması üzerine AB'ye karşı milliyetçi bir siyaset izlemeye başlayan parti, hükümet ortakları DS ve G17+ ile bu konuda ciddi fikir ayrılığına düştü.[64] Başbakan Koštunica'nın AB üyelik sürecinin dondurulmasını gündeme getirmesi üzerine koalisyon hükümeti dağıldı ve erken seçimlere gidildi.[65] Seçimlerde DSS, Nova Srbija ve JS partilerinin kurdukları ittifak yüzde 11,6 oyla 30 milletvekili çıkardı ve böylece DSS muhalefete düştü.

DSS, tek başına girdiği 2012 seçimlerinde yüzde 7'lik bir oy oranıyla parlamentoda 21 sandalye elde etti. Parti, 2014 seçimlerinde ise oyların yüzde 4,24'ünü alarak yüzde 5 barajına takıldı ve tarihinde ilk kez parlamentoya giremedi. Partinin kurucu başkanı Koštunica, bu başarısızlık üzerine aktif siyaseti bıraktı.[66]

62. "Demokratska stranka Srbije, " *B92*, [tarih yok].

63. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 108.

64. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 106; "Koštunica: DSS samostalno na izbore", *RTS*, 2 Şubat 2014.

65. "Serbia ruling coalition collapses", *bbc.co.uk*, 8 Mart 2008.

66. "Serbia Opposition Chiefs Resign After Poll Blows", *Balkan Insight*, 20 Mart 2014.

Kendisini merkez sağ bir parti olarak tanımlayan DSS, kuruluşundan itibaren AB değerlerini ve liberal ekonomiyi savunmuştur. Bu bakımdan son yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası medyada şovenist ve radikal milliyetçi bir parti olarak gösterilmesine karşı çıkmaktadır.[67] Parti öte yandan ülkenin toprak bütünlüğünden vazgeçilemeyeceğini ve normal şartlarda AB ile entegrasyon taraftarı olduğu halde[68] Kosova konusu dayatıldığı müddetçe AB üyeliğine karşı olduğunu ifade etmektedir. İktidar partilerinin Kosova ile yapılan müzakereleri AB üyeliği için tek yol olarak göstermelerini eleştiren DSS, bunun yerine Avrupa ile ekonomik ve ticari entegrasyona öncelik verilmesinin ülkenin çıkarlarına daha fazla hizmet edeceği görüşündedir. Siyasi ve askeri alanlarda ise Sırbistan'ın tarafsız kalarak Rusya, Çin, Türkiye gibi ülkelerle ilişkilerini geliştirmesi durumunda AB'nin içişlerine müdahalesini sınırlı tutacağı fikrini öne sürmektedir.[69]

4 Ekim 2014'te gerçekleştirilecek kongreye kadar partinin başkanlığını vekâleten Aleksandar Popović yürütecektir. Eski başkan Koštunica kongrede başkanlığa aday olmayacağını açıklamıştır.

Parti, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) üyedir.

LDP (*Liberalno Demokratska Partija; Liberal Demokrat Parti*)

2005 yılında Ćedomir Jovanović liderliğinde Demokrat Parti kökenli bir grup tarafından kurulmuştur. Partinin kurucuları, daha önce Demokrat Parti'de Liberal Demokratlar kanadını oluşturmuş ve bir süre parti içi muhalefet yürüttükten sonra partiden ihraç edilmiş kişilerdir. Bu grubun DS yönetimiyle ayrıldığı konuların başında Kosova'nın bağımsızlığının tanınması gelmekteydi.[70]

2007 genel seçimlerine Sırbistan Yurttaşlar İttifakı (GSS), Sosyal Demokratlar Birliği (SDU) ve LSV partileriyle kurduğu seçim ittifakıyla giren parti, yedi milletvekili çıkarmayı başardı. Aynı yıl ülkenin en eski liberal-demokrat partilerinden olan GSS'nin kendisine katılmasıyla güç kazandı. 2008 seçimlerine SDU ve Sırbistan Hıristiyan Demokrat Partisi (DHSS)'yi yanına alarak giren LDP, bir önceki seçimlere yakın bir oy oranı almakla beraber milletvekili sayısını 11'e çı-

67. DSS Genel Başkan Yardımcısı Slobodan Samardžić ile mülakat, Ekim 2013.

68. Nitekim Sırbistan'ın AB ile İstikrar ve Ortaklık Antlaşması, 2007 yılında Koštunica'nın başbakan olduğu dönemde imzalanmıştır.

69. DSS Genel Başkan Yardımcısı Slobodan Samardžić ile mülakat, Ekim 2013.

70. Ola Listhaug, Sabrina P. Ramet ve Dragana Dulić (der.), *Civic and Uncivic Values: Serbia in the Post-Milošević Era* (CEU Press, Budapeşte: 2011), s. 4-5.

kardı.[71] 2012 seçimlerine SPO'nun da dahil olduğu sekiz partili Geri Dönüş bloğunun altında giren LDP, mecliste 12 sandalye elde etti. 2014 seçimlerine yalnızca SDU ile ortaklık yaparak giren LDP, yüzde 3'ün biraz üzerinde oy aldı ve tarihinde ilk kez meclis dışı kaldı.

Meclis dışında da olsa aktif muhalefet yapmayı sürdüren parti, ülkenin tek bir adamın hegemonyası altında plansız bir şekilde yönetildiğini öne sürerek gerek ekonomik sorunların aşılması, gerekse çağdaş dünya ile bütünleşilmesi için kaybedilecek zamanın olmadığını vurgulamaktadır.[72] Partinin dış politikadaki dört ana hedefi Kosova ile ilişkilerin normalleşmesi, Balkanlarda bölgesel uzlaşmanın sağlanması, NATO üyeliği ve AB üyeliğidir. Ülkedeki ana akım partilerin çoğundan farklı olarak LDP, Kosova'nın bağımsızlığının kabul edilmesi gerektiğini vurgulamakta, NATO üyeliğini Batı ile entegrasyonun ve uzun süreli barışın olmazsa olmaz bir koşulu olarak görmekte ve Balkanlardaki birçok sorundan Sırpların sorumlu olduğunu kabul etmektedir.[73]

Parti, ülkenin dünyanın değişim hızına ayak uyduramadığını ve tepeden tırnağa yenilenmesi gerektiğini öne sürmekte, bunun için toplumdan gelen her türlü talebin dikkate alınmasını istemektedir.[74] Toplum hayatında özgürlükleri savunan LDP, Sırbistan'da eşcinsel haklarını en çok gündeme getiren partilerden biridir. Partinin liberal bir model üzerine kurulu ekonomi programını Viyana Uluslararası İktisat Çalışmaları Enstitüsü'nde çalışan tecrübeli iktisatçı Vladimir Gligorov kaleme almıştır.

Parti, Liberal Enternasyonel'e müşahit, Avrupa için Liberal ve Demokratlar İttifakı'na ise tam üyedir.

JS (*Jedinstvena Srbija; Birleşik Sırbistan*)

2004 yılında kurulmuş, muhafazakar-popülist bir partidir. Partinin kurucusu Dragan Marković (Palma), Jagodinalı bir işadamı olup daha önce eski bir çete lideri Željko Ražnatović'in (Arkan) başkanlığını yaptığı milliyetçi Sırp Birlik Partisi'nde (SSJ) on yıl kadar bulunmuştur.[75] Partinin kurulduğu yıl Jagodina be-

71. Partinin web sitesindeki http://istina.ldp.rs/O-nama/16135/Istorijat-LDP.shtml adresinden.

72. Bkz., partinin web sitesindeki http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/18355/Cilj-okupljanja-stvaranje-alternative-vladi.shtml ve http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/18342/Novi-program-stranke-ce-pruziti-hrabar-i.shtml adresleri.

73. LDP Dış İlişkiler Sorumlusu ve MKYK Üyesi Mirko Gaspari ile mülakat, Ekim 2013.

74. The Center for Euro-Atlantic Studies'ın Sırpça sayfasında yer alan http://ceas-serbia.org/root/images/LDP-2013-Dogovor.pdf adresinden.

75. "Jedinstvena Srbija", *B92*, [tarih yok].

lediye başkanlığına seçilen Marković, bu görevi 2012 yılına kadar devam ettirmiştir. Kendisi halen JS'nin genel başkanlığını sürdürmektedir.

2007 seçimlerinde DSS ile birlikte hareket eden JS, mecliste iki sandalye elde etti. Kosova'nın bağımsızlığının ardından AB üyeliği konusunda DSS ile ters düşen JS, 2008 seçimlerinde SPS ve PUPS ile koalisyona gitti ve üç milletvekili çıkardı. 2012 ve 2014 seçimlerine de aynı partilerle beraber giren JS, bu seçimlerden sırasıyla sekiz ve yedi sandalye elde etmiştir. Parti, 2008'den beri hükümetlere bakan vermemekle beraber siyasetin iktidar kanadında yer almaktadır.

Pragmatik bir anlayışa sahip olan parti, laf değil çözüm üretmeyi esas aldığını ifade etmektedir.[76] Yerel yönetimlerin güçlendirilmesini savunan JS, özelleştirmeye karşı olmamakla birlikte madenler, akarsular gibi milli kaynakların devlet tarafından işletilmesi taraftarıdır. Yerli çiftçiye destek verilerek tarım ürünlerinin ithalinde sınırlamalar getirilmesini önermektedir. Eğitim politikalarının devletin ve ülke ekonomisinin ihtiyacına göre planlanmasını savunmaktadır. AB üyeliğini destekleyen JS, savaş suçları konusundaki yargılamaların Lahey'deki ICTY yerine ulusal mahkemelerde yapılması gerektiğini öne sürmektedir.[77] Uzun süredir Jagodina şehrinin belediye başkanlığını elinde bulunduran partinin burada yaptığı sosyal yardımlar ve altyapı projeleri partinin en çok övündüğü konulardan biridir.[78]

PUPS (*Partija ujedinjenih Penzionera Srbije; Sırbistan Birleşik Emekliler Partisi*)

2005 yılında kurulan PUPS, programında emeklilerin haklarına ve sosyal adalete öncelik veren bir sol partidir. 2007 seçimlerinde barajı aşamayarak meclise giremeyen parti, 2008 yılından bu yana SPS ve JS ile ittifak halindedir. 2008 seçimlerinde beş, 2012 ve 2014 seçimlerinde ise 12 milletvekili çıkararak mecliste temsil edilmiştir. 2008'den bu yana siyasetin iktidar kanadında yer alan partinin müteveffa Genel Başkanı Jovan Krkobabić, 2008-2014 yılları arasında başbakan yardımcılığı ve 2012-2014 arasında çalışma bakanlığı yapmıştır.

Partinin kurucularından olan Jovan Krkobabić, 2006 yılından 22 Nisan 2014 tarihindeki vefatına değin partinin genel başkanlığını yürütmüştür. Halen partinin başkanlığını vekaleten oğlu Milan Krkobabić yapmaktadır.

76. Partinin web sitesindeki http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/index.php?action=o-nama adresinden.

77. Partinin web sitesindeki http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/index.php?action=program-stranke adresinde yer alan programından.

78. Partinin web sitesindeki http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/index.php?action=o-nama adresinden.

Nova Srbija (*Yeni Sırbistan*)

Sırp Yenilenme Hareketi'nden (SPO) ayrılan Velimir Ilić ve beraberindeki bir grup tarafından 1998 yılında kuruldu. Ulusal bir parti olmasına rağmen merkezi Čačak şehrindedir. 2000 yılında Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) içinde yer alarak sekiz milletvekiliyle ilk kez Sırbistan meclisine giren parti, o günden bu yana genel seçimlere farklı koalisyonlar bünyesinde katılmıştır.[79]

2003 seçimlerinde SPO ile seçim ittifakı yapan parti, dokuz milletvekili çıkardı ve seçimlerin ardından DSS liderliğinde kurulan azınlık hükümetinde bir bakanla yer aldı. 2007 seçimlerine DSS ve JS ile beraber giren parti, mecliste 14 sandalyeye sahip olurken hükümet koalisyonuna bir bakanla katılmaya devam etti. Bir yıl sonra yenilenen seçimlere yine DSS ile beraber katıldı ve dokuz milletvekili çıkardı. 2012 seçimlerinde SNS'nin liderliğindeki seçim ittifakında yer aldı. Sekiz milletvekili çıkaran parti, seçimlerden sonra SNS-SPS liderliğinde kurulan koalisyon hükümetinde bir bakanla temsil edildi. 2014 seçimlerinde yine SNS ile beraber hareket eden Nova Srbija, mecliste altı sandalye elde etti ve SNS liderliğindeki koalisyon hükümetinde bir bakanla yer aldı.

Kuruluşundan beri genel başkanlığını Velimir Ilić'in yapmakta olduğu parti, kendini "modern, ulusal, halkçı ve monarşist" bir parti olarak tanımlamaktadır.[80] Meşruti monarşiye geçilerek Karađorđević hanedanından bir varisin yeniden kral olarak tanınması fikrindedir. Laik devlete bağlılığını bildirmekle beraber Sırp Ortodoks Kilisesi'nin devletçe desteklenmesini ve okullarda dini eğitim verilmesini istemektedir. Avrupa kurumlarıyla bütünleşmeye önem vermektedir. Dengeli bir ekonomi anlayışı olan parti, serbest piyasa ile sosyal adaletin bir arada gerçekleştirilmesini savunmaktadır. Merkezi hükümetin verimsizliğine işaret ederek yerinden yönetim ilkesinin daha fazla benimsenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.[81]

SPO (*Srpski Pokret Obnove; Sırp Yenilenme Hareketi*)

Kendi kurmuş olduğu Sırp Milli Yenilenme Hareketi'nden (SNO) ayrılan Vuk Drašković tarafından 1990 yılında kuruldu. Kurulduğu dönemde par-

79. "Nova Srbija", *B92*, [tarih yok].

80. Partinin http://www.nova-srbija.org adresindeki web sitesinden.

81. Bu konuda partinin web sitesinde http://www.nova-srbija.org/onama/dokumenta.htm adresindeki belgelere bakılabilir.

ti, Komünist düzenin çökmesi ve Yugoslavya'nın dağılması ihtimaline karşılık İkinci Dünya Savaşı öncesindeki Yugoslavya Krallığı'nı yeniden canlandırmak suretiyle Yugoslav halklarını bir arada tutmayı amaçlamaktaydı.[82] İktidardaki Sırbistan Sosyalist Partisi'nin tek başına kabul ettiği anayasaya karşı çıkan, piyasa ekonomisine geçişi savunan ve aynı zamanda milli ve dini değerlere kuvvetli vurgu yapan bir parti olarak kısa sürede ülkenin önde gelen muhalefet partilerinden biri oldu.[83] 1990'lar boyunca Milošević yönetimine karşı büyük protesto gösterileri düzenledi. Savaş yıllarında milliyetçi sloganlara da zaman zaman başvuran parti, zamanla bundan uzaklaşarak demokratikleşmeyi ve Avrupa ile bütünleşmeyi vurguladı.[84]

1990'ların ilk yarısında DSS ile birlikte ana muhalefette yer alan SPO, 1996 genel seçimlerine ise DS, DSS ve GSS gibi partilerinin bulunduğu daha geniş bir ortaklık olan Beraber adlı seçim ittifakı içinde katıldı. Fakat bir yıl sonra Draškovic ile DS Genel Başkanı Zoran Đinđić arasındaki anlaşmazlık yüzünden bu ittifak dağıldı.[85] İttifakın dağılmasının ardından Genel Başkan Yardımcısı Velimir Ilić'in başkanlığındaki bir grup partiden istifa ederek Yeni Sırbistan adlı partiyi kurdular.

SPO, 1997'de diğer büyük muhalif partilerin boykot ettikleri Sırbistan genel seçimlerine girerek bu partilerin tabanlarından gelen desteğin de sayesinde yüzde 19'un üzerinde oyla 45 milletvekili çıkardı. 1999 yılı başlarında Milošević'in mutabakat çağrısına olumlu cevap vererek hükümet koalisyonunda yer aldı, fakat bu ortaklık da ancak birkaç ay sürdü. Aynı yıl içinde Genel Başkan Draškovic'e yönelik düzenlenen suikast teşebbüsünde Drašković hayatta kalsa da partinin dört üyesi hayatını kaybetti.[86]

Bir önceki seçimlerde gösterdiği yüksek başarıdan cesaret alan parti, 2000 seçimlerinde Milošević'e karşı oluşturulan Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğuna girmeyerek tek başına yarışmayı tercih etti. Ne var ki, yüzde 3 civarında oyla ülke barajını geçemeyerek meclis dışı kaldı. 2003 seçimlerine bu sefer Yeni Sırbistan partisiyle beraber giren SPO, mecliste 13 sandalye kazanmayı başarırken seçimlerin ardından kurulan azınlık hükümetinde yer aldı. Fakat iki yıl sonra yaşanan parti içi anlaşmazlıklar sonucu dokuz milletvekili partiden ayrılarak Sırp Demokratik Yenilenme Hareketi (SDPO) adında yeni bir parti kurdu. 2007 seçimlerine tek başına giren SPO, oyların yüzde 3,3'ünü alarak ülke barajını aşamadı.

82. SPO Genel Başkanı Vuk Drašković ile mülakat, Ekim 2013.

83. Vladimir Goati, *Izbori u Srbiji u Crnoj Gori od 1990 do 2013*, (CESID, Belgrad: 2013), s. 25, 36, 45, 83.

84. Partinin web sitesinde http://www.spo.org.rs/doc/program-spo-eds.pdf adresinde yer alan programından.

85. Vladimir Goati, *Izbori u Srbiji u Crnoj Gori od 1990 do 2013*, s. 65-66.

86. Parti programından.

2008 seçimlerine Demokrat Parti (DS) liderliğindeki Avrupalı Bir Sırbistan İçin (ZES) ittifakı altında giren parti, dört milletvekiliyle meclise girdi ve Boris Tadić hükümetinde bir bakanla yer aldı. 2012 seçimlerinde LDP ile ortaklık kurarak Geri Dönüş adlı seçim bloğu içerisinde seçimlere gitti ve dört milletvekili çıkardı. 2014 seçimlerine SNS'nin başında bulunduğu blokla beraber giren parti, halen beş milletvekiliyle mecliste temsil edilmektedir.

Kendini "Komünizm öncesi Sırbistan"ın değerlerini savunan liberal ve milli bir parti olarak tanımlayan SPO, Komünist dönemde askıya alınan demokratik değerlerin ülkeye yeniden kazandırılmasını istemektedir. Sırbistan'ın dünyada hak ettiği yeri alması için AB'ye üyeliğin şart olduğunu ortaya koyan parti, aynı zamanda NATO üyeliğini de desteklemektedir.[87] Kosova'nın Sırbistan'dan fiilen ve resmen ayrılmış olduğunu ve bu gerçeğin acı da olsa kabul edilmesi gerektiğini ifade eden parti, Sırbistan'ın Kosova dahil bütün komşularıyla sorunlarını bir an evvel çözerek ilişkilerini geliştirmesinden yanadır.[88]

Nova Stranka (*Yeni Parti*)

Demokrat Parti'nin (DS) eski genel başkanı ve eski başbakanlardan Zoran Živković tarafından 2013 yılında kurulmuş partidir. Partinin görüşleri DS'den pek farklı olmasa da bu partinin programını yeterince kararlı bir şekilde uygulayamadığı ve daha nitelikli bir kadroyla hareket etmek gerektiği düşüncesiyle kurulmuştur.[89] DS ile bağlarını koparmayan parti, 2014 seçimlerine bu partiyle ittifak yaparak girmiş ve mecliste iki sandalye elde etmiştir.

Ülkede kurumsallaşmanın yetersiz olduğunu ve işlerin kişisel olarak yürütülmesinden dolayı eski sorunlara kökten çözüm getirilemediğini vurgulayan Yeni Parti, siyasi kurumların ve bürokrasinin daha etkin ve verimli çalışabilmesi için süratle yeniden yapılandırılması gerektiği görüşündedir. İşsizlik, yolsuzluk ve yoksullukla daha hızlı ve kararlı mücadele edilmesini savunmakta, özelleştirmelerin hukuka uygun olarak gerçekleştirilerek serbest piyasanın güçlendirilmesini istemektedir. AB üyeliğini desteklemektedir.[90]

87. Parti programından.

88. SPO Genel Başkanı Vuk Drašković ile mülakat, Ekim 2013.

89. "Two New Political Parties Join Serbian Stage", *Balkan Insight*, 8 Şubat 2013.

90. Partinin web sitesinde http://www.novastranka.rs/programski-manifest adresinde yer alan manifestodan; ayrıca bkz., "Alena Bukilić, Potpredsjednica Nove Stranke: Nema zečeva iz šešira", *Monitor*, 9 Ağustos 2013.

SDPS (*Socijaldemokratska Partija Srbije; Sırbistan Sosyal Demokrat Partisi*)

Dönemin Sancak Demokrat Partisi Genel Başkanı Rasim Ljajić tarafından 2009 yılı sonlarında bir ulusal parti olarak kurulmuştur.

2012 seçimlerine Demokrat Parti ile beraber Daha İyi bir Hayat İçin Seçim (*Izbor za bolji život*) adlı ittifakla giren SDPS, 10 milletvekili çıkardı. Seçimlerden sonra koalisyon hükümeti kurma çalışmaları yapan SNS ile SPS partileri SDPS başkanı Ljajić'e de bakanlık teklifi götürdü. Ljajić'in bu teklifi kabul etmesiyle SDPS, koalisyon hükümetinde yer aldı. SDPS, 2014 seçimlerine iktidardaki büyük ortağı SNS ile beraber girdi ve ittifakın seçimden büyük bir farkla galip çıkması sonucu meclise 10 milletvekili gönderdi.

SDPS, bir sosyal demokrat parti olarak eşitlik, dayanışma ve sosyal adalet gibi temalara vurgu yapmaktadır. Partinin öncelik verdiği konular arasında uzun süreli ve sağlıklı kalkınma, ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi ve gelirin adil dağıtılması gelmektedir. Bunlarla ilişkili olarak parti, zenginlerin daha çok vergilendirilmesini, küçük girişimcilere devletin teşvik sağlamasını savunmaktadır. Bunların yanısıra demokratik reformların sürdürülmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, bürokrasinin azaltılması, eğitim ve tarıma yönelik devlet desteğinin artırılması, şiddete, organize suçlara ve yolsuzluğa karşı tedbirlerin güçlendirilmesi ve her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması gibi önerileri vardır. Kalkınmanın hızlandırılması ve bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi için ülkenin etnik bazlı olmayan bölgelere ayrılarak buralara mahsus politikaların yerel düzeyde belirlenip uygulanmasını savunmaktadır. Programında Kosova'nın bağımsızlığının kabul edilemeyeceğini belirten parti, bununla beraber bölgede özerkliğin mümkün olan en geniş şekilde işlemesi gerektiği görüşündedir.[91]

URS (*Ujedinjeni Regioni Srbije, Sırbistan Birleşik Bölgeleri*)

Bugünkü adını 2010 yılında alan URS, 1997 yılında kurulmuş ekonomi odaklı bir kuruluş olan G17+'nın geleneğinden gelmektedir. Başlangıçta bir sivil toplum örgütü olan G17+, 2002 yılı sonlarında dönemin başbakan yardımcısı Miroljub Labus'un liderliğinde bir siyasi parti olarak yeniden yapılandırıldı. Labus aynı yıl cumhurbaşkanlığına aday oldu, fakat seçilemedi. 2003 yılında

91. Partinin web sitesindeki http://www.sdpsrbije.org.rs/program-socijaldemokratske-partije-srbije/ adresinde yer alan programından.

başbakan Đinđić'in suikasta uğraması sonrasında ülkede oluşan siyasi karışıklık içerisinde partiye katılımlar arttı.[92] 2003 seçimlerine SDP adlı sosyal demokrat partiyle beraber giren G17+, mecliste 31 sandalye elde ederek DSS, SPO ve NS ile beraber koalisyon hükümetinde yer aldı. Fakat koalisyon 2006'da Ratko Mladić'in ülkesine iadesi konusunda fikir ayrılığına düşünce, Avrupa ile bütünleşme adına bunun gerçekleştirilmesini savunan G17+ ortaklıktan ayrıldı. Aynı yıl partinin genel başkanı Labus'un istifası üzerine düzenlenen kongrede, partinin kurucularından, eski Sırbistan Merkez Bankası Başkanı Mlađan Dinkić başkanlığa seçildi.

2007 başındaki seçimlere yalnız giren G17+, yüzde 6,8 oy oranıyla 19 milletvekili çıkardı ve DS-DSS önderliğinde kurulan koalisyon hükümetinin küçük ortaklarından biri oldu. Ertesi yıl Kosova'nın bağımsızlığı sonrası oluşan hükümet krizinde DS'nin yanında yer alan parti, 2008 erken genel seçimlerine de Boris Tadić liderliğindeki Avrupalı Bir Sırbistan İçin (ZES) ittifakı altında katıldı. ZES'in birinci olduğu seçimlerde 23 milletvekili çıkaran G17+, Mirko Cvetković kabinesinde iktisat ve sağlık bakanlıklarını aldı.

G17+, 2010 yılında bir grup küçük parti ve sivil toplum kuruluşuyla Sırbistan Birleşik Bölgeleri (URS) adı altında birleşti. 2011'de Genel Başkan Dinkić'in iktisat bakanlığından alınmasına rağmen hükümetten ayrılmayan URS, 2012 seçimlerinde 5,5 oy alarak yeniden meclise girdi ve SNS-SPS koalisyon hükümetinde yer aldı. 2013 yılında, hükümetin iki büyük ortağı arasında URS'nin koalisyonda devam edip etmemesi üzerine tartışma yaşandı. Başbakan Dačić'in URS'nin hükümetten ayrılmaması durumunda ortaklığa son vereceğini açıklaması üzerine[93] URS koalisyondan ayrıldı.

Merkez-sağ çizgide, ekonomik konulara öncelik veren bir parti olan URS, ülkenin kalkınması için öncelikle yerel yönetimlerin güçlendirilerek bölgesel kalkınmanın sağlanması gerektiği inancındadır. Ortak yönleri az gelişmişlik olmakla beraber ülkenin her bölgesinin ayrı özellikleri olduğuna işaret eden parti, kalkınma projelerinde yerel yönetimlerin kararlarına öncelik verilmesini, devletin ise daha ziyade destekleyici bir işleve sahip olmasını önermektedir. Parti, bölgeselleşmenin ekonomik yararları dışında ülkede ayrılıkçı fikirleri de zayıflatacağı kanaatindedir. Sırbistan'ın AB üyeliğini destekleyen URS, Kosova konusunda ise tanıma dışında her türlü çözüm modelinin müzakere edilebi-

92. "G17 Plus", *B92*, [tarih yok].

93. "Serbian PM demands removal of URS from his cabinet", *dalje.com*, 30 Temmuz 2013.

leceği düşüncesindedir.[94] Parti, Sırbistan'ın komşularıyla ve dünyadaki bütün demokratik ülkelerle ilişkilerinin geliştirilmesini istemekte, NATO'nun giderek ülkeyi çevrelediğinin altını çizerek bu kuruluşa üyeliğin ciddi anlamda masaya yatırılması gerektiğini vurgulamaktadır.[95]

2014 seçimlerine tek başına giren URS, oyların yüzde 3'ünü alarak yüzde 5'lik ülke barajını geçemedi. Bunun üzerine Dinkić, parti başkanlığından istifa etti. Dinkić'in istifasının ardından partinin çalışmaları fiilen durma noktasına gelmiştir. Yüklü miktarda birikmiş borçları olan partinin kapanabileceği konuşulmaktadır.[96] Nitekim Dinkić'ten sonra genel başkanlığı vekaleten yürüten Verica Kalanović başta olmak üzere bir grup parti üyesi, Haziran 2014'te Sırbistan Halk Partisi (NSS) adında yeni bir partinin kuruluşunda yer almıştır.

Parti, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) tam, Avrupa Halk Partisi'ne (EPP) ortak üyedir.

NSS (*Narodna Stranka Srbije, Sırbistan Halk Partisi*)

Aralarında URS Genel Başkan Vekili Verica Kalanović, URS Genel Başkan Yardımcısı ve Loznica Belediye Başkanı Vidoje Petrović ile URS Başkanlık Divanı Üyesi ve Trstenik Belediye Başkanı Miroslav Aleksić'in de bulunduğu bir grup tarafından Haziran 2014'te kurulmuştur. İlk kongresinin Ekim 2014'te yapılacağı açıklanan parti, ülkenin tamamında faaliyet gösteren iş çevrelerinin örgütlenerek bir araya getirilmesi yoluyla ekonominin canlandırılmasını hedeflediğini ifade etmekte, tarımın canlandırılmasını da önemsemektedir.[97] Kuruluşunda URS üyelerinin yer alması ve ekonomik kalkınmayı ön plana çıkarması bakımından G17+ geleneğinin bir devamı olan bu partinin URS yerel teşkilatlarından da destek bulması,[98] henüz faaliyetlerine resmen son vermemiş olan URS'nin yerini alacağı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

94. URS Genel Başkan Yardımcısı Suzana Grubješić ile mülakat, Ekim 2013.

95. Partinin web sitesindeki http://ujedinjeniregionisrbije.rs/wp-content/uploads/2014/01/urs-program-stranke.pdf adresinde yer alan programından.

96. Bojan Cvejić, "Gde je nestao URS", *Danas*, 24 Temmuz 2014.

97. "Osniva se Narodna stranka Srbije", *Kurir*, 21 Haziran 2014.

98. "Narodnu stranku podržali i odbori URS-a sa juga Srbije", *juznevesti.com*, 23 Haziran 2014.

SRS (*Srpska Radikalna Stranka, Sırp Radikal Partisi*)

Aşırı milliyetçi bir parti olan SRS, Vojislav Šešelj tarafından 1991 yılında kurulmuştur. Šešelj, 1990'da Mirko Jović and Vuk Drašković ile beraber Sırp Milli Yenilenme Hareketi'ni (SNO) kurmuş, fakat kısa süre bu kişilerle anlaşamayarak bu partiden ayrılmıştır. Šešelj'in oluşturduğu Çetnik Hareketi, bir yıl sonra Halkın Radikal Partisi (NRS) adlı bir başka partiyle birleşerek Sırp Radikal Partisi (SRS) adını almıştır.

Parti, aşırı milliyetçi çizgisiyle savaş yıllarında Sırp halkının bir kesiminden destek bulmuştur. Sırp-Ortodoks olmayan unsurların Sırbistan topraklarından atılmasını açıkça savunan partinin Çetnik adlı milis güçleri, Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Voyvodina gibi yerlerde katliam, baskı ve zorla göç ettirme gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır.[99] Bundan dolayı başta Genel Başkan Šešelj olmak üzere partinin birçok üyesi daha sonra Lahey'de kurulan Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde (ICTY) yargılanmıştır.

Başlangıçta bu partiye olumsuz yaklaşmayan Milošević, 1990'ların ortalarından itibaren gerek iktidarını koruma, gerekse uluslararası topluma mesaj verme kaygısıyla bu partiye yönelik baskı ve saldırılarını artırdı. Buna karşılık SRS, Milošević karşısındaki diğer büyük muhalif partiler olan DS ve DSS ile yakınlaştı. 1998 yılında Milošević'in ulusal mutabakat çağrısına cevap vererek hükümette bir süre yer aldı. Bu sebeple Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğundan dışlanan parti, ülkenin 2000 yılında Milošević'in devrilmesiyle değişen siyasi ikliminde kendi başına hareket etmek durumunda kaldı. Yine de Sırbistan halkına kendini yolsuzluklara bulaşmamış ve Batı'nın dayatmalarına karşı çıkabilen tek parti olarak göstermeyi başaran SRS, özellikle etnik bakımdan karışık yerlerde yaşayan milliyetçi Sırpların desteğini alarak[100] bölünene değin ülkenin en fazla oy alan partilerinden biri olmaya devam etti.

Genel Başkan Šešelj, hakkında 2003 yılından itibaren ICTY tarafından başlatılan soruşturma yüzünden Lahey'de alıkonmuş, bu yüzden şartlı salıverildiği 2014 yılına kadar partiyi vekaleten başka kişiler yönetmiştir. 2003 yılında bu görevi devralan Tomislav Nikolić, partinin çizgisini aşırı sağdan merkeze çekmeye çalışmıştır. Nikolić'in liderliğinde SRS, 2003 ve 2007 seçimlerinden birinci parti

99. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 110-111.

100. Daniel Bochsler, "The Party System of Serbia", s. 111.

olarak çıkmış, fakat diğer partilerin koalisyona gitmeleri yüzünden hükümette yer alamamıştır. Nikolić ayrıca bu partinin adayı olarak iki kere girdiği cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikisini de ikinci turda kaybetmiştir.

Nikolić'in Kosova'nın bağımsızlığına karşı tutumu devam etse de, AB'ye yaklaşımı Šešelj ile aralarının açılmasına sebep oldu. Nikolić, 2008'de Šešelj'in Sırbistan'ın AB İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'na karşı çıkması üzerine partiden ayrıldı ve partinin genel sekreteri Aleksandar Vucić ve kendi taraftarlarını alarak, Sırp İlerlemeci Partisi'ni (SNS) kurdu. Bu ayrışma, SRS'yi marjinalleştirerek toplumsal tabanını ciddi anlamda azalttı. Parti, bölünene kadar -hep muhalefette kalsa da- meclisteki en güçlü partilerden biriyken bölünmeden sonraki iki seçimde yüzde 5'lik ülke barajını aşamadı. En son yapılan 2014 genel seçimlerinde Naša ve Obraz gibi aşırı milliyetçi sivil toplum örgütlerinin desteğini alsa da[101] ülke çapında yüzde 2 oyda kalmıştır.

Bugün adeta her şeye muhalefet eden bir siyaset çizgisi izleyen SRS, Batı'dan talimat almayan tek siyasi parti olduğunu savunmaktadır.[102] Parti, ideolojisinin çekirdeğinde yer alan "Büyük Sırbistan" mefkuresine ilişkin söylemlerini son yıllarda yumuşatmakla beraber,[103] dini, tarihi ve ekonomik bakımdan Sırbistan'ın bir parçası olarak gördüğü Kosova'nın bağımsızlığını kesinlikle kabul etmemekte ve bu konuda müzakerelere dahi girilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Sırbistan'ın egemenlik haklarının ve siyasi kararlarının Brüksel'e devredilmesini ulusal çıkarlara aykırı bulan parti AB üyeliğine karşı çıkmakta, Sırbistan'ın İsviçre ve Norveç gibi AB'ye üye olmadan da Avrupa ülkeleriyle ilişki kurabileceğini iddia etmektedir. Dış politikada öncelikle Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesini esas almaktadır.[104] Parti, programında Sırp Ortodoks Kilisesi ile özel bir bağı olduğunu ortaya koymakta ve devletin milli değerlerin korunması yönünde Kilise ile işbirliği yapması gerektiğini savunmaktadır. Üniter devlet yapısının hem daha basit, hem de daha az masraflı olduğunu iddia ederek federalizme karşı çıkmaktadır. Buradan hareketle yürütme gücünün olabildiğince merkezde toplanması fikrindedir.[105]

Partinin genel başkanlığını Nikolić'in ayrıldığı 2008 yılından 2012 yılına kadar Dragan Todorović yürütmüş, bu tarihten itibaren de Nemanja Šarović yü-

101. "Right-wing Movement to Run in Serbian Polls", *Balkan Insight*, 26 Şubat 2014.

102. Marlene Spoerri, "Crossing the Line: Partisan Party Assistance in Post-Milošević Serbia", *Democratization*, c. 17, no. 6 (2010), s. 1123.

103. Bojana Barlovac, "Key Parties in Serbia", *Balkan Insight*, 3 Nisan 2012.

104. SRS Genel Başkan Vekili Nemanja Šarović ile mülakat, Ekim 2013.

105. Partinin web sitesindeki http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/pdf/misc/20091023-program.pdf adresinde yer alan programından.

rütmektedir. Šešelj'in ICTY tarafından tahliye edilmesi ve kendisine siyasi yasak getirilmemesi durumunda yeniden partinin başına geçmesi beklenmektedir.

Partinin Sırbistan dışında Republika Srpska, Kosova, Makedonya ve Karadağ'da da teşkilatları vardır.

BÖLGE/AZINLIK PARTİLERİ: VOYVODİNA

LSV (*Liga Socijaldemokrata Vojvodine; Voyvodina Sosyal Demokratlar Birliği*)

Voyvodina'nın en güçlü bölgesel partisidir. Ülkede parlamenter düzene geçildiği 1990 yılında Novi Sad'da kurulmuştur. Partinin kurucusu, halen genel başkanlık görevini sürdüren Nenad Čanak'tır.

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde savaş karşıtı bir siyaset yürüterek bu konuda gösteriler düzenleyen parti, merkezi hükümetin bölgede seferberlik ilan ederek asker toplamasına ve Hırvatların ülke dışına göç ettirilmesine karşı çıktı. 1990'lar boyunca Milošević aleyhinde gösteriler yaparak Voyvodina'nın özerkliğinin geri gelmesini talep etti. Ülkenin uzun vadede istikrarı için Sırbistan'ın Belgrad, Voyvodina, Şumadya, Güneydoğu Sırbistan, Sancak ve Kosova şeklinde örgütlenecek bir federal yapıya dönüştürülmesini önerdi.[106] Miloševic'in devrilmesinin ardından demokrasinin yeniden güçlenmesiyle federalizm talebinden vazgeçen parti, Voyvodina'nın yönetiminde Belgrad'ın etkisinin azaltılmasını ve özerk idarenin olabildiğince güçlendirilmesini savunmaktadır. 1974 Anayasası çizgisinde düzenlemelerin yeniden hayata geçirilmesini isteyen LSV, mevcut düzenlemelerin dahi yeterince uygulanmadığından, örneğin Voyvodina'nın merkezi bütçeden aldığı payın anayasada öngörülen yüzde 7'ye ulaşmadığından şikayet etmektedir.[107] Voyvodina'nın üretken bir bölge olduğunun altını çizerek, bölgenin merkezi bütçeye olan katkısı karşısında merkezi bütçeden almakta olduğu payın adil olmadığı iddiasındadır.

Voyvodina'nın çok kültürlü toplumsal yapısına vurgu yapan parti, etnik çizgide siyaset yapılmasını eleştirmektedir. Bununla beraber bölgede faaliyet gösteren etnik partilerle özerklik konusunda birçok konuda ortak talepler öne sürmektedir. [108]

Parti, 2012 Voyvodina seçimlerinin iki turunda ortalama yüzde 8 oy alarak bölge meclisinde 10 sandalye elde etmiştir. 2014 genel seçimlerine ise NDS-Z ile

106. Partinin web sitesindeki http://www.lsv-zr.org.rs/dokumenti/vojvodina-republika adresinde yer alan bilgilerden.

107. LSV Milletvekili ve Başkanlık Divanı Üyesi Olena Papuga ile mülakat, Ekim 2013.

108. LSV Milletvekili ve Başkanlık Divanı Üyesi Olena Papuga ile mülakat, Ekim 2013.

ittifak yaparak katılmıştır. Bu ittifak, Voyvodina'dan yüzde 8, ülke genelinde ise yüzde 6 civarında oy almış ve seçimlerin sonucunda LSV, Sırbistan meclisinde beş milletvekiliyle temsil edilmeye hak kazanmıştır.

VMSZ (*Vajdasági Magyar Szövetség; Voyvodina Macarları İttifakı*)

Voyvodina merkezli bir Macar partisi olan VMSZ, bu bölgedeki en güçlü azınlık partisidir. Parti, Sırbistan'daki Macarların ilk partisi olan Demokratik Voyvodina Macarları Topluluğu'ndan (VMDK) 1994 yılında ayrılarak kurulmuştur. Partinin merkezi Macaristan sınırındaki Subotica (Szabadka) şehrindedir.

Parti öncelikli olarak Macar kimliğinin kültürünün, dilinin ve bölgedeki Macar tarihi varlığının korunması gibi konulara yoğunlaşmakta, Macaristan ile olan bağların kuvvetlenmesi için gayret göstermektedir.[109] Sırbistan'ın AB üyeliğini destekleyen parti, bunun için hükümetten demokratikleşme, yolsuzlukla mücadele ve azınlık hakları konularında önemli adımlar atmasını beklemektedir.[110] 2012'den beri partinin başkanlığını halen Voyvodina Eyalet Meclisi başkanlığı görevini de yürütmekte olan István Pásztor yapmaktadır.

Voyvodina'nın mevcut statüsünü geçici olarak gördüğünü belirten parti, yapılacak yeni anayasada Avrupa değerleri esas alınarak bölgenin özerkliğinin genişletilmesini istemektedir.[111] Milošević döneminde Macarları azınlık konumuna düşürmek ve kendi kendilerine ayakta kalabilmelerini engellemek için bölgenin sınırlarında ve toplumsal dokusunda değişiklik yapıldığını öne sürerek Macarların en yoğun olarak yaşadığı Kuzey Banat ve Kuzey Bačka'daki sekiz belediyenin birleştirilerek özel bir statüye kavuşturulmasını önermektedir. Özellikle Sırp milliyetçi ve sağ partilerin Voyvodina'daki sorunları görmek istemediğinden yakınan parti, Kosova konusunda son zamanlarda atılan olumlu adımları Voyvodina'da da görmek istediklerini belirtmektedir. Ayrılıkçılığın Voyvodina'da Sırp nüfusun çoğunlukta olması dolayısıyla makul bir yol olmadığını kabul eden parti, ileride Sırbistan'ın AB'ye üye olmasının Macarların anavatanlarıyla bütünleşmeleri için yeterli zemini oluşturacağını ifade etmektedir.[112]

Parti, prensip olarak seçimlerde tek başına yarışmaktadır. 2012 Voyvodina seçimlerinde yüzde 6 civarında oy alan parti, Voyvodina meclisinde yedi millet-

109. Partinin web sitesindeki http://vmsz.org.rs/content/alapszabály adresinden.

110. VMSZ Genel Başkan Yardımcısı Pál Károly ile mülakat, Ekim 2013.

111. J. Simić, "Vojvodini autonomija kao Baskiji", *Večernje Novosti*, 31 Mayıs 2014.

112. VMSZ Genel Başkan Yardımcısı Pál Károly ile mülakat, Ekim 2013.

vekili elde etmiştir. 2014 genel seçimlerinde ise Voyvodina'dan yüzde 8, ülke genelinde ise yüzde 2 civarında oy alarak Sırbistan meclisinde altı milletvekiliyle temsil edilmeye hak kazanmıştır.

Parti, Uluslararası Demokrat Birliği'ne (IDU) tam, Avrupa Halk Partisi'ne (EPP) müşahit üyedir.

BÖLGE/AZINLIK PARTİLERİ: SANCAK

SDA Sandžaka (*Stranke demokratske akcije u Sandžaku; Sancak Demokratik Hareket Partisi*)

1990 yılında bir grup Sancaklı Boşnak tarafından Bosna-Hersek'teki SDA'nın bir kolu olarak kurulmuştur. Kurucuları arasında partinin bugüne kadarki tek genel başkanı Sulejman Ugljanin, bugünkü SDPS ve SDP Genel Başkanı Rasim Ljajić ve bugünkü Sancak Başmüftüsü Muamer Zukorlić de yer almıştır. Kuruluşundan itibaren Sancaklı Müslümanların haklarını ve özerkliğini savunan parti, milli örgütlenmenin temellerini 1991'de kurulmasına önayak olduğu Sancak Müslüman Milli Konseyi (MNVS) ile atmıştır.

Partinin savaş döneminde Bosna-Hersek'teki SDA ile sıkı ilişkilerinin devam etmesinden dolayı Genel Başkan Ugljanin Sırbistan makamlarınca ülke dışına çıkmaya zorlandı. Ugljanin'in yurt dışında bulunduğu 1993-1996 yılları arasında partinin faaliyetleri yavaşladığı gibi Rasim Ljajić'in liderliğinde SDP'nin kurulması partinin tabanını böldü. Ugljanin'in geri döndüğü 1996'dan itibaren Sancak'ta SDA Sandžaka ile SDP arasında sert bir siyasi rekabet yaşandı. SDP karşısında Sancak'taki küçük partileri yanına alarak Sancak Listesi adı altında seçimlere katılan SDA Sandžaka, her defasında azınlık kontenjanından meclise milletvekili göndermeyi başarmıştır. Genel Başkan Ugljanin, 2004-2008 yılları arasında Novi Pazar belediye başkanlığı, 2008-2014 arasında da hükümette portföysüz bakanlık görevlerinde bulunmuştur.

Ulusal siyasetle ilgilenmeyen parti, Sancak'tan meclise seçilmiş tek parti olarak kendini Boşnakların tek meşru siyasi temsilcisi olarak görmektedir.[113] Boşnakların sorunlarına yoğunlaşmakta ve Sırbistan Kosova'daki Sırplar için ne haklar öngörüyorsa aynısının Sancak'taki Boşnaklara tanınmasını istemektedir.[114]

113. SDA Sandžaka Genel Sekreteri ve Novi Pazar'ın eski belediye başkanı Vasvija Gusinac ile mülakat, Ekim 2013; "Ugljanin očekuje razgovor sa Vučićem", *Telegraf*, 8 Nisan 2014.

114. "Sulejman Ugljanin: Bosniaks in Serbia need to receive everything that Kosovar Serbs get", *Oslobođenje*, 16 Aralık 2013.

Sırbistan'daki Boşnak azınlığın kimlik ve değerlerinin korunması, bireysel ve toplu haklarının geliştirilmesi ve kamu hayatına katılımının sağlanması gibi konulara öncelik veren parti aynı zamanda Sancak'ın ekonomi ve altyapısının geliştirilmesini ve bu bölgede yerinden yönetimin güçlendirilmesini vurgulamaktadır. Ülkenin AB ve NATO üyeliğini destekleyen, azınlık hakları, ekonomik kalkınma, hukukun üstünlüğü gibi konulara vurgu yapan[115] partinin 1990'lardaki milliyetçi pozisyonuyla karşılaştırıldığında medeni hakları ve ekonomiyi daha fazla ön plana çıkardığı görülmektedir.

2012 yerel seçimlerinde genellikle tek başına yarışan parti, Sjenica ve Tutin kasabalarında birinci sırayı alırken Novi Pazar'da SDP'nin yaklaşık 3000 oy altında kalarak ikinci oldu. 2014 genel seçimlerinde ise Novi Pazar'da oyların yüzde 34'ünü alarak SDP'nin SNS ile yaptığı seçim ittifakının gerisinde kaldı. Ülke çapında yüzde 1 oy alan parti üç milletvekili çıkararak geçen döneme nazaran bir sandalye fazla elde etmiş oldu.

SDP (*Sandžačka Demokratska Partija, Sancak Demokrat Partisi)*

SDA Sandžaka'nın kurucularından olan Rasim Ljajić'in bu partiden ayrılması sonrasında 1995 yılında Sancak Koalisyonu (*Koalicije Sandžak*) adıyla kurduğu parti, 2000 yılında Sancak Demokrat Partisi (SDP) adını almıştır.[116]

Partinin 2000 seçimlerinde Miloševićkarşıtı DOS bloğunda yer alması, Genel Başkan Ljajić'in Sırbistan siyasetindeki profilini yükseltmiş ve kendisinin bundan sonra birçok kez hükümette yer almasını sağlamıştır. 2003 seçimlerinde Voyvodina'dan LSV ve VMSZ ile ittifak yapan SDP barajın altında kalarak meclise giremediği halde Ljajić bakanlık yapmaya devam etmiştir.

Parti, 2007 ve 2008 genel seçimlerinde DS ile ortaklık yapmış, ve sırasıyla üç ve dört milletvekiliyle mecliste temsil edilmiştir. Belgrad'da bakanlık görevleri devam eden Ljajić, 2009 yılında ulusal bir parti olarak SDPS'yi kurmuş ve Sancak'ın yerel meselelerini SDP'ye bırakmıştır. Böylelikle Rasim Ljajić ulusal düzeydeki siyasete daha fazla yoğunlaşırken SDP de Ljajić'in hükümetteki konumundan istifade etme imkanına sahip olmuştur. Bu dönemde SDP'nin genel başkanlığına

115. Partinin web sitesindeki http://www.sda.rs/index.php?akcija=strana&id=70 adresinde yer alan bilgilerden.

116. Sırbistan Sosyal Demokrat Partisi'nin (SDPS) web sitesindeki http://www.sdpsrbije.rs/predsednik/ adresinde yer alan Rasim Ljajić biyografisinden.

Rešad Hodžić gelmiştir. 2012 yerel seçimlerine DS liderliğindeki seçim bloğunun içerisinde katılan SDP, Sancak'ın en büyük iki belediyesi olan Novi Pazar ve Prijepolje'de birinci sırayı almıştır.

SDP ve SDPS arasında daha sağlam ve verimli işbirliği için iki parti arasındaki ilişkiler Eylül 2013'te yeniden yapılandırıldı. Buna göre, iki partinin kendi ad, sembol ve kimliklerini korumakla beraber tek bir genel başkanlık ve merkez yönetim organlarına sahip olması benimsendi. Bu sayede iki parti arasında Almanya'daki CDU/CSU modelinde bir ortaklık kurulmuş oldu.[117] SDPS Genel Başkanı Rasim Ljajić, iki partinin birliği sonrasında SDP'nin genel başkanlığını da yeniden devralmıştır.

Çoğunlukla Boşnak üyelerden oluşan SDP, Boşnakların haklarını savunmakla beraber kuruluşundan itibaren Sancak bölgesinin çok etnisiteli kimliğine dikkat çekerek Boşnak milliyetçiliğini benimsemediğini ifade etmiştir.[118] Sancaklıların ekonomik ve sosyal bakımdan en iyi noktaya gelmesini savunan parti, bunun için ülkedeki bütün siyasi ve sosyal kesimlerle iyi ilişkiler kurulması ve hamasi milliyetçilikten uzak durulması gerektiği görüşündedir.[119] Parti, uluslararası sosyal demokrat değerlere bağlılığını vurgulamakta, Sancak'ta bölgenin doğal ve sosyal kaynaklarının kullanımı yoluyla ekonomik kalkınmanın sağlanmasını ve işsizliğin azaltılmasını savunmaktadır.[120]

BDZ (*Bošnjačka Demokratska Zajednica; Boşnak Demokrat Topluluğu*)

2010 yılında Muamer Zukorlić destekçisi Boşnakların kurduğu partidir. Kurulduğundan beri başkanlığını Zukorlić'in kayınbiraderi Emir Elfić yapmaktadır. Parti, Boşnakların sosyal ve siyasi hakları için bir araya getirilmesini ve kurumlarının sağlamlaştırılmasını amaçlamaktadır.[121]

2007 yılında Sancak'taki dini kurumlar üzerinden yaşanan ayrışmada kendine siyasi destek arayan Zukorlić taraftarları, Belgrad Müftüsü Jusufspahić'i destekleyen Ugljanin'in siyasi rakibi Rasim Ljajić'e yaklaşarak 2008 seçimlerinde Lja-

117. "Ljajić na čelu unije SDP i SDPS!", *Telegraf*, 20 Eylül 2013.

118. Partinin web sitesindeki http://sdp.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=69 adresinde yer alan bilgilerden.

119. Novi Pazar Belediye Başkanı Meho Mahmutović ile mülakat, Ekim 2013.

120. "SDP usvojio program rada za lokalne izbore u Rožajama", *sandzakpress.net*, 14 Ocak 2014.

121. Partinin web sitesindeki http://www.bdz.rs/osnivacki-akt.php adresinde yer alan programından.

jić'in partisi SDP'yi destekledi. Fakat hükümette yer almasına rağmen Ljajić'in bu konuda kararlı adım atmaması bu grupta hayal kırıklığı oluşturdu. Daha sonra Sırbistan hükümetinin Zukorlić'e bağlı listenin kazandığı 2010 yılında Boşnak Milli Konseyi seçimlerini geçersiz sayması ve milli konseylerin yönetiminde halk oyunun üçte ikisinin temsili gibi yeni düzenlemeler getirmesi üzerine Ljajić'ten ümidini tamamen kesen grup, kendi siyasi örgütünü kurmaya karar verdi. Bu kararda, Sancak'ın iki büyük partisinin o dönem Sırbistan hükümetinde koalisyon ortağı olmasının ve dolayısıyla Boşnakların özerkliğini savunacak bir partinin bulunmamasının da etkisi olduğu söylenebilir.[122] Böylelikle Boşnak Demokrat Topluluğu (BDZ) 2010 yılında Novi Pazar'da kuruldu. Partinin başına, daha önce SDP'nin Novi Pazar teşkilatında çalışmış genç bir siyasetçi olan, aynı zamanda Zukorlić'in kayınbiraderi Emir Elfić getirildi.

Parti, 2012 seçimlerine Macar, Hırvat ve Slovak partilerinin de yer aldığı Hep Beraber (*Sve Zajedno*) adlı ittifak altında katıldı. Parti beklediği oyu alamasa da Genel Başkan Elfić, Boşnak azınlık kontenjanından milletvekili seçildi. Elfić'in milletvekili olmasının ardından Zukorlić taraftarları ile arasındaki fikir uyuşmazlığı arttı. Elfić'in Zukorlić'in parti üzerindeki nüfuzunu kırmaya yönelik girişimlerinin ardından Zukorlić destekçileri Mart 2013'te partiden ayrıldı. Bölünmeden sonra Zukorlić taraftarlarının desteğini kaybeden BDZ'nin bundan böyle Sancak'ta geniş bir tabana hitap edebilmesi çok güç görünmektedir. Nitekim partinin 2014 seçimlerinde küçük Macar ve Hırvat partileriyle yaptığı ittifak, ülke çapında yalnızca yüzde 0,11 oy almıştır.

BDZ Sandžaka (*Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka; Sancak Boşnak Demokrat Topluluğu*)

BDZ'den ayrılan Muamer Zukorlić destekçileri tarafından 2013 yılında kurulmuştur. Partinin kurucuları, Emir Elfić'in BDZ'nin programına ihanet ettiğini ve gerçek BDZ'yi kendilerini temsil ettiklerini savunmaktadırlar.[123] Partinin kuruluşundan bu yana başkanlığını Jahja Fehratović yapmaktadır.

Muamer Zukorlić, partinin önceliklerinin İslam cemaatindeki bölünmüşlüğün giderilmesi, vakıf mülklerinin iadesi ve Boşnak Milli Konseyi ve Uluslararası

122. Edina Szöcsik ve Daniel Bochsler, "On Fissions and Fusions of Ethnic Minority Parties", Julien Danero Iglesias, Nenad Stojanović ve Sharon Weinblum (der.), *New Nation-States and National Minorities: A Comparative Perspective* (Essex: ECPR, 2013), s. 243.

123. S. Novosel, "Osnovana BDZS", *Danas*, 8 Ağustos 2013.

Novi Pazar Üniversitesi'nin karşılaştığı sorunların giderilmesi olduğunu ifade etmiştir.[124] Parti, Müslüman-Boşnak-Sancaklı kimliğinin altını çizmekte, buna bağlı olarak özgür bir İslam birliğini, Boşnak dilinin, kültürünün ve milli benliğinin korunmasını ve Sancak bölgesinin Avrupa standartlarında özerkliğini savunmaktadır.[125] Sancak'ın özerkliği konusunda Ljajić ve Ugljanin'in sessiz kalmasını eleştiren parti, bu konuda bir boşluğu doldurduğunu iddia etmektedir. Partinin Genel Başkan Yardımcısı Admir Muratović, kendi vatanlarında yaşamak isteyen ve ayrımcılığa maruz kalmaktan bıkan Sancaklı Boşnakların özerkliğinin er ya da geç gündeme geleceği inancındadır.[126]

BDZ Sandžaka, 2014 seçimlerine LDP liderliğindeki seçim ittifakı içerisinde katılmış, bu ittifak Novi Pazar'da yüzde 19 oy alarak SDA Sandžaka ve SDP'nin gerisinde kalmıştır.

BÖLGE/AZINLIK PARTİLERİ: PREŞEVO VADİSİ

PVD (*Partia për Vertim Demokratik; Demokratik Hareket Partisi*)

1990 yılında kurulan PVD, Preşevo vadisindeki Arnavutların en eski partilerindendir. Partinin kurucusu Riza Halimi halen genel başkanlığı sürdürmektedir. Öncelikli amacı Sırbistan'da Arnavut varlığı ve kimliğinin korunması ve ilerletilmesi olan PVD,[127] ılımlı ve Belgrad ile işbirliğine açık bir siyasi duruşa sahiptir.

Parti içi tartışmalar ve bölünmeler yüzünden 2012 yerel seçimlerinde önemli bir oy kaybı yaşayarak Preşevo vadisinde PDSH'nin ardından ikinci olan PVD,[128] diğer Arnavut partilerinin boykot ettikleri 2014 genel seçimlerine tek Arnavut partisi olarak katılmıştır. Seçimlerde Preševo'daki oyların yüzde 71'ini, Bujanovac'taki oyların ise yüzde 51'ini alarak azınlık kontenjanından mecliste iki milletvekiliyle temsil edilme hakkı kazanmıştır.[129]

124. M. Nićiforović, "Zukorlić: Gej grupa ne ruši islam", *Večernje Novosti*, 10 Şubat 2014.

125. Partinin web sitesindeki http://bdzsandzaka.org/?page_id=2590 adresindeki bilgilerden.

126. BDZ Sandžaka Genel Başkan Yardımcısı Admir Muratović ile mülakat, Ekim 2013.

127. "Partia për Veprim Demokratik kremtoi 21-vjetorin", *koha.net*, 16 Ekim 2011.

128. "Zgjedhjet në Preshevë fiton PDSH, në Bujanoc PD", *shqiptarja.com*, 7 Mayıs 2012; "Shkëlqimi dhe rënia e PVD-së!", *Telegrafi*, 29 Haziran 2011.

129. "Zgjedhjet në Serbi, shqiptarët marrin dy deputetë", *Gazeta Shqip*, 17 Mart 2014.

2001'deki ateşkesin ardından Belgrad yönetiminin Preşevo Vadisi'ne yönelik tutum ve politikalarının olumlu anlamda değiştiğini kabul eden parti, buna karşılık özellikle Arnavutların kamuda istihdamı ve bölgenin kalkındırılması konularında yeterli adımların atılmadığının altını çizmektedir. Arnavutlar tarafından girişilen aşırı milliyetçi söylemlerin ve şiddet eylemlerinin Belgrad'ın bölgeye güvenlik merkezli yaklaşımına meşruiyet kazandırdığını vurgulayan parti, ekonomik, kültürel ve siyasi talepler konusunda Belgrad ile diyalog halinde olmayı tercih etmektedir.[130]

PDSH Preshevë (*Partia Demokratike Shqiptare Preshevë; Preşevo Arnavut Demokrat Partisi*)

1990 yılında kurulmuş bir Arnavut partisidir. Partinin genel başkanı Ragmi Mustafa, aynı zamanda sekiz yıldır Preševo belediye başkanlığı görevini yürütmektedir.

Milliyetçi bir parti olan PDSH, her etnik grubun kendi kaderini tayin hakkını savunmakta, buna göre Preşevo vadisindeki Arnavutların özerklik veya Kosova'ya bağlanma konusundaki iradelerine saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Parti, programında milli değerlerin korunması ve yaşatılması, her düzeyde ana dilde eğitimin verilmesi, diğer ülkelerdeki Arnavut üniversitelerinin denkliğinin tanınması, serbest piyasa ekonomisinin geliştirilerek Avrupa pazarıyla entegrasyonun sağlanması ve bölgeye dışarıdan, özellikle Arnavut sermayedarlar tarafından, gelecek yatırımların teşvik edilmesi gibi konulara yer vermektedir.[131]

PDSH, 2012 yerel seçimlerinde Preşevo vadisi çapında birinci parti olmuş ve Preševo belediye başkanlığını yeniden kazanmıştır.[132]

130. PVD Genel Başkanı ve Milletvekili Rıza Halimi ile mülakat, Ekim 2013.

131. Partinin web sitesindeki http://festimi.altervista.org/programi/ adresinde yer alan programından.

132. "Zgjedhjet në Preshevë fiton PDSH, në Bujanoc PD", *shqiptarja.com*, 7 Mayıs 2012.

PD (*Partia Demokratike; Demokrat Parti*)

PVD yönetimini baskıcı bularak istifa eden[133] Nagip Arifi liderliğindeki bir grup tarafından 2011 yılında kurulmuştur.[134] Arnavutluk'ta dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti'yi model almış ve kuruluşundan itibaren bu partiyle yakın ilişki içerisinde olmuştur.[135] Partinin Preşevo vadisinde yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi, Arnavutça'nın resmi yazışmalarda kullanılması, ulusal simgelerin serbestçe kullanılmasına izin verilmesi, kamuda daha fazla Arnavutun istihdam edilmesi, bölgede güvenliğin yerel kuvvetlere bırakılması, yüksek öğretimde Arnavutça programların açılması, okullarda Kosova ve Arnavutluk kurumlarınca hazırlanan müfredat ve ders kitaplarının esas alınması gibi öncelikli talepleri vardır.[136] Parti, henüz yeni kurulmuş olmasına rağmen Mayıs 2012'de gerçekleştirilen son yerel seçimlerde Bujanovac'ta birinci parti olmuş ve Genel Başkan Arifi, Bujanovac belediye başkanlığına yeniden seçilmiştir.[137]

133. "Nagip Arifi: Për Luginën e Preshevës, Referendumi i 1 dhe 2 marsit të vitit 1992", *presheva.com*, 18 Ağustos 2011.

134. "Zyrtarisht regjistrohet Partia Demokratike nga Bujanoci", *presheva.com*, 15 Ağustos 2011.

135. PD Genel Başkanı ve Bujanovac Belediye Başkanı Nagip Arifi ile mülakat, Ekim 2013.

136. "Programi Zgjedhor i Partisë Demokratike (PD) Me Seli Në Bujanoc", *Kosova Lindore*, 4 Nisan 2012; PD Genel Başkanı ve Bujanovac Belediye Başkanı Nagip Arifi ile mülakat, Ekim 2013.

137. "Zgjedhjet në Preshevë fiton PDSH, në Bujanoc PD", *shqiptarja.com*, 7 Mayıs 2012.

SİYASİ ŞAHSİYETLER

TOMISLAV NIKOLIĆ

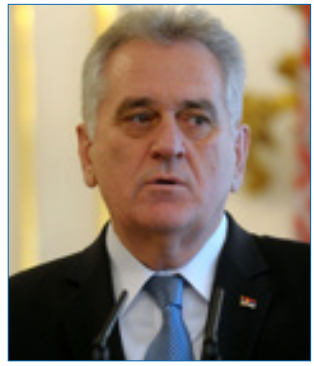

Sırbistan Cumhurbaşkanı ve Sırp İlerlemeci Partisi'nin (SNS) kurucu lideri olan Tomislav Nikolić, 1952 yılında Kragujevac'ta doğdu. İşçi bir aileden gelen Nikolić, teknik liseyi bitirdikten sonra Novi Sad Üniversitesi Ekonomi ve Mühendislik Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu.[138] Çeşitli iş kollarında işçi ve yönetici olarak çalıştı.

1990 yılında milliyetçi çizgideki Halkın Radikal Partisi'ne girdi.[139] Partinin başkan yardımcısı iken bu parti Sırp Milli Uyanış Hareketi ile birleşerek Sırp Radikal Partisi'ni oluşturdu. Nikolić burada da Genel Başkan Vojislav Šešelj'in yardımcılığını üstlendi. 1992 yılında ilk kez milletvekili seçildi. 1995'te düzenlediği izinsiz miting düzenlemekten ve polise mukavemetten dolayı mahkemece ceza alarak 2 ay hapis yattı.[140]

1998'de kurulan Sırp Radikal Partisi-Sırbistan Sosyalist Partisi (SRS-SPS) koalisyonunda Sırbistan cumhurbaşkanı yardımcısı oldu. Ağustos 1999'dan itibaren

138. Sırp İlerlemeci Partisi'nin (SNS) web sitesindeki http://www.sns.org.rs/en/novosti/vesti/tomislav-nikolic-biography adresinde yer alan biyografisinden.

139. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 533.

140. "Od Zenice do Sheveningena", *Politika*, 1 Aralık 2006.

Yugoslavya federal hükümetinde başbakan yardımcılığı yaptı. 2000 yılında Yugoslavya cumhurbaşkanlığı seçimlerine adaylığını koydu, fakat yaklaşık yüzde 6 oyda kalarak seçilemedi. 2003'te Demokrat Parti'nin (DS) boykot ettiği Sırbistan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise en yüksek oyu almasına rağmen seçimler katılım azlığı dolayısıyla iptal edildi. 2004'te yenilenen seçimleri ikinci turda DS'nin adayı Boris Tadić karşısında kaybetti.

2003 yilinda Šešelj'in Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaya başlaması sebebiyle Sırp Radikal Partisi'nin başına vekaleten geçti. 2007'de Sırbistan Meclis Başkanı seçilen Nikolić, seçildikten sonra yaptığı konuşmada ABD ve AB'nin "hegemonyası" karşısında Rusya ile yakınlaşmayı savundu.[141] Fakat bir hafta içinde DS ve Sırbistan Demokrat Partisi'nin (DSS) SNS'yi devre dışı bırakarak hükümeti kurmak için anlaşması üzerine meclis başkanlığından istifa etti. 2008 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde partisi tarafından yeniden aday gösterilen Nikolić, seçimlerin ikinci turunda Tadić'ten yaklaşık yüzde 2,5 daha az oy aldı ve yine seçilemedi.

AB üyeliğine destek verdiği için Šešelj ile yaşadığı görüş ayrılığı sebebiyle parti içi baskılar sonucu Eylül 2008'de Sırp Radikal Partisi'nin liderliğinden istifa etti. Parti içinde "Sırbistan İleri" adlı bir grup kurdu. Bunun üzerine grubuyla beraber partiden ihraç edildi. Eylül 2008'de ihraç edilenlerle beraber Sırp İlerlemeci Partisi'ni (SNS) kurdu ve partinin başına geçti.

6 Mayıs 2012'de yapılan belediye, parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde birçok parti ve grubun katılımıyla oluşturulan Haydi Sırbistan İleri adlı seçim ittifakının liderliğini yaptı. Cumhurbaşkanlığı seçiminde yine Tadić ile yarışan Nikolić, ikinci turda yüzde 2'ye yakın bir farkla seçimleri kazandı. Cumhurbaşkanlığına seçilmesinden birkaç gün sonra "bütün vatandaşların cumhurbaşkanı olmak adına" partisinden istifa etti.[142]

1990'ların başlarında Çetnik hareketinde yer alan ve Karadağ ve Krajina'yı da içine alacak bir "Büyük Sırbistan" idealini benimseyen Nikolić, 2000'li yıllarda söylem değiştirerek uluslararası sınırlara ve komşu ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini ifade etmeye başlamıştır.[143] Sırbistan'ın AB üyeliğini destekleyen Nikolić, bununla beraber Başbakan Vučić'e nazaran Rusya'ya daha

141. Marija Ristic, "Serbia's Nikolic May Tilt Army Towards Russia", *Balkan Insight*, 29 Mayıs 2012.

142. "Serbia's new president quits as party leader", *B92*, 24 Mayıs 2012.

143. "Serbians choose new parliament, president, local govts", *B92*, 6 Mayıs 2012.

yakın bir görüntü çizmektedir.[144] Kosova sorununun çözümü için Priştine ile diyaloğa açık olmakla beraber hükümete nazaran daha az tavizkar bir çizgide olup özellikle Kosovalı Sırplar'ın özerkliği konusunda ısrarcıdır.[145]

İngilizce ve Rusça bilmektedir.

ALEKSANDAR VUČIĆ

Sırp İlerlemeci Partisi (SNS) Genel Başkanı ve Başbakan Aleksandar Vučić, 1970 yılında Belgrad'da doğdu. Babası ekonomist, annesi ise gazeteciydi. Belgrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir süre Kanal S adlı bir televizyon istasyonunda muhabirlik yaptıktan sonra 1993'te Sırp Radikal Partisi'ne girdi ve Sırbistan meclisine seçildi. 1995'te partinin genel sekreterliğine getirildi.[146] Dönemin siyasi iklimine uygun olarak aşırı milliyetçi bir pozisyona sahip olan Vučić'in "Büyük Sırbistan" ideali için çalıştığı[147] Srebrenica katliamı sırasında "öldürülen tek bir Sırp'a karşılık 100 Müslüman'ın öldürüleceği" yolunda ifadeler kullandığı bilinmektedir.[148]

1998-2000 yılları arasında Sırbistan Sosyalist Partisi'nin (SPS) başı çektiği Mirko Marjanović hükümetinde Enformasyon Bakanı olarak görev alan Vučić, bakanlığı döneminde gerçekleşen NATO harekatı sırasında basına sansür uygulaması ve bazı Batılı gazetecileri sınırdışı etmesiyle gündeme geldi.[149] Bu dönemde medyaya yönelik yapılan baskılar hâlâ olumsuz biçimde hatırlanmaktadır.[150]

2004 ve 2008 seçimlerinde Belgrad belediye başkanlığına aday oldu, fakat seçilemedi. Eylül 2008'de, Genel Başkan Nikolić ve ekibinin partiden ihraç edilmesi üzerine kendisi de istifa etti. Sırp İlerlemeci Partisi'nin kurucuları arasında

144. Omer Karabeg, "Vučić i Nikolić - rivali ili uigrani dvojac", *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 13 Temmuz 2014.

145. Biljana Pekusic ve Linda Karadaku, "Serbia's platform for Kosovo talks met with criticism", *setimes.com*, 8 Ocak 2013; Biljana Pekusic ve Linda Karadaku, "Serbian parliament adopts resolution on Kosovo", *setimes.com*, 15 Ocak 2013; "Financial control 'aligned with EU acquis'", *B92*, 27 Kasım 2013; "Postage stamp edition to mark launch of EU accession talks", *B92*, 21 Ocak 2014.

146. "Aleksandar Vučić", *Vreme*, 5 Hazıran 2008.

147. "A zealot in power", *The Economist*, 22 Mart 2014.

148. Milos Mitrovic, "IBNA/Interview with editor of 'Danas' daily Dragoljub Draza Petrovic – 'Vucic is obsessed with the media'", *balkaneu.com*, 11 Haziran 2014.

149. Monroe E. Price, *Media and Sovereignty: The Global Information Revolution and its Challenge to State Power* (The MIT Press, Cambridge, MA: 2002), s. 8-9; ayrıca bkz., "Attacks on the Press 1999: Yugoslavia", *cpj.org*, [tarih yok].

150. *Danas* Gazetesi Dış Haberler Editörü Miloš Mitrović ile mülakat, Ekim 2013.

yer alan Vučić, partinin genel başkan yardımcılığına getirildi. Nikolić'in Mayıs 2012'de cumhurbaşkanı seçilmesi ve partisinden istifa etmesinin ardından vekaleten partinin genel başkanlığını yürüten Vučić, aynı yıl Eylül ayında yapılan parti kongresinde oy birliğiyle genel başkan seçildi. Halen bu görevi sürdürmektedir.

Mart 2012 genel seçimlerinde partisi birinci sırayı almasına rağmen Vučić, kurulan koalisyon hükümetinde başbakanlığı SPS'li Ivica Dačić'e bırakarak Savunma Bakanı ve Yolsuzluk ve Suçlardan Sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak görev aldı. Bu dönemde yolsuzluklar üzerine kararlı biçimde giderek halkın destek ve sempatisini kazandı. Savunma Bakanı olarak istihbarat kurumlarının da başında olması yolsuzluklar konusunda daha etkin hareket etmesini sağladı. Ülkenin en güçlü işadamlarından Miroslav Mišković'in 2012 yılı sonlarında yolsuzluk suçlamasıyla tutuklanması, Vučić'in yolsuzluklara karşı kararlı mücadelesini göstermesi bakımından önemli bir işaret oldu. Ekonomik kalkınma ve yatırım konularına yaptığı güçlü vurgu, işsizliğin yüksek olduğu ülkede vatandaşın geleceğe yönelik ümitlerini artırdı. Böylece kısa bir sürede genç, muktedir ve gelecek vaat eden bir lider izlenimini vererek halkın gözünde diğer siyasetçilerden farklı bir konuma geldi. Bütün bu sebeplerden dolayı, Vučić'in ülke siyaseti üzerinde gitgide artan ağırlığı muhalefetten gelen bütün eleştirilere rağmen toplumda büyük bir tepki doğurmadı.[151]

AB üyeliğini Sırbistan için en önemli önceliklerden biri olarak gören Vučić, Kosova'nın bağımsızlığını tanımamakla beraber AB üyeliğinin gecikmemesi için bu meselenin Priştine ile doğrudan müzakereler yoluyla en kısa zamanda halledilmesi gerektiğini savundu.[152] Yolsuzluk ve yoksullukla mücadelede olduğu gibi Kosova konusunda da kararlı bir tutum izlemesi ve halka kendini iyi anlatması toplum nazarında olumlu karşılandı. Geçmişteki aşırı milliyetçi çizgisini terk ederek ılımlı, reformcu ve Avrupa yanlısı bir anlayışı benimseyen Vučić, bu sayede Batı dünyasının da desteğini arkasına aldı.[153]

Vučić'in başbakan yardımcılığı döneminde çizdiği güçlü ve dinamik lider profili, partisinin 2014 seçimlerinden büyük bir zaferle ayrılmasını sağladı. SNS'nin birinci parti olarak 250 kişilik mecliste 134 sandalye elde ettiği seçimlerin ardından Vučić, 27 Nisan 2014'te başbakanlık görevini devraldı. Başbakanlı-

151. CESID düşünce kuruluşundan Ivo Čolović, Bojan Klačar ve Đorđe Vuković ve *Danas* Gazetesi Dış Haberler Editörü Miloš Mitrović ile mülakat, Ekim 2013.

152. Matt Robinson, "Serbs must resolve Kosovo relations for EU talks in June", *Reuters*, 22 Ocak 2013; "Deputy PM: 'EU remains Serbia's main goal'", *B92*, 7 Aralık 2012.

153. Kim Sengupta, "Aleksandar Vucic: The man who's bringing Belgrade in from the cold", *The Independent*, 4 Ağustos 2013.

ğa geldiğinde, ülke ekonomisinin kapsamlı olarak yeniden yapılandırılması, mali istikrarın ve büyümenin bir arada gerçekleştirilmesi, ülkeye büyük yatırımcıların çekilerek istihdamın artırılması ve en geç 2020 yılına kadar AB'ye tam üye olunması gibi konulara öncelik vereceğini açıklamıştır.[154] Ortaya koyduğu reformcu ve AB yanlısı söylemlere karşılık, Vučić'in yazılı ve görsel basın üzerinde vesayet kurduğuna ve elde ettiği siyasi gücün giderek otoriter bir hale gelebileceğine yönelik endişeler de sıklıkla dile getirilmektedir.[155]

Satrançla çocuk yaşlardan beri yakından ilgilendiği ve şarap koleksiyonu yaptığı bilinen Vučić, İngilizce ve temel düzeyde Fransızca ve Rusça bilmektedir.[156]

IVICA DAČIĆ

Sırbistan Sosyalist Partisi Genel Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ivica Dačić, 1966'da Kosova'nın Prizren şehrinde doğdu. Doğumundan birkaç ay sonra ailesiyle Žitorađa şehrine yerleşti. Köyde doğup büyümüş bir polis memurunun oğludur. Çeşitli bilgi yarışmalarında ve spor müsabakalarında boy gösteren parlak bir çocuk olarak yetişti. 1989 yılında Belgrad Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nü birincilikle bitirdi. Üniversite öğrenimi sırasında Komünist-Sosyalist gruplarda yer aldı. 1990'da Belgrad Genç Sosyalistler Birliği'nin başkanı seçildi, bir yıl sonra da Sırbistan Sosyalist Partisi'ne (SPS) girdi. 1992'de ilk kez milletvekili seçildi. Kısa süre içinde partinin merkez kurul ve komitelerinde önemli görevler aldı. Slobodan Miloševič'in 2000 yılında cumhurbaşkanlığından ayrılışına kadar partinin sözcülüğünü yaptı. Miloševič'e yakınlığından dolayı zaman zaman "Küçük Slobodan" olarak nitelendirildi.[157]

2000'de Miloševič'in cumhurbaşkanlığından ayrılması sonrasında kurulan geçiş hükümetinde Enformasyon Bakanlığı'nı iki eş bakanla beraber bir yıl kadar yürüttü. 2003 yılındaki kongrede partinin yürütme kurulu başkanlığına seçildi. Bu esnada

154. "Vučić takes office in Serbia, pledges EU reform", *Euractiv*, 28 Nisan 2014; ayrıca bkz. SNS'nin web sitesindeki https://www.sns.org.rs/en/novosti/vesti/vucic-serbia-poised-new-future adresinde yer alan haber.

155. Milos Mitrovic, "Vucic sacks top police officials", *balkaneu.com*, 20 Haziran 2014; Dragan Stavljanin, "Is Serbia Headed For 'Orbanization?'" *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 18 Mart 2014.

156. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 180.

157. Nitekim 2012'de başbakanlığa gelmesi özellikle komşu ülkelerde basına "Küçük Slobodan geri döndü" şeklinde yansımıştır: "Reakcije iz HR: Mali Sloba se vraća", *B92*, 28 Haziran 2012.

partiyi genç ve ılımlı üyelerle yenilemeye başladı. 2004 yılı Sırbistan cumhurbaşkanlığı seçimlerine partisinin adayı olarak katıldı, yüzde 4 oyla beşinci sırada yer aldı.

3 Aralık 2006 tarihinde yapılan parti kongresinde diğer aday Milorad Vučelić'i ikinci turda mağlup ederek SPS'nin başkanlığına seçildi. O günden beri partinin başkanlığını yürütmektedir. 2008'de başkan olarak girdiği ilk genel seçimlerde partisinin başı çektiği seçim ittifakı yüzde 8 oyla dördüncü sırayı alsa da seçimlerin ardından kurulan koalisyon hükümetinde yer aldı. Bu kabinede Dačić, içişleri bakanlığı ve başbakan yardımcılığı görevlerini üstlendi.

6 Mayıs 2012 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimine partisinin adayı olarak katılan Dačić, yüzde 14 oyla üçüncü sırayı aldı. Aynı gün yapılan genel seçimlerde yüzde 15 oy alarak oylarını 2008 seçimlerine göre oylarını neredeyse ikiye katlayan SPS, seçimlerden birinci parti olarak çıkan SNS ile koalisyon kurmayı kabul etti. SNS'den cumhurbaşkanı seçilmiş olan Nikolić, hükümeti kurma görevini Dačić'e verdi. Dačić başbakanlığa geldikten sonra yaptığı konuşmada "Bizi 2000 yılında devirenlere teşekkür ediyorum. Eğer devirmeselerdi hatalarımızı fark edip değişemez ve bugün bu noktaya gelemezdik"[158] diyerek Milošević dönemindeki görüşlerinin değiştiğini açıkça ifade etti. Başbakanlığı döneminde içişleri bakanlığı görevini de yürüten Dačić, AB'nin arabuluculuğunda Kosova Başbakanı Hashim Thaçi ile normalleşme müzakerelerini başlatmış ve 19 Nisan 2013'teki mutabakatı Sırbistan adına imzalamıştır.

2014 erken genel seçimlerinde SPS'nin liderliğini yaptığı seçim ittifakı yüzde 13,5 oyla SNS'nin ardından ikinci sırada yer aldı. SNS ile hükümet koalisyonunda kalmayı kabul eden Dačić, yeni kurulan hükümette dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı olarak görev aldı. Halen bu görevleri sürdürmektedir.

Ülkede ekonomik durumun düzeltilip iyileştirilmesini "milli öncelik" kabul eden Dačić,[159] Avrupa Birliği üyeliğini de Sırbistan için alternatifi olmayan stratejik bir hedef olarak görmektedir.[160] Kosova'nın bağımsızlığını tanımayı reddetmekle beraber[161] daha önce kullandığı sert ve agresif üslubu başbakanlığı döneminde terk etmiştir. Sırbistan'ın bölgede güvenlik, istikrar ve uzlaşmanın sağlanması için gereken adımları atacağını[162] ve meselenin iki tarafın da çıkarına olacak şekilde halledilmesini istediğini[163] ifade etmektedir.

158. Matt Robinson, "'We've changed': New Serb PM is ex-aide to Milosevic", *Chicago Tribune*, 27 Temmuz 2012.

159. "Profile: Prime Minister Ivica Dacic of Serbia", *bbc.co.uk*, 27 Temmuz 2012.

160. "Dačić: EU entry is Serbia's strategic goal", *B92*, 18 Temmuz 2012; "Dačić: Ulazak u EU nema alternativu", *Vesti*, 20 Haziran 2014.

161. "EU commissioner 'shares same goal' with PM", *B92*, 5 Mayıs 2014.

162. "Profile: Prime Minister Ivica Dacic of Serbia", *bbc.co.uk*, 27 Temmuz 2012.

163. "President meets with Albanian counterpart during summit", *B92*, 15 Temmuz 2014.

1992'de İstanbul'da yapılan dörtlü finalde Avrupa şampiyonu olan Partizan basketbol takımının başkanlığını yapan Dačić ayrıca bir süre ülkesinin Milli Olimpiyat Komitesi'nde başkan yardımcısı olarak görev almıştır.[164]

İngilizce ve Rusça bilmektedir.

NEBOJŠA STEFANOVIĆ

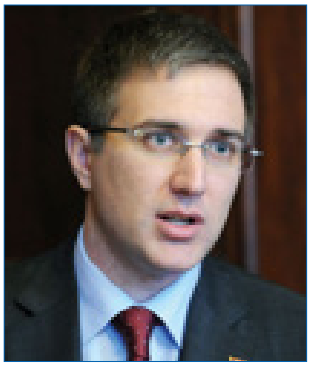

İçişleri Bakanı Nebojša Stefanović, 1976 yılında Belgrad'da doğdu. Belgrad'daki Megatrend Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun olduktan sonra çeşitli özel şirketlerde çalıştı ve siyasette aktif olarak yer aldı. Megatrend Üniversitesi İktisat Bölümü'nden 2011 yılında yüksek lisans, 2013 yılında ise doktora derecesi aldı. Basında doktora tezinin çalıntı olduğuna ve aynı zamanda üniversitenin rektörü olan danışmanının da doktorasının sahte olduğuna yönelik haberler çıkmış,[165] Stefanović ise bu haberlerin siyasi maksatlı olduğunu öne sürerek iddiaları reddetmiştir.[166]

Siyasete Sırp Radikal Partisi'nde (SRS) atılan Stefanović, 2004 yılında Belgrad şehir meclisine girdi. 2007 genel seçimlerinde milletvekili seçildi ve Meclis Ticaret ve Turizm Komisyonu başkanlığını yaptı. 2008 yılındaki bölünmede partisinden ayrılarak Sırp İlerlemeci Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Partinin Merkez Kurulu'nda çeşitli görevler aldı. 2012 yerel seçimlerinde Belgrad şehir meclisi üyeliğine, genel seçimlerde ise milletvekilliğine yeniden seçildi. Aynı yıl Sırbistan Meclis Başkanı oldu. İki yıla yakın süre bu görevi sürdüren Stefanović, 2014 seçimlerinin ardından kurulan yeni hükümette içişleri bakanlığı görevine getirildi. Halen içişleri bakanlığının yanısıra SNS Merkez Kurulu başkan yardımcılığı ve Belgrad il başkanlığı görevlerini de yürütmektedir.

Rusça ve İngilizce bilmektedir.[167]

164. Bkz., partisinin sitesindeki http://sps.org.rs/predsednik adresi; ayrıca bkz., "Dačić: 'Drago mi je da sam deo Partizanove istorije'", *sportske.net*, 16 Nisan 2012.

165. Uglješa Grušić, Branislav Radeljić ve Slobodan Tomić, "Kako do doktorata? Lako! Slučaj ministra Stefanovića", *Peščanik*, 3 Haziran 2014; M. Leskovac, "Verbić: Mića Jovanović nema doktorat iz Londona!", *Blic*, 12 Haziran 2014.

166. Kendi web sitesindeki http://nebojsastefanovic.rs/stefanovic-moja-odgovornost-je-pred-vladom-premijerom-i-gradjanima-srbije/ adresinde yer alan söyleşiden.

167. Kendi web sitesindeki http://nebojsastefanovic.rs/nebojsa-stefanovic-biografija/ adresinde yer alan biyografiden.

BRATISLAV GAŠIĆ

Savunma Bakanı Bratislav Gašić, 1967 yılında Kruševac'ta doğdu. Niş Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. 1989 yılından itibaren ticaretle uğraştı. Santos adlı çay-kahve ithalat şirketi ile Kruševac'ta yayın yapan Plus TV kanalını kurdu ve 20 yıl kadar yönetti. Spor kulüplerinde yöneticilik yaptı. Bir süre Yunanistan'da yaşadıktan sonra Sırbistan'a dönerek 2008 yılında Sırp İlerlemeci Partisi'nin (SNS) kurucuları arasında yer aldı.[168]

2012 genel seçimlerinde SNS'den milletvekili seçildiyse de bir ay sonra Kruševac Belediye Meclisi tarafından belediye başkanı seçildi ve milletvekilliğini bıraktı. Nisan 2014'te savunma bakanlığı görevine getirilene kadar belediye başkanlığını sürdürdü. Ayrıca 2013 yılında bir süre devletin doğalgaz şirketi Srbijagas'ın yönetim kurulu başkanlığını yaptı. Eylül 2012'den beri SNS genel başkan yardımcılığı görevini yürütmektedir.

Sırbistan'da NATO'nun imajının 1999 yılındaki bombalamalar yüzünden halen olumsuz olduğunu vurgulayan Gašić, NATO üyeliğine temkinli yaklaşmakta, bununla beraber Barış için Ortaklık programının Sırbistan'ın savunması için oldukça yararlı olduğunu kabul etmektedir. Bu şartlar altında Sırbistan'ın askeri tarafsızlığını devam ettirmesinin en makul yol olduğunu ifade etmektedir.[169]

İngilizce ve Yunanca bilmektedir.[170]

RASIM LJAJIĆ

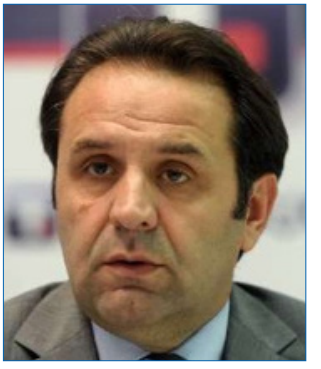

Sırbistan Sosyal Demokrat Partisi (SDPS) ve Sancak Demokrat Partisi (SDP) Genel Başkanı, Ticaret, Turizm ve Telekomünikasyon Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Rasim Ljajić, 1964 yılında Sancak bölgesinin Novi Pazar şehrinde doğdu. Saraybosna Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1989-2000 yılları arasında çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı.[171]

168. Сандра Милетаковић, "Интервју: Братислав Гашић, подпредседник СНС: Ми, Крушевљани, волимо црнце, нисмо расисти!" *pravda.rs*, 25 Ekim 2012.

169. "Kosovo je najveći bezbednosni rizik", *Vesti*, 12 Mayıs 2014.

170. Sırbistan hükümetinin web sitesindeki http://www.srbija.gov.rs/vlada/ministri.php adresinde yer alan biyografisinden.

171. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 426.

Siyasi hayata 1990 yılında atılan Ljajić, Bosna-Hersek'teki Demokratik Hareket Partisi'ne (SDA) üye oldu.[172] Aynı yıl partinin Sancak kolunun (SDA Sandžaka) kurucuları arasında yer aldı ve genel başkan yardımcılığı görevini üstlendi. Milliyetçi ve özerklikçi yönü baskın olan Genel Başkan Ugljanin'den farklı olarak Boşnakların siyasete katılımını artırmayı ve Sancak'ın demokratikleşmesini savunan Ljajić'in çizgisi zamanla parti yönetiminden farklılaştı. Nihayet 1994'te partiden resmen koptu ve Sancak Koalisyonu (*Koalicije Sandžak*) adlı yeni bir siyasi oluşum başlattı. Koalisyonun adı 2000 yılında Sancak Demokrat Partisi (SDP) olarak değiştirildi.[173] Kurduğu bu partiler sürekli Ugljanin'in partisiyle rekabet halinde oldu.

Miloševića karşı kurulan Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğunda aktif olarak yer alması sonucu Milošević sonrası dönemde Sırbistan siyasetindeki en önemli Boşnak siyasetçilerden biri haline geldi. 2000 yılında Milošević'in devrilmesiyle kurulan ilk demokratik hükümette Milli ve Etnik Topluluklar Bakanı oldu. 2003'te Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Sırbistan-Karadağ'a dönüşmesinin ardından kurulan hükümette İnsan ve Azınlık Hakları bakanlığı görevinde bulundu. 2008 yılına kadar Kosova ve Preşevo bölgelerinin koordinasyonuyla sorumlu resmi dairelerin yöneticiliğini yaptı. Mayıs 2007'den Temmuz 2012'ye kadar Sırbistan Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı görevini yürüttü. Ekim 2009'da Sırbistan Sosyal Demokrat Partisi'ni (SDPS) kurdu ve partinin genel başkanlığına seçildi. Temmuz 2012'de kurulan koalisyon hükümetinde Ticaret ve Telekomünikasyon Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptı. 2014 seçimleri sonrasında bu görevlerini korumakla beraber turizm bakanlığı görevi de kendisine verildi.

AB ve Kosova konularında hükümetin genel görüşünü benimseyen Ljajić, AB üyelik sürecinin hızlandırılması için Kosova sorununun en kısa zamanda çözüme kavuşturulmasını istemekte, bağımsızlığın ise asla tanınamayacağını ifade etmektedir.[174] Ljajić, Sancak Müslüman cemaatindeki bölünmüşlüğün kabul edilemeyeceğini ve yeni bir İslam Birliği kurulmasını savunurken, Müftü Zukorlić'in siyasi mücadeleye girişmesini de zararlı bulmaktadır.[175]

Temmuz 2004'ten beri Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ile İşbirliği Konseyi'nin başkanlığını yapan Ljajić, İngilizce ve Rusça bilmektedir.

172. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija* (SDA, Saraybosna: 2010), s. 20.

173. SDPS'nin web sitesindeki http://www.sdpsrbije.rs/predsednik/ adresinde yer alan biyografisinden.

174. "'We need sustainable solution for Kosovo'", *B92*, 4 Kasım 2012.

175. "Ljajić: Muftija Zukorlić je štetan!", *Telegraf*, 14 Ağustos 2013.

ŽELJKO SERTIĆ

Ekonomi Bakanı Željko Sertić, 1967 yılında Voyvodina bölgesinin Sečanj kasabasında doğdu. Orta öğrenimini Novi Sad'da tamamladı. 1990 yılında Gotra adlı pazarlama şirketini kurarak iş hayatına atılan Sertić, ithalat-ihracat, elektrik-elektronik ve inşaat sektörleri başta olmak üzere birçok alanda küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalıştı. Magma, Forex ve Konrad adlı şirketlerde yöneticilik yaptı. 2008 yılında kurulan Sırp İlerlemeci Partisi'ne (SNS) üye oldu ve partinin ekonomik faaliyetlerini yürüten ekibin başında yer aldı.[176]

Sırbistan Ticaret ve Sanayi Odası'nın (PKS) Mart 2013'teki kongresinde başkanlık seçimine tek aday olarak giren Sertić, oy birliğiyle bu göreve seçildi. Bu görevin başındayken aynı zamanda 1 Ocak 2014'ten itibaren Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'nin (Eurochambers) yönetim kurulunda yer aldı.

Ülkede ekonomik büyüme için kurumsallaşmanın ve özel sektöre ağırlık verilmesinin şart olduğuna inanan Sertić,[177] serbest piyasanın tam anlamıyla yerleşmesi ve dış yatırımların artması için yapısal reformların hızla gerçekleştirilmesi konusunda hükümete açık destek verdi.[178] Ayrıca dış ticaretle ilgili çalışan resmi kurumların ortak bir platformda bir araya getirilmesi yoluyla yeni bir "ekonomik diplomasi" modeli geliştirilmesini önerdi.[179]

Reformculuk ve dinamizmiyle Başbakan Vučić'in güvenini kazanan Sertić, 2014 yılının Eylül ayında ekonomi bakanlığına getirildi. Göreve gelmesinin ardından yaptığı açıklamada öncelikli olarak özelleştirmelere ve kamu işletmelerinin yeniden yapılandırılmasına yoğunlaşacağını ifade etti. İktidar partileri Sertić'in geçmişi temiz bir işadamı olduğuna vurgu yaparken muhalefetten ise kendisinin Sırbistan'ın kökleşmiş sorunlarını çözebilecek yeterliliğe sahip olmadığına dair eleştiriler gelmektedir.[180]

176. "Željko Sertić novi predsednik PKS", *B92*, 28 Mart 2013; Zorica Vuletić, "Nezavisna Privredna komora je neophodna srpskoj privredi", *economy.rs*, [Mayıs 2013].

177. "Сертић: За економију потребни добри програми", *Večernje Novosti*, 23 Ağustos 2013.

178. "Сертић: Вучић предложио мере које је привреда тражила", *Večernje Novosti*, 6 Nisan 2014.

179. "Сертић: Нови модел економске дипломатије", *Dnevnik*, 6 Ocak 2014.

180. "Сертић изабран за министра привреде", *Tanjug*, 3 Eylül 2014; M. R. Milenković, "Babić: Sertić bez mrlje u biografiji", *Danas*, 4 Eylül 2014.

Belgrad'da 2005 yılında kurulmuş bir özel üniversite olan Union Üniversitesi'nden İşletme ve Sanayi Yönetimi alanında lisans derecesi bulunan Sertić, İngilizce bilmektedir.[181]

DUŠAN VUJOVIĆ

Maliye Bakanı Dušan Vujović, 1951 yılında Požarevac'ta doğdu. Belgrad Üniversitesi İktisat Bölümü'nü bitirdikten sonra aynı bölümden yüksek lisans ve doktora derecesi aldı. ABD'nin Kaliforniya Üniversitesi'nde doktora sonrası araştırmalarda bulundu. 1984-1992 yılları arasında Yugoslavya İstatistik Enstitüsü'nde ve Belgrad Üniversitesi'nde çalıştıktan sonra uzun yıllar Dünya Bankası'nda çeşitli görevlerde bulundu. Bu görevleri sırasında özellikle eski Komünist ülkelerin mali ve kurumsal dönüşümleri üzerine yoğunlaştı. Belgrad'da Singidunum Üniversitesi'ne bağlı İktisadi, Mali ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapan Vujović, aynı zamanda Harvard Üniversitesi İşletme Okulu'nda öğretim üyesi ve Varşova'daki CASE Enstitüsü'nde uzman olarak görev almıştır. Sırbistan Maliye Bakanlığı'nın süreli yayını *Finansije*'nin editörlüğünü yapan Vujović'in makroekonomik politikalar, kalkınma ve kurumsal reformlar konusunda akademik yayınları vardır.

2014 seçimlerinin ardından kurulan kabinede ekonomi bakanlığı görevine getirilen Vujović, bundan birkaç ay sonra Lazar Krstić'in maliye bakanlığından istifası üzerine bu bakanlığa kaydırıldı. Ekonominin yeniden yapılandırılmasının sancılı ama gerekli bir süreç olacağını belirten Vujović,[182] özellikle devlet harcamalarının kısılması ve faizlerin düşürülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.[183] Öte yandan Başbakan Vučić'in ekonomi politikaları ve özelleştirmelere zaman zaman müdahil olması yüzünden aralarında gerginlik olduğuna dair basında haberler çıkmaktadır.[184]

İngilizce ve Rusça bilmektedir.[185]

181. Sırbistan Ticaret ve Sanayi Odası'nın (PKS) web sitesindeki http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=108&p=0& adresinde yer alan biyografisinden.

182. "Ma kakva svađa, Vučić i Vujović k'o braća rođena", *Vesti*, 10 Haziran 2014.

183. "Novi ministar privrede: Država više neće biti pijani milioner", *Blic*, 29 Nisan 2014.

184. "Tišina Tamo! Vujović je ministar kog je Vučić ućutkao", *Blic*, 9 Haziran 2014; "Ma kakva svađa, Vučić i Vujović k'o braća rođena", *Vesti*, 10 Haziran 2014.

185. Sırbistan hükümetinin web sitesindeki http://www.srbija.gov.rs/vlada/ministri.php adresinde yer alan biyografisinden.

ALEKSANDAR VULIN

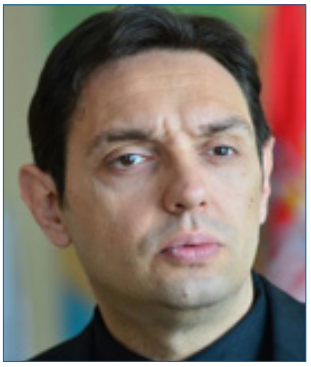

Sosyalistler Hareketi (PS) Genel Başkanı ve Çalışma, İstihdam, Emekliler ve Sosyal İşler Bakanı Aleksandar Vulin, 1972 yılında Novi Sad'da doğdu. Aslen Bosnalıdır. Kragujevac'daki Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra milletvekili seçildiği 2012 yılına kadar Super Press ve Color Press yayın gruplarında yönetici olarak çalıştı. Gazete ve dergilerde köşe yazıları yazdı, ayrıca birkaç roman kitabı yayınlandı.[186]

Genç yaşta siyasete atılan Vulin, 1990'ların başlarında kurulan ve Komünist düzenin geri gelmesini savunan Komünistler Birliği-Yugoslavya İçin Hareket adlı ittifakın liderlerinden biri oldu. 1994 yılında Milošević'in eşi Mirjana Marković'in fiili liderliğindeki Birleşik Yugoslav Solu (JUL) ittifakının kurucuları arasında yer aldı. Bir süre genel başkan yardımcılığı ve sözcülüğünü yaptığı bu ittifaktan 1998 yılında "siyasi prensiplerini" gerekçe göstererek ayrıldı.[187] 2000'de Demokratik Sol Parti (PDL) adlı bir parti kurarak başına geçti. Bu parti, 2002 yılı sonlarında Sırbistan Sosyalist Partisi'ne (SPS) katıldı.

SPS'nin Merkez Yürütme Kurulu'nda görev alan Vulin, 2006 yılında parti içerisinde ortaya çıkan rüşvet skandalında Genel Başkan Dačić'in sorumluluğu üzerine almamasını eleştirerek partiyle yollarını ayırdı.[188] 2008 seçimleri sonrasında SPS'nin Demokrat Parti (DS) ile koalisyona gitmesini eleştirerek partiden istifa eden bir grup arkadaşıyla beraber aynı yıl Sosyalistler Hareketi (*Pokret Socijalista*, PS) adlı yeni bir sol parti kurdu. Halen bu partinin başkanlığını yapmaktadır. Sosyal demokrat görüşe sahip bu parti, 2012 seçimlerinden bu yana SNS ile ittifak halindedir ve halen mecliste üç milletvekiliyle temsil edilmektedir.

2012 yılında yerel seçimlerde Rakovica'da meclis üyesi, genel seçimlerde de milletvekili seçilen Vulin, Meclis'e girdikten birkaç ay sonra Kosova-Metohiya Dairesi'nin müdürlüğüne getirildi. Eylül 2013'te ise kendisine hükümette Kosova-Metohiya'dan sorumlu portföysüz bakanlık görev verildi. Başlangıçta Priştine ile müzakerelere oldukça soğuk yaklaşan Vulin, Kuzey Kosova'daki Sırpların kendi kendilerini yönetmek amacıyla oluşturduğu yapıların meşru ve haklı

186. "Biografije novih ministara", *Vreme*, 5 Eylül 2013.

187. Momir Turudić, "Politika po principu 'sve je dozvoljeno'", *Vreme*, 31 Ekim 2013.

188. "Intervju: Aleksandar Vulin", *Vesti*, 20 Ocak 2006.

olduğunu savunmuştur.[189] Görevi sırasında Priştine ile diyaloğun ilerlemesine ve Brüksel Anlaşması'nın imzalanmasına engel olmamakla beraber, Kosova'daki Sırpların haklarını savunmaya devam etmiş ve bağımsızlığın asla tanınamayacağını vurgulamıştır.[190]

Vulin, 2014 seçimlerinin ardından kurulan hükümette Çalışma, İstihdam, Emekliler ve Sosyal İşler Bakanı olarak görev almaktadır.

MAJA GOJKOVIĆ

Sırbistan Meclis Başkanı Maja Gojković, 1963 yılında Voyvodina'nın Novi Sad kentinde doğdu. Novi Sad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra babasının avukatlık şirketinde aile hukuku konularında avukatlık yapmaya başladı.

Yugoslavya'da çok partili hayata geçildiği 1990 yılında Halkın Radikal Partisi'ne (NRS) girerek siyaset hayatına atılan Gojković, ertesi yıl bu partinin de katılımıyla oluşturulan Sırp Radikal Partisi'nin (SRS) kurucuları arasında yer aldı. 1992 seçimleriyle ilk kez Federal Yugoslavya meclisine milletvekili olarak girdi. 1996 yılındaki seçimlerde ayrıca Voyvodina Eyalet Meclisi'ne seçildi. 1998-1999 yılları arasında Sırbistan hükümetinde portföysüz bakan olarak görev alan Gojković, 1999-2000 yılları arasında ise Federal Yugoslavya hükümetinde başbakan yardımcılığını yürüttü.

2004 yerel seçimlerinde Novi Sad belediye başkanlığına seçildi ve dört yıl boyunca bu görevi sürdürdü. Belediye başkanlığı sırasında partinin daha ılımlı bir çizgi benimseyerek merkeze kaymasını savunduğu için parti yönetimiyle arası açılan Gojković, 2008 yılında diğer muhaliflerle beraber SRS'den ihraç edildi. Partiden ayrılanların Tomislav Nikolić liderliğinde kurdukları Sırp İlerlemeci Partisi'ne (SNS) katılmayarak Halk Partisi (NS) adında yeni bir parti kurdu ve partinin genel başkanlığına seçildi. 2008-2012 yılları arasında ayrıca Novi Sad İl Meclisi üyeliği yaptı.

Gojković'in liderliğindeki NS, başlangıçta DSS ve Nova Srbija gibi milliyetçi-muhafazakar partilere yakın durmasına rağmen[191] Mayıs 2012 genel seçimle-

189. Bojana Barlovac, "Serbia's New Kosovo Office Chief Strikes Militant Line", *Balkan Insight*, 26 Temmuz 2012.

190. "Vulin: Kosovo je naš Jerusalim, mi ne možemo biti Srbi bez Kosova", *Blic*, 21 Mart 2014; "Vulin: Obligations from Brussels Agreement met", *Tanjug*, 17 Nisan 2014.

191. "Ipak sam zvezda prelaznog roka," *Večernje Novosti*, 21 Ekim 2008.

rine URS listesinden katıldı. Biri Genel Başkan Gojković olmak üzere iki milletvekiliyle Sırbistan Meclisi'ne giren parti, seçimlerin ardından URS yönetiminin bilgisi dışında Demokrat Parti ile pazarlıklara girişmesi üzerine URS'den ihraç edildi.[192] Buna rağmen URS'nin de yer aldığı SNS-SPS koalisyon hükümetini destekleyen Gojković, aynı yılın sonlarında kurucusu olduğu NS'den ayrıldı ve SNS'ye üye oldu. Gojković, daha önce katılmayı reddetmiş olduğu SNS'ye geçişini, bu partinin radikal çizgiden ayrıldığına ve halkın sorunlarını çözecek güçlü bir parti haline geldiğine inandığını söyleyerek açıklamıştır.[193]

2014 seçimleriyle SNS milletvekili olarak yeniden meclise giren Gojković, seçimlerin ardından partisinin adayı olarak meclis başkanı seçildi. Halen bu görevi yürütmekte, ayrıca Parlamentolar Arası Birlik (IPU) ve GDAÜ Parlamenterler Asamblesi'nde Sırbistan'ın heyet başkanlığını yapmaktadır.[194] SNS Başkanlık Kurulu üyesi olan Gojković, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

BORIS TADIĆ

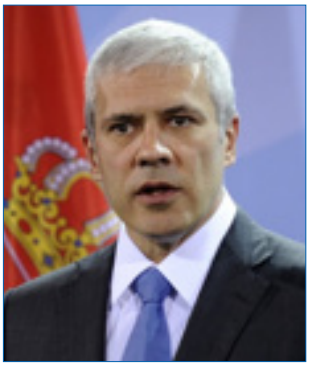

NDS Genel Başkanı ve eski Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadić, 1958'de Saraybosna'da doğdu. Felsefe profesörü bir baba ve psikiyatrist bir annenin oğludur.[195] Belgrad Üniversitesi Sosyal Psikoloji Bölümü'nü bitirdi. Kısa bir süre klinik psikolog olarak çalıştı, bir lisede psikoloji öğretmenliği ve Radio Index'te yayıncılık yaptı.

1990'da Demokrat Parti'ye girdi. Partinin genel başkan yardımcısı iken Kasım 2000-Mart 2003 arasında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti İletişim Bakanı, Mart 2003-Nisan 2004 arasında ise Sırbistan-Karadağ Savunma Bakanı olarak görev yaptı. Savunma bakanlığı döneminde NATO'ya üyelik çerçevesinde orduda önemli reformlar gerçekleştirildi; Genelkurmay, 2. Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa Savunma Bakanlığı'na bağlandı.[196]

Demokrat Parti Genel Başkanı ve Başbakan Đinđić'in öldürülmesinin ardından 2004'te partinin yeni genel başkanı seçildi. Partinin yeni lideri olarak aynı yıl

192. "Stranka Maje Gojković isključena iz URS-a jer je nudila poslaničke mandate DS-u," *Blic*, 26 Haziran 2012.

193. "Gojković od danas član poslaničkog kluba naprednjaka," *Blic*, 4 Aralık 2012.

194. Sırbistan Meclisi'nin web sitesindeki http://www.parlament.gov.rs/national-assembly/composition/speaker/biography-of-the-national-assembly-speaker-maja_gojkovic.2420.html adresinde yer alan biyografisinden.

195. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 705.

196. "Boris Tadic: President of Serbia", *setimes.com*.

yapılan Sırbistan cumhurbaşkanlığı seçiminde aday oldu. Seçimleri ilk turda yaklaşık yüzde 54 oyla kazandı ve 11 Temmuz 2004'te resmen cumhurbaşkanı oldu. 2008'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda yüzde 50.3 oy alarak az farkla da olsa yeniden seçildi. Yine 2008 yılında yapılan genel seçimlerde partisinin öncülüğündeki Avrupalı Bir Sırbistan İçin (ZES) ittifakı en fazla oyu aldı.

Sekiz yıl kadar süren cumhurbaşkanlığı döneminde Tadić, siyasi konulara esnek ve pragmatik yaklaşmış, ılımlı bir dış politika izlemiştir. 1990'lardaki savaş sırasında Sırplar tarafından gerçekleştirilen savaş suçlarından dolayı Boşnaklardan ve Hırvatlardan ayrı ayrı özür diledi.[197] Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğüne saygı gösterdiğini ve bu ülkenin gerek NATO'ya, gerekse AB'ye üyeliğini desteklediğini birçok defa açıkça belirtti.[198] 2005 yılında Papa'yı ziyaret eden ilk Sırp cumhurbaşkanı oldu.[199] 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi karşısında "bunu Sırbistan'ın asla tanımayacağını" belirterek sorunun BM Güvenlik Konseyi'nce halledilmesini isterken,[200] Başbakan Koštunica'nın muhalefetine rağmen AB ile İstikrar ve Ortaklık Antlaşması'nın imzalanmasına yeşil ışık yaktı.[201]

Tadić, 2012 yılında arka arkaya yapılacak olan cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinin beraber yapılarak halkın iradesinin siyasete daha iyi yansıması adına Nisan 2012'de cumhurbaşkanlığından istifa etti ve seçimlerde bu makama tekrar aday oldu. Fakat kendisi yüzde 47,3 oy alarak seçilemediği gibi milletvekili seçiminde de DS'nin başında bulunduğu ittifak oy kaybı yaşayarak ikinci sırada yer aldı. Bu mağlubiyetler sonucu partiden gelen baskılara karşı koyamayarak yıl sonundaki kongrede parti başkanlığını Dragan Đilas'a bıraktı. Her ne kadar bu kongrede Demokrat Parti kendisini onursal başkan ilan etmişse de Tadić, bu tarihten sonra parti içi muhalefete benzer bir tutum izledi. Nihayet 2014 erken seçimleri öncesinde partisinin Nova Stranka (Yeni Parti) ile ittifak görüşmelerine girmesine karşı çıkarak Demokrat Parti'den ve onursal başkanlıktan istifa etti.[202] Yanına aldığı bir grup üyeyle beraber Yeni Demokrat Parti'yi (NDS) kurdu. Partinin kuruluşundan çok kısa süre sonra düzenlenen 2014 genel seçimlerinde barajı geçmesi sayesinde bu partinin lideri olarak meclise girdi.

197. "Serb leader apologises in Bosnia", *bbc.co.uk*, 6 Aralık 2004; "Tadić se izvinio građanima Hrvatske", *B92*, 24 Haziran 2007.

198. "Policy of peace Serbia's goal - Tadić", *B92*, 1 Aralık 2007; "Inzko: Break-up of Bosnia not option", *B92*, 19 Eylül 2009.

199. "Serb president wants Pope Benedict XVI to visit country", *pravda.ru*, 29 Eylül 2005.

200. "Tadić warns of 'legal vacuum' in Kosovo", *B92*, 18 Mart 2008; "Biden: Forge bilateral relations", *B92*, 20 May 2009.

201. "Tadić to sign SAA, if offered", *B92*, 11 Nisan 2008.

202. "Boris Tadic Quits Serbia's Democratic Party", *Balkan Insight*, 30 Ocak 2014.

Uzun yıllar boyunca Belgrad Drama ve Sanatlar Üniversitesi'nde siyaset ve reklamcılık üzerine dersler veren Tadić, kendi kurduğu Demokrasi ve Siyasi Beceriler Gelişim Merkezi adlı kuruluşun beş yıl süreyle başkanlığını yürütmüştür.

İngilizce ve az Fransızca bilmektedir.

BOJAN PAJTIĆ

Demokrat Parti Genel Başkanı ve Voyvodina Başbakanı Bojan Pajtić, 1970 yılında Voyvodina'nın Senta kasabasında doğdu. Novi Sad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra bir süre Novi Sad Bölge Mahkemesi'nde çalıştı. Daha sonra aynı bölümde Borçlar Hukuku üzerine yüksek lisans yaptı. Serbest avukat ve tiyatro oyuncusu olarak çalıştı.

1995 yılında siyasete atıldı. Bir sene kadar Halk Partisi'nde yer aldıktan sonra 1996'da Demokrat Parti'ye girdi. Partinin Novi Sad İl Yönetim Kurulu üyeliği ve başkanlığı yaptı. Daha sonra partinin merkez kurullarında da görev alarak 2012'de genel başkan yardımcılığına yükseldi. 2000 yılında yapılan yerel seçimlerde Sırbistan meclisine milletvekili olarak girdi.[203] 2004 yılında yapılan yerel seçimler sonrasında Voyvodina'da yeni ihdas edilen başbakanlık makamına bir koalisyon hükümeti kurarak geldi ve bu görevini 2008 ve 2012 seçimleri sonrasında da devam ettirdi.

31 Mayıs 2014 tarihinde yapılan Demokrat Parti olağanüstü genel kurulunda dönemin genel başkanı Dragan Đilas'ı 180 oyla geride bırakarak partinin genel başkanı oldu. İktidardaki SNS'yi popülist ve otokratik olmakla eleştirmekte,[204] bu partiye karşı güçlü bir gölge kabine oluşturmak için her türlü siyasal ve toplumsal işbirliğine girmeye hazır olduğunu söylemektedir.[205]

2008 yılında Novi Sad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Medeni Hukuk alanında doktora derecesi alan Pajtić, İngilizce ve Macarca bilmektedir.[206]

203. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 560.

204. "Pajtić: Naši partneri neće sa SNS", *B92*, 10 Haziran 2014.

205. Milan Laketić, "Bojan Pajtić za 'Blic': Neka Đilas bira funkciju", *Blic*, 2 Haziran 2014.

206. DS'nin web sitesindeki http://www.ds.org.rs/o-nama/biografije/45-bojan-pajtic adresinde yer alan biyografisinden.

SULEJMAN UGLJANIN

SDA Sandžaka Genel Başkanı Sulejman Ugljanin, 1953 yılında Kosova'nın kuzeyindeki Mitrovica şehrinde doğdu. Saraybosna'daki Diş Hekimliği Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Kosova'ya döndü ve Novi Pazar Sağlık Merkezi'nde on iki yıl diş hekimliği yaptı.[207] Yugoslavya'da çok partili hayata geçilmesinin ardından 1990 yılında Saraybosna'da kurulan Boşnak partisi SDA'nın ilk merkez yürütme kurulunda görev aldı.[208] Aynı yıl SDA'nın Sancak kolunun (SDA Sandžaka) kurucuları arasında yer alan Ugljanin, yapılan ilk kongrede genel başkanlığa seçildi. O tarihten bu yana partinin liderliğini sürdürmektedir.

1990 yılında SDA Sandžaka'nın kurulmasının ardından Sırbistan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olan Ugljanin, 110.000'e yakın oy alarak dördüncü sırada yer aldı. Mayıs 1991'de Sancak Milli Konseyi'nin (MNVS) kurulmasında büyük rol oynadı ve ilk başkanı seçildi.[209] Böylece Sancaklı Müslümanların liderliği pozisyonunu pekiştirdi. 1993 yılında anayasal düzeni tehdit etme, bölücülük ve terörizm suçlamaları yüzünden hükümet tarafından ülkeyi terk etmesi istenen Ugljanin, Türkiye'ye yerleşti. 1996'da Sırbistan makamlarının geri dönmesine izin vermeleri üzerine ülkeye dönerek siyasi faaliyetlerini devam ettirdi. Kasım 1996'daki genel seçimlerde SDA Sandžaka liderliğindeki Sancak Listesi koalisyonunun adayı olarak Yugoslavya federal meclisine milletvekili olarak girdi. 1997 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yeniden aday olan Ugljanin, bu defa 68.000'in biraz üzerinde oy alabildi. Aynı yıl milletvekili dokunulmazlığı kaldırılarak geçmişte bölücülük yaptığı iddiasıyla yargılanmaya başladı. 2009 yılına kadar süren yargılama sonunda Ugljanin beraat etti.[210]

2004-2008 yılları arasında Novi Pazar belediye başkanlığını yapan Ugljanin, Temmuz 2008'de DS liderliğinde kurulan Mirko Cvetković hükümetine az gelişmiş bölgelerden sorumlu portföysüz bakan olarak alındı. Daha sonra hükümet

207. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 743.

208. Irfan Ajanović, *SDA: Fotomonografija* (SDA, Saraybosna: 2010), s. 21.

209. Otvoreni Parlament'in web sitesindeki http://www.otvoreniparlament.rs/politicari/sulejman-ugljanin/ adresinde yer alan biyografisinden.

210. SDA'nın web sitesindeki http://www.sda.rs/index.php?akcija=strana&id=20 adresinde yer alan bilgilerden.

değişiklikleri olsa da Ugljanin bu görevi 2014 yılına kadar sürdürdü. Bakanlık yaptığı dönemde hükümetin Boşnaklara olan ilgisizliğinden yakınmış ve zaman zaman hükümeti Boşnakların hakları konusunda adım atmaya çağırmışsa da çabaları ses getirmemiştir.[211]

2007'de Sırbistan'daki Boşnak Müslüman cemaatinin kurumsal ayrışmasında Hamdija Jusufspahić başkanlığındaki Belgrad merkezli grubu destekleyen Ugljanin,[212] daha sonra mevcut liderlerin yer almadığı yeni bir liderlikle ortak bir İslam birliği kurulması fikrini savunmuştur.[213]

ĆEDOMIR JOVANOVIĆ

Liberal Demokrat Parti (LDP) Genel Başkanı Ćedomir Jovanović , 1971'de Belgrad'da iktisatçı bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya geldi. Kendisi de iktisat lisesini bitirdikten sonra Belgrad Üniversitesi İktisat Bölümü'nü kazandı, fakat buradaki öğrenimine devam etmedi. Daha sonra Belgrad Drama ve Sanatlar Üniversitesi'nin Dramaturji bölümüne kaydoldu ve buradan 27 yaşında mezun oldu.[214] Buradaki öğrenimi esnasında çeşitli ajans ve radyo-TV kanallarında gazeteci olarak çalıştı.

Üniversite öğrencisiyken Milošević karşıtı öğrenci protestolarında liderlik yaptı. Ayrıca üniversiteden birkaç arkadaşıyla kurduğu Öğrenci Siyaset Kulübü ile 1997 seçimleri için boykot propagandası yaptı. Kulübün 1998'de Demokrat Parti'ye katıldığını açıklamasıyla Jovanović de bu partinin bir üyesi oldu. Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğunun seçim kampanyasını yürüttü. 2000 yılında yapılan Sırbistan genel seçimlerinde meclise girdi.

Demokrat Parti içinde hızla yükselen Jovanović, 2001'de genel başkan yardımcılığına geldi, ayrıca bu partinin içinde bulunduğu DOS bloğunun meclis grup başkanlığını yaptı. 2003 yılında Demokrat Parti Genel Başkanı ve Başbakan Zoran Đinđić'in öldürülmesinin ardından kurulan Zoran Živković hükümetinde Avrupa ile Bütünleşme Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev aldı. Fakat partinin yeni başkanı Boris Tadić'in DSS ile koalisyona gitmesine karşı çıkması

211. "Ugljanin: Neću da budem fikus", *Telegraf*, 17 Mayıs 2013; "Sulejman Ugljanin: Bosniaks in Serbia need to receive everything that Kosovar Serbs get", *oslobodjenje.ba*, 16 Aralık 2013; N. Kočović, "Ugljanin: Bošnjaci se nalaze pred istrebljenjem", *radiostoplus.com*, 19 Mayıs 2014.

212. Sırbistan İslam Cemaati Başkanı Adem Zilkić ile mülakat, Ekim 2013.

213. "IZuS: Ugljanin se meša u poslove IZ", *B92*, 6 Şubat 2013.

214. "Čedomir Jovanović", *Vreme*, 11 Ocak 2001.

yüzünden parti yönetimiyle fikir ayrılığına düştü. 2003 genel seçimlerinde partisi tarafından aday gösterilmediği gibi, 2004'teki Demokrat Parti kongresinde de yönetim kuruluna seçilemedi. Bunun üzerine parti içinde "Liberal Demokratlar" kanadını oluşturarak parti içi muhalefet yürütmeye başladı. Bu grup parti tüzüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle Aralık 2004'te partiden ihraç edildi.

Kasım 2005'te arkadaşlarıyla beraber Liberal Demokrat Parti'yi kurdu ve partinin genel başkanlığına seçildi. Girdiği ilk genel seçim olan 2007 seçimlerinde başkanlığını yaptığı blok yüzde 5 oyla 15 milletvekili çıkardı. Bir sene sonraki erken seçimlere ise tek başına giren LDP, yine yüzde 5 oy aldı. Aynı yıl cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olan Jovanović'e de yine yüzde 5 oy çıktı.

2012 genel seçimlerinde liderliğini yaptığı Geri Dönüş ittifakı yüzde 7 oyla 19 milletvekili çıkarırken yine aday olduğu cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oyların ancak yüzde 5'ini alabildi. Daha sonra milletvekilliğinin yanısıra Meclis Çevre Koruma Komisyonu'nun başkanlığını yürüten Jovanović, 2014 seçimlerinde partisi seçim barajını geçemediğinden meclise giremedi. Seçimlerdeki başarısızlık sonrasında genel başkanlıktan istifa etmeyi reddetmiş ve ülke çapında siyasi parti, sendika ve STK temsilcilerinin katılımıyla geniş bir muhalefet bloğu oluşturmak için çalışmalara başlamıştır.[215]

İngilizce ve Fransızca bilmektedir.[216]

VUK DRAŠKOVIĆ

Sırp Yenilenme Hareketi (SPO) Genel Başkanı Vuk Drašković, 1946 yılında Banat bölgesinin Međa kasabasında doğdu. Belgrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Üniversite öğrencilik yıllarından başlayarak 1980'lerin başlarına kadar Tanjug Haber Ajansı'nda muhabirlik yaptı. Daha sonra Yugoslav İşçi Sendikası'nda basın danışmanlığı görevini aldı. Aynı zamanda yazarlığa yöneldi ve bu dönemde birçok romanı yayınlandı.[217]

Üniversite yıllarında Yugoslavya Komünistler Birliği'ne giren Drašković, buna rağmen Komünizme şüpheyle bakmaktaydı. 1989'da çok partili hayata ge-

215. Nebojsa Radišić, "Jovanović sa Stevanovićem i Ničićem formira savez kao alternativu Vučiću", *Blic*, 17 Haziran 2014.

216. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 333.

217. SPO Kragujevac teşkilatı web sitesindeki http://www.spokg.rs/component/k2/itemlist/user/63-spokragujevac?start=50 adresinde bulunan bilgilerden.

çilmesiyle siyasette aktif olarak yer almaya başladı. Mirko Jović ve Vojislav Šešelj ile beraber Yugoslavya'da çok partili hayata geçişin ardından kurulan ilk partilerden olan Sırp Milli Yenilenme Partisi'ni (SNO) kurdu; fakat birkaç ay sonra bu iki siyasetçiyle anlaşmazlığa düştü ve partiyle yollarını ayırdı. Kendisi bu ayrılığın, silahlı mücadeleyi tercih etmeyip azınlıkların haklarının tanınacağı demokratik bir sisteme süratle geçilmesini savunduğu için gerçekleştiğini ifade etmektedir.[218]

Sırp kimliğinin korunarak Batı dünyasıyla bütünleşmeyi savunan Drašković, 1990'da milliyetçi-demokrat çizgideki Sırp Yenilenme Hareketi (SPO) adlı partiyi kurdu ve partinin genel başkanlığına seçildi. Aynı yıl yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde Milošević'e rakip oldu, fakat oyların yalnızca yüzde 16'sını alabildi. Yugoslavya'nın Sırpların liderliğinde bir bütün olarak kalmasını savunmakla beraber savaşa karşı çıkarak diğer halklara birlik-bütünlük çağrıları yaptı. Ülkenin demokratikleşmesini desteklerken Kosova'da çözüm olarak bölgenin kantonlara ayrılarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesini önerdi.[219] Ülkedeki milliyetçilik, ayrılıkçılık ve yolsuzluk gibi temel sorunların önüne geçilebilmesi için monarşinin yeniden kurulması gerektiğini savundu.[220] Savaşçı ve ırkçı tutumunu eleştirdiği Sırbistan Cumhurbaşkanı Milošević'e karşı yürüttüğü kampanya ve gösteriler yüzünden zaman zaman tutuklandı, hatta hapis yattı. 1997 yılında yeniden cumhurbaşkanlığına aday oldu, fakat SPS ve SRS adaylarının arkasından üçüncü sırada yer aldı.[221]

1999 yılı başlarında Kosova Krizi devam ederken iktidardaki Sosyalist Parti'nin milli mutabakat arayışıyla getirdiği teklif üzerine dış politikadan sorumlu başbakan yardımcılığına geldi, fakat birkaç ay sonra görevden alındı. Aynı yıl kendisine yönelik bir suikast teşebbüsünden yaralı olarak kurtuldu.[222]

Milošević'e karşı kurulan Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğunun dışında kalmayı tercih eden Drašković'in partisi SPO, 2000'deki seçimlerde barajı geçemeyerek meclis dışı kaldı. 2002 cumhurbaşkanlığı seçiminde yeniden aday olan Drašković, yüzde 4'ün biraz üzerinde oy alabildi. 2003 genel seçimlerine ise Yeni Sırbistan (NS) partisiyle ittifak yaparak girdi ve yeniden milletvekili seçildi. Seçimler sonrasında sağ partilerin kurduğu azınlık hükümetinde dışişleri bakanlığına getirildi. Karadağ'ın bağımsızlığından sonra da Mayıs 2007'ye değin Sırbistan dışişleri bakanlığı görevini sürdürdü. 2008 seçimlerine koalisyon ortağı

218. SPO Genel Başkanı Vuk Drašković ile mülakat, Ekim 2013.

219. Sırbistan Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesindeki http://web.archive.org/web/20090709072114/http://www.mfa.gov.rs/Officials/draskovic_e.html adresinde yer alan biyografisinden.

220. "Monarchy is key to European integration: Draskovic", *B92*, 22 Aralık 2003.

221. Gordana Andric, "Serbian Presidential Elections Since 1990", *Balkan Insight*, 1 Nisan 2012.

222. "Vuk Drašković Biografija", *eizbori.com*, 7 Ekim 2011.

bulunduğu DSS ve G17+ ile katılmakla beraber seçimler sonrasında SPS'nin başı çektiği koalisyon hükümetine girdi ve yurtdışında yaşayan Sırplardan sorumlu bakanlık görevine getirildi. Drašković, 2012 seçimlerinde Liberal Demokrat Parti (LDP), 2014 seçimlerinde de iktidardaki Sırp İlerlemeci Partisi (SNS) ile ittifaklar kurmak suretiyle partisini meclis içinde tutmayı başarmıştır.

Kosova'nın kaybedildiğinin kabullenilerek bu ülkenin bağımsızlığının tanınması çağrısında bulunan Drašković,[223] ülkede bunu açıkça savunan ilk siyasi liderlerden biri olmuştur. Bu konuda diretmenin Sırbistan'a hiçbir şey kazandırmayacağını, Kosova'yı destekleyen politikalarından dolayı Batı dünyasına düşmanlık beslemenin de doğru bir yol olmadığını belirten Drašković, dünya savaşlarında mağlup olup daha sonra kendini toparlayan Almanya, Japonya ve Türkiye örneklerinde olduğu gibi Sırbistan'ın dünyayla entegre biçimde yeniden büyüyüp gelişebileceği kanısındadır. Sırbistan'a parlamenter demokrasinin İkinci Dünya Savaşı sonrasında suni olarak getirildiği ve monarşinin Sırp toplumuna daha uygun olduğu fikriyle parlamenter monarşiyi savunmakla beraber, Sırbistan halkının monarşinin geri gelmesine büyük ölçüde karşı olması dolayısıyla bunun günümüz itibariyle ancak "nostaljik bir hayal" olduğunu kabul etmektedir.[224]

Kendisiyle beraber uzun süredir siyasetin içinde olan eşi Danica Drašković, aynı zamanda devlete ait petrol şirketi NIS'in yönetim kurulu üyesidir.

Rusça ve İngilizce bilmektedir.

VELIMIR ILIĆ

Nova Srbija (Yeni Sırbistan) Genel Başkanı ve Acil Durumlardan Sorumlu Portföysüz Bakan Velimir Ilić, 1951 yılında Čačak'ta doğdu. Belgrad Üniversitesi Teknoloji Fakültesi İnşaat Malzemeleri Bölümü'nden mezun olduktan sonra uzun yıllar inşaat sektöründe çalıştı.[225] Siyasete 1990 yılında Sırp Yenilenme Hareketi'ne (SPO) üye olarak atılan Ilić, ilk olarak 1993 seçimlerinde Sırbistan Meclisi'ne milletvekili olarak girdi. 1996 yılında Čačak belediye başkanlığına seçildi ve 2004'e kadar iki dönem bu görevi sürdürdü. Parti yönetimiyle düştüğü anlaşmazlık üzerine 1997 yılında bir grup arkadaşıyla SPO'dan ayrıldı

223. "Serbian Ex-Foreign Minister Calls For Expunging Kosovo From Constitution", *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 7 Ağustos 2010; "Драшковић: Србију су скупо коштали Принципови хици у Сарајеву", *srbin.info*, 7 Eylül 2013.

224. SPO Genel Başkanı Vuk Drašković ile mülakat, Ekim 2013.

225. Bkz., http://istinomer.rs/akter/velimir-ilic/ adresindeki biyografisi.

ve ertesi yıl Nova Srbija adlı partiyi kurdu. Kuruluşundan bu yana partinin genel başkanlığını yapmaktadır.

2000 yılında Miloševića karşı kurulan Sırbistan Demokratik Muhalefeti (DOS) bloğuna katılan Ilić, Milošević'in devrilmesiyle sonuçlanan protesto gösterilerinin önde gelen liderlerinden biri oldu.[226] Bu dönemde yükselen popülerliğine rağmen Milošević'in devrilmesinden sonra kurulan koalisyon hükümetinde görev almadı. Kasım 2003'te düzenlenen ve daha sonra katılım azlığından dolayı iptal edilen seçimlerde Sırbistan cumhurbaşkanlığına aday olan Ilić, oyların yüzde 9'unu alarak üçüncü sırada yer aldı. Aralık 2003'teki genel seçimlerden önce yeniden SPO ile yakınlaştı ve bu partiyle birlikte girdiği seçimlerden beklenmedik bir başarıyla çıktı. Seçimlerinin ardından DSS, G17+, SPO ve Nova Srbija partilerince kurulan azınlık hükümetinde Yatırımlar Bakanlığı görevini üstlendi. Üç buçuk yıl kadar bu görevi sürdürdükten sonra 2007'de bakanlıkların yeniden düzenlenmesinin ardından Altyapı Bakanlığı'na getirildi.

2008 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olan Ilić, yaklaşık yüzde 7,5 oy alarak üçüncü sırada yer aldı. Aynı yıl yapılan genel seçimlerde yeniden meclise girdi. 2012 genel seçimleri öncesinde SNS'nin liderliğindeki seçim ittifakına katıldı. Seçimlerin ardından kurulan Ivica Dačić hükümetinde İmar ve Şehir Planlama Bakanı olarak görev aldı. 2014 seçimlerine de SNS ile ittifak halinde giren Ilić, halen Acil Durumlardan Sorumlu Portföysüz Bakan olarak görev yapmaktadır.

2005 yılında Čačak Teknoloji Fakültesi'nden yüksek lisans derecesi almıştır.[227] Rusça bilmektedir.[228]

MARKO ĐURIĆ

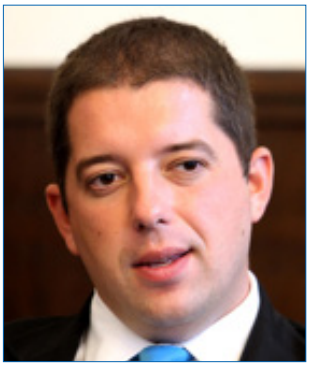

Kosova-Metohiya Dairesi Müdürü Marko Đurić, 1983 yılında Belgrad'da doğdu. Henüz lise öğrencisiyken Slobodan Milošević karşıtı sokak eylemlerinde yer aldı. Bir süre Radyo Belgrad'da gazetecilik yaptı. 2002 yılında girdiği Hukuk Fakültesi'nden 2010 yılında mezun olmuş,[229] daha sonra Novi Sad Ticaret Akademisi Hukuk Bölümü'nde lisansüstü çalışmalara başlamıştır.[230]

226. "Serbia's bulldozer of change", *bbc.co.uk*, 9 Ekim 2000.

227. Nova Srbija'nın web sitesindeki http://www.nova-srbija.org/index1.htm adresinde yer alan bilgilerden.

228. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 299.

229. "Marko Đurić, direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju - Biografija", *ekapija.com*, 26 Mayıs 2014.

230. Belgrad Güvenlik Forumu web sitesinden bkz. http://2013.belgradeforum.org/agenda/sesija7/382/Marko+%C4%90uri%C4%87.html

Aktif siyasete 2008 yılında Đurić, SNS'nin kurucu üyeleri arasında yer aldı. Genç bir üye olarak Aleksandar Vučić'in asistanlığını yapmaktayken partide hızla yükseldi. Bir süre partinin hukuk kurulunda görev aldıktan sonra 2010 yılında partinin Merkez Yürütme Kurulu'na girdi. Aynı yıl üniversiteden mezun olduktan sonra Belgrad'daki Siyaset Araştırmaları Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmaya başladı. Partisinin dış politika biriminin koordinatörlüğünü üstlendi.

Haziran 2012'de cumhurbaşkanlığı görevine henüz başlamış olan Tomislav Nikolić'in dış politika danışmanı olarak görevlendirildi. Görevi esnasında Belgrad-Priştine diyalog sürecinde yer aldı.[231] Mayıs 2014'e kadar cumhurbaşkanlığı danışmanlığını sürdüren Đurić, bu tarihte Kosova-Metohiya Dairesi Müdürlüğü'ne getirildi. Halen bu görevi yürütmekte ve SNS Başkanlık Divanı üyeliği yapmaktadır.

Đurić, Kosova'daki mevcut durumdan memnun olmamakla beraber AB üyelik müzakerelerinde ilerleme sağlanması adına Brüksel Anlaşması'nın şartlarının en kısa zamanda yerine getirilmesi gerektiği inancındadır.[232] Görevi icabı Kosovalı Sırpların kendi kurumlarını oluşturmasını desteklemekte[233] ve Kosova'da daha çok söz sahibi olabilmeleri için onları Kosova kurumlarında görev almaya teşvik etmektedir.[234]

İngilizce, İbranice ve az Fransızca bilmektedir.

ZORAN ŽIVKOVIĆ

Nova Stranka (Yeni Parti) Genel Başkanı ve eski Sırbistan Başbakanı Zoran Živković, 1960 yılında Niş'te doğdu. Belgrad'daki İktisat Yüksek Okulu'nun İşletme Bölümü'nden mezun olduktan sonra iş hayatına atıldı ve ithalat-ihracatla uğraştı. Siyasete 1992 yılında Demokrat Parti'ye (DS) üye olarak giren Živković, parti içinde hızla yükselerek bir yıl sonra Niş il başkanlığına getirildi. Aynı yıl yapılan genel seçimlerde Sırbistan meclisine milletvekili olarak girdi. 1994'te ise DS'nin genel başkan yardımcılığına seçilerek 2000'li yılların başlarına değin bu görevi sürdürdü.[235] 1996 yerel seçimlerinde Niş belediye başkanlığına seçildi. 1990'lı yılların sonlarında DOS bloğunun aktif üyelerinden biri olarak Milošević karşıtı muhalefetin ve sokak eylemlerinin

231. "Марко Ђурић директор Канцеларије за КиМ", *RTS*, 26 Mayıs 2014.

232. "Ђурић: До септембра ћемо испунити обавезе из Бриселског споразума", *RTV*, 27 Haziran 2014.

233. "Ђурић: ЗСО је будућност Срба", *RTV*, 4 Temmuz 2014.

234. "Ђурић: Остварено потпуно јединство косовских Срба", *RTV*, 24 Haziran 2014.

235. "Zoran Živković", *Vreme*, 20 Mart 2003.

örgütlenmesinde önemli rol oynadı. 2000 yılı sonlarında Milošević'in devrilmesinden sonra kurulan federal hükümette içişleri bakanlığı görevine getirilen Živković, üç yıl kadar bu görevi devam ettirdi. 2003'te Zoran Đinđić'in öldürülmesinin ardından 2004 seçimlerine kadar Sırbistan başbakanlığını yürüttü.

2004 yılındaki DS kongresinde genel başkanlığa aday olan Živković, seçimi Boris Tadić'in kazanmasının ardından partideki ağırlığını kaybetti. 2007'de siyasete ara vererek şarap sektöründeki işletmelerini yönetti, zaman zaman *Danas*'ta köşe yazıları yazdı.[236] 2013 yılında Nova Stranka'nın kurucuları arasında yer aldı ve partinin genel başkanlığına seçildi. 2014 seçimlerinde partisinin DS ile koalisyona gitmesi sonucu meclise milletvekili olarak giren Živković, hükümete yönelik sert muhalefet yürütmekte, Başbakan Vučić'i Sırbistan'ın Putin'i olmaya çalışmakla suçlamaktadır.[237]

Siyasete pragmatik yaklaşan bir lider profili çizen Živković,[238] Rusça ve İngilizce bilmektedir.[239]

DRAGAN ĐILAS

Eski Demokrat Parti Genel Başkanı ve eski Belgrad Belediye Başkanı Dragan Đilas, 1967 yılında Belgrad'da doğdu. Belgrad Üniversitesi Havacılık ve Uzay Mühendisliği bölümünden mezun oldu. Üniversite öğrenimi sırasında Radio Index kanalında bir süre habercilik yaptı. Daha sonra radyodaki bazı arkadaşlarıyla beraber, ileride Yugoslavya'nın en önemli kanallarından biri haline gelecek olan B92'nin kurucuları arasında yer aldı. Bu kanalın ilk haber editörü oldu.

Üniversite öğrenciliği sırasında Milošević karşıtı protestolarda aktif rol alan Đilas, mezuniyetinin ardından muhalefet partilerinden teklif alsa da bir süre medya sektöründeki kariyerini sürdürmeyi tercih etti. 2004 yılında Demokrat Parti'den siyasete girdi. 2006'da partinin Belgrad il başkanlığına seçildi. 2007 genel seçimlerinde parlamentoya girdi ve koalisyon hükümetinde Temmuz 2008'e değin ulusal yatırımlardan sorumlu portföysüz bakan olarak yer aldı.

236. Bkz., http://www.istinomer.rs/akter/zoran-zivkovic/ adresindeki biyografisi.

237. "Živković: Vučić želi da postane 'mali Putin'", *Blic*, 7 Mayıs 2014.

238. "Profile: Zoran Zivkovic", *bbc.co.uk*, 18 Mart 2003.

239. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 273.

2008 yerel seçimlerinde Belgrad'da Demokrat Parti'nin kazanması üzerine şehir meclisince belediye başkanı seçildi.[240] 2010 yılında Demokrat Parti'nin genel başkan yardımcılığı görevine getirilen Đilas, Kasım 2012'deki kongrede partinin genel başkanı oldu. 2012 yerel seçimlerine "Daha iyi bir Belgrad için Dragan Đilas" adlı seçim ittifakıyla girerek yüzde 35 oyla birinci sırayı aldı ve Belgrad belediye başkanlığı görevine devam etti. 24 Eylül 2013 tarihinde Belgrad Belediye Meclisi'nde gerçekleştirilen oylama sonucunda belediye başkanlığından düşürüldü. Gensorunun gerekçesi belediyenin artan borçları olmakla beraber Đilas, Vučić'in ülke siyasetinde gittikçe artan nüfuzuna dair söylemiş olduğu sözler yüzünden kendisine bedel ödetildiği iddiasında bulunmuştur.[241]

2014 seçimlerinde partinin oylarında yaşanan düşüşün ardından 31 Mayıs 2014 tarihinde yapılan kongrede genel başkanlığın iki adayından biri olan Đilas, yarışı Bojan Pajtić'e kaybetti. Halen milletvekilliği devam etmektedir.

Zengin bir iş adamı olan Đilas, Multikom medya grubunun hissedarlarındandır.[242] 2011'den bu yana Sırbistan Basketbol Federasyonu başkanlığını yürütmektedir. Ayrıca Naša Srbija ("Bizim Sırbistan'ımız") adlı savaş yetimleri yararına derneğin kurucusu ve başkan yardımcısıdır.

İngilizce ve Rusça bilmektedir.[243]

VUK JEREMIĆ

Eski Dışişleri Bakanı ve Eski BM Genel Kurul Başkanı Vuk Jeremić, 1975 yılında Belgrad'da doğdu. Babası Komünist dönemde devletin petrol şirketi Jugopetrol'ün müdürlüğünü yapmış olan Jeremić, anne tarafından komünist dönemin nüfuzlu Müslüman-Boşnak ailesi Pozderac'lardan gelmektedir.[244] Cambridge Üniversitesi'nde teorik fizik öğrenimi gördükten sonra kısa bir süre Londra'da birkaç özel şirkette çalıştı. Daha sonra Harvard Üniversitesi'nde kamu yönetimi üzerine yüksek lisans yaptı. Harvard'daki öğrenimi

240. "Đilas gradonačelnik Beograda", *B92*, 19 Ağustos 2008.

241. Bojana Barlovac, "Political Coup Ousts Djilas as Belgrade Mayor", *Balkan Insight*, 24 Eylül 2013; Svetomir Marjanović, "Dragan Djilas: I was dismissed because I am speaking about dictatorship", *Blic*, 25 Eylül 2013.

242. "Đilas protiv Kuzmanovića", *Blic*, 24 Kasım 2012.

243. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 240.

244. Boşnak kökenleri dolayısıyla Jeremić, Bosna Savaşı'nda her iki cephede de savaşan akrabaları olduğunu söylemiştir: bkz., Nicholas Kulish, "Recasting Serbia's Image, Starting With a Fresh Face", *The New York Times*, 15 Ocak 2010.

sırasında, halen aktif bir dernek olan Yurtdışındaki Sırp Öğrenciler Teşkilatı'nın kurucuları arasında yer aldı.

Kosova Savaşı sırasında ülkesine dönen Jeremić, Milosević ve savaş karşıtı Otpor! (Direniş!) adlı öğrenci örgütüne girdi.[245] Bu örgütün de eylem ve protestoları sonucu Milosević'in siyaseti bırakmasının ardından dönemin Yugoslavya İletişim Bakanı ve aynı zamanda kendisinin liseden psikoloji öğretmeni olan Cumhurbaşkanı Boris Tadić'in siyasi danışmanı oldu. Tadić'in savunma bakanlığı ve cumhurbaşkanlığı dönemlerinde de kendisine danışmanlık yapmayı sürdürdü. Mayıs 2007'de dışişleri bakanlığına getirilen Jeremić, Demokrat Parti'nin iktidarı kaybettiği Temmuz 2012'ye kadar bu görevde kaldı.

Bakanlığı süresince başta Birleşmiş Milletler ve AGİK olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun toplantılarında ülkesini temsil etti ve konuşmalar yaptı. Orta Avrupa İnisiyatifi, Adriyatik-İyonya İnisiyatifi, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi bölgesel kuruluşların dönem başkanlıklarını yaptı. Ülkesinin başta Avrupa Birliği olmak üzere uluslararası toplumla bütünleşmesi için büyük çaba harcadı.

Kosova'nın bağımsızlığı konusunda ise tavizkar olmayan bir politika izledi. "Kosova bizim Kudüs'ümüzdür,"[246] "Kosova ile AB arasında tercih yapmamız gerekirse Kosova'yı seçeriz,"[247] "Kosova ancak cesedimi çiğneyerek BM'ye girebilir"[248] gibi sert ve iddialı açıklamalarda bulunan Jeremić, bakanlığı süresince yüzden fazla ülkeyi dolaşarak bu konuda uluslararası destek aradı.[249] Konuyu ayrıca Uluslararası Adalet Divanı'na götürdü; fakat beklentilerinin aksine, mahkemeden Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuka aykırı olmadığı kararı çıktı.

Haziran 2012'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 67. dönem başkanı seçildi. Bir yıl bu görevi yürüten Jeremić, Eylül 2013'te ülkesine döndü. BM görevi devam ettiği sırada Boris Tadić'in Demokrat Parti genel başkanlığından ayrılmasından sonra partinin yeni liderliğiyle anlaşmazlığa düşmesi sonucu 14 Şubat 2013'te partisinden ihraç edildi. Halen Belgrad merkezli uluslararası bir düşünce kuruluşu olan Uluslararası İlişkiler ve Sürdürülebilir Kalkınma Merkezi'nin (CIRSD) başkanlığını yürüten Jeremić, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne aday olmak istediğini açıklamıştır.[250]

245. Nicholas Kulish, "Recasting Serbia's Image, Starting With a Fresh Face".

246. Nicholas Kulish, "Recasting Serbia's Image, Starting With a Fresh Face".

247. Ranko Pivljanin "Vuk Jeremić, đak", *Blic*, 23 Temmuz 2011.

248. "Jeremić: Kosovo will join UN over my dead body", *B92*, 11 Temmuz 2012.

249. Türkiye'yi de ilki Mart 2009'da olmak üzere birkaç kez ziyaret etmiştir.

250. Tamara Spaić, "Jeremića u UN gura Dačić", *Blic*, 25 Temmuz 2014.

2011'den bu yana Sırbistan Tenis Federasyonu başkanlığını yapmakta olan Jeremić, 2013 yılında Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nun Genç Global Liderler listesine seçilmiştir.

İngilizce ve az Almanca bilmektedir.

DİNİ YAPI VE KURUMLAR

2006 yılında yayınlanmış Kiliseler ve Dini Cemaatler Kanunu'na göre ülkedeki dini cemaatler devletten bağımsız ve kanun önünde eşittirler. Kanunda Sırbistan'ın geleneksel dinlerine mensup olarak beş kilisenin ve iki dini cemaatin tüzel kişiliği tanınmıştır. Bunlar, Sırp Ortodoks Kilisesi, Roma Katolik Kilisesi, Protestan (Reform) Kilisesi, Slovak Evanjelik Kilisesi, Evanjelik Hıristiyan Kilisesi, Müslümanlar ve Yahudilerdir.

SIRP ORTODOKS KİLİSESİ

Müstakil (otosefal) Ortodoks kiliselerinden olan Sırp Ortodoks Kilisesi, aynı zamanda Bulgar Ortodoks Kilisesi'nden sonra dünyadaki en eski Slav Ortodoks kilisesidir. Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek Sırp Cumhuriyeti'ndeki Ortodoksların büyük bölümünün bağlı olduğu bu kilisenin başta Balkanlar olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde ruhban teşkilatı mevcuttur.

Sırp Ortodoks Kilisesi bugüne kadar Sırp milliyetçiliğinin ateşli bir savunucusu olmuştur. Dini bir kurum olmasına rağmen siyasi konularda fikir beyan etmekten çekinmemekte ve Sırp milletinin çıkarına olmadığını düşündüğü konularda açıkça eleştirilerde bulunarak hedef gösterebilmektedir. Kilisenin aşırı milliyetçi toplum ve gençlik hareketlerine yakınlığı bilinmektedir.[251] Öte

251. "Serbia's Sandzak: Still Forgotten", *International Crisis Group Europe Report*, no. 162 (2005), s. 26.

yandan, Sırp Kilisesi üzerine çalışmalarıyla tanınan araştırmacı-yazar Živica Tucić'e göre ise ruhban sınıfının yekpare bir siyasi görüşü olmayıp Kilise'nin asıl önceliği kendi çıkarlarını savunmak, özellikle de Sosyalist idare döneminde devletleştirilen mallarını geri almaktır. Bu yolda Kilise'ye destek olan siyasetçiler ise karşılığında Kilise'den yakınlık görmekte ve bunu kendileri için bir siyasi güç unsuru olarak kullanmaktadırlar.[252]

Ocak 2010'da patrikliğe seçilen Miroslav Gavrilović'in (Irinej) de siyasete ilişkin ilginç çıkışları gözlenmektedir. Örneğin, Bosna-Hersek Sırp Cumhuriyeti'ni "en genç Sırp devleti" olarak nitelendirmesi, Bosna-Hersek'teki Yüksek Temsilcilik Ofisi'nce (OHR) eleştirilmiştir.[253] Patrik, Ocak 2013'te ülkede toplumsal bütünlüğün sağlanması için krallığın yeniden ihdas edilmesi görüşünü ortaya atmıştır.[254] Kosova'nın bağımsızlığına da karşı çıkan Patrik, bölge halklarını Sırbistan yönetimi altında yaşamaya davet etmektedir.[255] Öte yandan şayet Kosova bağımsız olabiliyorsa Bosna-Hersek'teki Republika Srpska'nın da bağımsızlığının meşru görülmesi gerektiği kanaatindedir.[256]

Dünya çapında örgütlenmiş olan Sırp Ortodoks Kilisesi'ne bağlı beş metropolitlik (Belgrad-Karlovci, Dabar-Bosna, Karadağ-Kıyı Bölgesi, Zagreb-Ljubljana ve Avustralya-Yeni Zelanda), bir özerk başpiskoposluk (Ohri-Makedonya) ve 34 piskoposluk bulunmaktadır. Belgrad'da ikamet eden patrik aynı zamanda Belgrad-Karlovci metropolitidir.

MÜSLÜMANLAR

2011 sayımına göre Sırbistan'da yaşayan Müslümanların sayısı 229.000 civarındadır. Ülkede Müslümanların büyük çoğunluğu güneydeki Sancak ve Preşevo bölgelerinde yaşamaktadırlar. Sancak'ta yoğun olarak yaşayan Boşnaklar ve Preşevo'da yoğun olarak yaşayan Arnavutların dışında Çingeneler, Aşkaliler ve Goralılar gibi sayıca nispeten az olan topluluklar bulunmaktadır.

Sancak'taki Müslümanların bağlı olduğu iki ayrı diyanet kurumu bulunmaktayken Preşevo'daki Müslümanlar üzerinde Kosova Riyaseti'nin etkisi kuvvetli-

252. Bojana Milovanovic, "Complicated dance between Orthodox Church, Serbian politicians", *setimes.com*, 30 Mayıs 2011.

253. "OHR reacts to patriarch's statement", *B92*, 11 Ocak 2012.

254. "Serbian Patriarch Irinej states that Serbia needs emperor or king, or some form of parliamentary monarchy", *balkans.com*, 23 Ocak 2013.

255. "Serbian Patriarch Irinej calls Kosovo recognition a 'sin'", *setimes.com*, 4 Ekim 2010.

256. "Patriarch Irinej: Serbia should annex Republika Srpska", *inserbia.info*, 16 Mayıs 2014.

dir.[257] 1990'lı yıllarda Balkanlara giren ve Sırp milliyetçiliğine ve milleti homojenleştirme teşebbüslerine karşı bir tepki olarak güçlenen Vahabilik de varlığını hâlâ korumaktadır. Vahabilik bugün 1990'lara göre zayıflama eğilimine girmiş olsa da Sancak'taki otorite boşluğu bu hareketin yaşam alanını devam ettirmesine yardımcı olmaktadır.[258]

Yugoslavya'nın dağılması sonucunda, 1882'den beri bölgesel dini otorite konumunda olan Saraybosna'daki Riyaset'in Bosna-Hersek sınırlarında kalması Sırbistan'daki Müslümanların bağlı olacakları dini kurum konusunda tartışmalar meydana getirdi. Saraybosna'daki Riyaset'i "manevi merkez" kabul edenler Sancak'ta Müftü Muamer Zukorlić'in liderliğinde örgütlendi. Belgrad'da önceden mevcut olan müftülük ise Sırbistan'da bağımsız bir riyaset kurumunun oluşturulması gerektiğini savundu. Böylece uzun süre Belgrad ve Sancak'ta iki ayrı yapı var olmaya devam etti. 2006 yılında yayınlanan Kiliseler ve Dini Cemaatler Kanunu'nda her dini cemaatin yalnızca tek bir resmi temsilcisinin olabileceği kuralının getirilmesinin ardından Müslüman cemaatlerin tek bir çatı altında birleştirilmesinin hazırlıkları başladı. Fakat Saraybosna'nın otoritesinin kabul edilip edilmemesi hususu sonuca ulaştırılamadığından iki başlı yapı kanundaki kısıtlamaya rağmen devam etti. Her iki taraf da halen diğerini kendi altında birleşmeye çağırmaktadır. Halihazırda iki kurumun fiili varlığını kabul eden[259] Sırbistan hükümeti ise, Müslüman cemaatinin merkezi Belgrad'da olacak ve Saraybosna'dan bağımsız çalışacak bir şekilde yapılandırılmasını istemektedir.

Elbette bu iki başlılığın en önemli unsurlarından birinin vakıf malları üzerindeki rekabet olduğu kuşkusuzdur. Sırbistan'da hükümetin vakıf mallarını iade etmeyi kabul etmesinin ardından her iki taraf da ülkedeki Müslümanların gerçek temsilcisinin kendileri olduğunu iddia ederek vakıf mallarının kendilerine verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Sancak Müslüman cemaatindeki bu iki başlılığın ortadan kaldırılması için Türkiye 2011 yılında arabulucu olarak devreye girmiş ve hem iki grupla hem de Sancak'taki iki büyük partinin liderleri Ljajić ve Ugljanin ile görüşmüş, fakat bunlardan somut bir sonuç çıkmamıştır. Daha sonra Sancak'ta yaklaşık 100 kadar imam, akademisyen ve öğretmen bir araya gelerek İslam Birliği'ni Birleştirme

257. "Verske podele i na jugu Srbije", *RTS*, 3 Kasım 2011.

258. İslam Birliği'ni Birleştirme İnisiyatifi Üyesi Jakub Leković ile mülakat, Ekim 2013.

259. Ahmet Alibašić, "Serbia", *Yearbook of Muslims in Europe* içinde, der. Jørgen S. Nielsen vd., (Brill, Leiden ve Boston: 2012), s. 521.

İnisiyatifi adı altında bir sivil toplum hareketi başlatmışlardır. Bu grup, Saraybosna'daki Riyaset ile anlaşma içerisinde Sırbistan'ın kendi riyasetinin oluşturulmasını ve mevcut dini liderlerin bu yeni yapıda yer almamalarını savunmaktadır.[260]

Sırbistan'daki İslam Cemaati (Islamska Zajednica u Srbiji): Sırbistan'daki İslam Cemaati (IZuS), Saraybosna'daki Riyaset'e bağlılığını ilan eden Müslümanların dini kurumudur. Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından 1993 yılında Sancak İslam Cemaati bölgesel bir kurum olarak adıyla kurulmuştur. 2007'de bugünkü ismiyle ulusal bir kurum şeklinde yeniden yapılandırılmıştır.

Kuruluşundan itibaren cemaatin liderliğini yapan Muamer Zukorlić, 2014 yılında başkanlık görevini bırakmış, yerine yardımcısı Mevlud Dudić seçilmiştir. İlahiyat profesörü olan Dudić, daha önce Zukorlić'e bağlı kurumlardan Uluslararası Novi Pazar Üniversitesi'nde rektörlük ve Dünya Boşnak Kongresi'nde senato üyeliği yapmıştır.

IZuS'un idaresi altında 120'den fazla cami bulunmaktadır. Kurulduğundan itibaren eğitime büyük önem veren IZuS'a bağlı olarak Novi Pazar'da İslami Çalışmalar Fakültesi, lise düzeyinde eğitim veren Gazi İsa Bey Medresesi, Kuran kursu ve iki sıbyan mektebi bulunmaktadır. El-Kelimeh adlı yayınevine sahip olan IZuS'un *Glas Islama* (İslam'ın Sesi) adlı bir aylık yayın organı vardır. Ayrıca Dudić ve Zukorlić'in de hissedarı bulunduğu Radio Refref adlı bir radyo istasyonu mevcuttur.

Sırbistan İslam Cemaati (Islamska Zajednica Srbije) : Sırbistan İslam Cemaati (IZS), IZuS'un 2007'de ulusal bir dini kurum olarak yeniden yapılandırılması karşısında Saraybosna'daki Riyaset'in otoritesinin devamını istemeyen Belgrad Müftüsü Hamdija Jusufspahić liderliğindeki bir grup din adamı tarafından kuruldu. Kuruluşundan bu yana başkanlığını (*reisü'l-ulema*) tecrübeli bir imam olan Adem Zilkić yapmaktadır. Bu kurumun kuruluşunda Belgrad yönetiminin ve Sancak'taki iki büyük siyasi partinin destekleyici rol oynadığı iddia edilmektedir.[261]

Reisü'l-Ulema Zilkić, IZS'nin 1866 yılından beri devamlılığı olan bir kurum olduğunu, IZuS'un ise Saraybosna'daki Riyaset'e dayanarak kendine hukuki bir dayanak aradığını iddia etmektedir. Muamer Zukorlić'in siyasi faaliyetlerini de

260. İslam Birliği'ni Birleştirme İnisiyatifi Üyesi Jakub Leković ile mülakat, Ekim 2013.

261. Ahmet Alibašić, "Serbia", s. 520-1. Sırbistan'daki İslam Cemaati'nin de iddiası bu yöndedir: Mevlud Dudić ile mülakat, Ekim 2013.

eleştirerek din adamlarının dünyevi bir mesele olan siyasete karışmaması ve bütün siyasi akımlara eşit mesafede durması gerektiğini savunmaktadır.[262]

Müftü Jusufspahić, Zukorlić ile anlaşmaya hazır olduğunu, fakat Sırbistan ile Bosna-Hersek'in iki ayrı ülke olmaları bakımından kendi dini kurumlarına sahip olmaları gerektiğini ifade etmektedir.[263] Ayrıca IZS, bir ulusal kurum olarak sadece Sancaklı Boşnakların değil, Sırbistan'daki bütün Müslümanların resmi temsilciliğini üstlenmekte, böylelikle ülkedeki bütün İslami vakıf mülkleri üzerinde hak iddia etmektedir.[264]

262. Sırbistan İslam Cemaati Başkanı Adem Zilkić ile mülakat, Ekim 2013.

263. "Šta će reći Dodik: Zukorlić kandidat za predsednika Republike Srpske?", *Telegraf*, 27 Ocak 2014.

264. Sırbistan İslam Cemaati Başkanı Adem Zilkić ile mülakat, Ekim 2013.

MEDYA

Sırbistan'da 1990'lar boyunca hükümetin sıkı kontrolü altında olan yazılı ve görsel basın, Miloševic'in devrilmesinin ardından daha özgür bir ortama kavuşmuş, yasalarda yapılan düzenlemeler de bu ortamı pekiştirmiştir.[265] Öte yandan, basının bağımsızlığı ve tarafsızlığı hala sorunlu bir durumdadır. Medya sektöründe hâlâ önemli bir aktör konumunda olan devletin elinde Mayıs 2014 itibariyle 79 medya kuruluşu bulunmaktadır. Hükümet, bu kuruluşların özelleştirilmesi için yasal hazırlıkların devam ettiğini söylemekteyse de[266] bugüne kadar bu çalışmalar oldukça yavaş ilerlemiştir. Özel girişimciye ait olan basın-yayın kuruluşlarının bir kısmı doğrudan siyasi ve ekonomik çıkar gruplarına aitken, geri kalanı ise maddi kaynaklarının kısıtlı olması yüzünden kendilerine reklam veren çevreleri incitmemeye gayret etmektedir.[267] Özellikle medyanın toplam reklam gelirlerinin yaklaşık yüzde 40'ının devletten gelmesi,[268] hükümete yönelik eleştirilerin sınırlı kalmasına sebep olmaktadır. Uluslararası şirketlerin sahip olduğu gazeteler dahi hükümetle olan ilişkilerin bozulmaması adına eleştirel bir siyasi duruş benimsemekten çoğu zaman kaçınmaktadırlar.[269] Ayrıca son yıllarda ülke siyasetinde

265. *Magyar Szó* Genel Yayın Yönetmeni Varjú Márta ile mülakat, Ekim 2013.

266. Bojan Cvejić, "Privatizaciju očekuje 79 medija u vlasništvu države", *Danas*, 11 Mayıs 2014.

267. *Danas* Gazetesi Dış Haberler Editörü Miloš Mitrović ile mülakat, Ekim 2013.

268. "Troublesome times", *The Economist*, 12 Nisan 2014.

269. Jovanka Matić ve Dubravka Valić Nedeljković, "Serbia", *Media Integrity Matters: Reclaiming Public Service Values in Media and Journalism* (Peace Institute, Ljubljana: 2014), s. 342-343.

ağırlığı artan Aleksandar Vučić'in medyaya yönelik gitgide daha fazla baskı uyguladığı basın mensuplarınca dile getirilmekte ve bu konuda uluslararası toplumdan uyarılar gelmektedir.[270]

Ülkenin coğrafi, sosyal ve kültürel farklılıklarından dolayı ulusal düzeyde yayın yapan televizyon kanalı sayıca az olmakla beraber kablolu ve dijital yayın teknolojisinin yerleşmesiyle son yıllarda bir artış içine girmiştir. Buna karşılık ülkede çok sayıda bölgesel ve yerel radyo-televizyon kuruluşu yıllardır faaliyet göstermektedir. Sırbistan'da yayın yapan bütün radyo-televizyon kanallarının lisansları Cumhuriyet Yayın Kurulu (RRA) tarafından verilmektedir.

AJANSLAR

Tanjug (Yeni Yugoslavya Telgraf Ajansı): 1943 yılında Komünist Parti tarafından kurulan Tanjug, halen Sırbistan Cumhuriyeti'nin resmi haber ajansı olarak varlığını sürdürmektedir. (http://www.tanjug.rs/)

Beta: 1992 yılında devletin güdümündeki haber kaynakları karşısında objektif habercilik yapmak amacıyla bir grup gazeteci tarafından kurulmuş özel haber ajansıdır. Bugün ülkenin en önemli haber ajanslarından biridir. Ajansın Sırpça'nın dışında İngilizce, Macarca, Arnavutça ve Roman dilinde haber yayınları vardır. (http://beta.rs/)

YAZILI BASIN

Politika: 1904 yılında kurulmuş olan Politika, Balkanların en eski günlük gazetelerindendir. Ortak sahipleri, devletin de hissedarı bulunduğu Politika AD Beograd şirketi ile Rus OOO East Media şirketidir. Rus şirket, gazetenin yüzde 50 hissesini 2012 yılında Alman West Allgemeine Zeitung'dan satın almıştır.[271] *Politika*, ülkedeki en prestijli ve en yüksek tirajlı gazetelerdendir. (http://www.politika.rs/)

Danas (Bugün): 1997 yılından beri yayınlanan günlük gazetedir. Birçok hissedarı bulunan Dan Graf şirketince çıkarılmaktadır. Sosyal demokrat bir çizgide yayın yapmakta, sosyal ve ekonomik konulara dair konferanslar düzenlemektedir. (http://www.danas.rs/)

270. Hrvoje Šimičević, "Od malog od palube do kapetana s pikom na medije", *h-alter.org*, 25 Haziran 2014; "Censorship, self-censorship, pressure on media", *B92*, 9 Haziran 2014.

271. Misha Savic, "WAZ Sells 50% of Serbia's Politika to East Media, RTS Reports", *Bloomberg*, 18 Temmuz 2012.

Kurir (Kurye): 2003 yılından beri yayınlanan günlük tabloid gazetedir. Sahibi eski bir gazete patronunun oğlu Aleksandar Rodić olan gazete, özellikle yolsuzluklar konusunda sansasyonel haberler yayınlamasıyla ünlüdür. Gazetenin SNS hükümetine yakın bir pozisyonu olduğu söylenmektedir.[272] (http://www.kurir-info.rs/)

Večernje Novosti (Akşam Haberleri): 1953 yılından beri yayın yapan bir günlük gazetedir. Komünist dönemin önde gelen gazetelerinden biri olan gazete, 1990'larda Milošević'in açıkça yanında yer almış ve adeta bir propaganda organı gibi çalışmıştır.[273] Milošević yönetiminin sona erdiği 2000 yılından sonra yeniden yapılandırılmış ve okuyucu sayısını tekrar artırmıştır. Gazetenin çoğunluk hisseleri işadamı Milan Beko'ya aitken 2014 yılında devlete geçmiştir.[274] (http://www.novosti.rs/)

Blic (Flaş): 1996'dan beri yayın hayatını sürdüren günlük gazetedir. Kurulduğu dönemde Milošević karşıtı sokak ve öğrenci protestolarına dair yaptığı cesur yayınlar sayesinde hızla popülerlik kazanmıştır. 2004 yılından beri çoğunluk hissesi Ringier Axel Springer şirketine aittir. Popüler içeriğinden dolayı ülkenin en yüksek tirajlı gazetelerindendir. Sırpların dışında, Kiril alfabesine aşina olmayan azınlıkların da günlük siyaseti en çok takip ettikleri gazetelerden biridir.[275] Merkez-sol bir duruşa sahip olan gazete bu bakımdan DS'ye yakın görülmektedir.[276] (http://www.blic.rs/)

Alo!: Ülkenin en yüksek tirajlı gazetelerinden biri olan *Alo!*, sansasyonel haberlere ve magazine çokça yer veren bir tabloid gazetedir. 2007 yılından beri yayın yapmakta ve Ringier Axel Springer şirketi tarafından çıkarılmaktadır. (http://www.alo.rs/)

24 Sata (24 Saat): Geliri aldığı reklamlara dayanan ve bedava dağıtılan günlük haber gazetesidir. 2006 yılından beri yayınlanan bu gazete Ringier Axel Springer şirketi tarafından çıkarılmaktadır. (http://www.24sata.rs/)

272. Jovanka Matić ve Dubravka Valić Nedeljković, "Serbia", s. 351.

273. Pål Kolstø, haz., *Media Discourse and the Yugoslav Conflicts: Representations of Self and Other* (Ashgate, Surrey: 2009), s. 262.

274. Sırbistan Gazeteciler Derneği'nin web sitesindeki http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/23669/kompanija-novosti-ponovo-u-drzavnom-vlasnistvu.html adresinde yer alan haberden.

275. *Magyar Szó* Genel Yayın Yönetmeni Varjú Márta ile mülakat, Ekim 2013.

276. Misha Savic, "Serbia", *Nations in Transit 2014,* http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/23.%20NIT14_Serbia_final.pdf, s. 553.

Informer (Haberci): SNS hükümetine yakın bir pozisyona sahip olan[277] bu günlük gazetenin sahibi ve genel yayın yönetmeni gazeteci Dragan J. Vučićević'tir. 2007'den beri çıkmakta olan bu gazetenin tirajı son yıllarda artmıştır (http://www.informer.rs/).

Magyar Szó (Macar Sözü): 1944 yılından beri çıkmakta olan günlük Macarca gazetedir. Voyvodina'nın en önemli yerel gazetelerinden olan *Magyar Szó*'nun merkezi Novi Sad şehrindedir. Gazete, siyaset sayfalarında yerel gündeme ve Macar dünyasını ilgilendiren haberlere ağırlık vermektedir. (http://www.magyarszo.com/)

Dnevnik (Günlük): Voyvodina'nın en uzun süredir yayınlanan gazetesi olan *Dnevnik*, aynı zamanda bölgede Kiril alfabesiyle Sırpça yayınlanan tek gazetedir. 1942'den beri yayın hayatını sürdüren gazetenin sahibi, Novi Sad Belediyesi'nin ana hissedarı olduğu Dnevnik Holding'dir. (http://www.dnevnik.rs/)

Vreme (Zaman): 1990 yılında bir grup liberal gazeteci tarafından kurulmuş haftalık haber dergisidir. Aynı zamanda ülkenin en ünlü avukatlarından olan, derginin kurucu üyesi ve en önemli hissedarı Srđa Popović 2013 yılında vefat etmiştir. Dergi, Amerikan *Time* dergisi modelinde yayın yapmakta, 2001'den beri her yıl bir önemli kişiye Yılın Adamı ödülünü vermektedir. Ülkenin saygın yayın organlarındandır. (http://www.vreme.com/)

Nedeljnik (Haftalık): 2011 yılı sonlarından beri yayın hayatını sürdüren haftalık bağımsız haber dergisidir. Yerli ve yabancı önemli kişilerle yaptığı röportajlar ve açık görüş köşeleriyle öne çıkan kaliteli bir yayın politikası vardır. (http://www.nedeljnik.co.rs/)

NIN (Haftalık Haber Bülteni): 1935'te yayın hayatına başlamış saygın bir haftalık haber-aktüalite dergisidir. Politika AD tarafından kurulmuş olsa da halen sahibi Ringier Axel Springer şirketidir. Dergi, 1954 yılından beri her yıl olmak üzere alanında prestijli bir ödül olan NIN En İyi Roman Ödülü'nü vermektedir. (http://www.nin.co.rs)

Akter (Aktör): Novi Sad merkezli Akter Medya Grubu'nun 2008 yılından beri yayınlamakta olduğu haftalık gazetedir. Bunun dışında grubun internet üzerinden

277. Bojana Barlovac, "Pro-Govt Serbian Tabloid Blasts New TV Station", *Balkan Insight*, 8 Nisan 2014.

yayınladığı bir günlük gazetesi bulunmaktadır. Bu gazetelerin genel müdürlüğünü ve başyazarlığını Tihomir Trišić yapmaktadır. (http://akter.co.rs)

RADYO-TV

RTS (Sırp Radyo ve Televizyonu): Ülkenin resmi radyo-TV kuruluşudur. RTS 1, RTS 2, kültür-sanat ağırlıklı RTS Digital ve ülke dışındaki Sırplara yönelik yayın yapan RTS Satelit adlı televizyon kanalları, Radio Beograd 1, 2, 3, Beograd 202 ve Stereorama adlı radyo kanalları bulunmaktadır. (http://www.rts.rs/)

RTV Pink: Ülkenin en büyük özel radyo-televizyon kuruluşu olan RTV Pink, Željko Mitrović adlı genç bir girişimci tarafından 1993 yılında kurulmuştur. Halen Mitrović'e ait olan ve Balkanların en önemli medya kuruluşlarından biri konumundaki Uluslararası Pink Medya Grubu'nca yönetilmektedir. Pink ve Pink 2 televizyon kanalları, çoğunlukla dizi, sinema ve eğlence programları yayınlamaktadır. Kuruluşun ayrıca Radio Pink adlı bir radyo kanalı da bulunmaktadır. Karadağ ve Bosna-Hersek'te de televizyon kanalları bulunan Pink Medya Grubu'nun sahibi Mitrović'in her dönemin siyasi iktidarına yakın olmaya çalıştığına ve kişisel çıkarları doğrultusunda kanallarının haber politikasını etkilediğine yönelik iddialar vardır.[278] (http://www.rtvpink.com/)

Prva Srpska Televizija (Sırp Birinci Kanalı): 2006 yılında Amerikan News Corporation tarafından Fox TV adıyla kurulan kanal, Aralık 2009'da Yunan Antenna Grubu tarafından satın alınmış ve ismi Prva olarak değiştirilmiştir. Bu kanalda birçok Türk dizisi yayınlanmış ve halen yayınlanmaktadır. (http://www.prva.rs/)

B92: 1989 yılında bir grup öğrenci tarafından bir radyo istasyonu olarak kuruldu. İlk yıllarında maddi olarak zorlanan B92, aynı zamanda özellikle savaş döneminde yaptığı hükümet karşıtı yayınlar yüzünden baskı, sansür ve saldırılara maruz kaldı.[279] Daha sonra radyo çalışanlarından Saša Vučinić tarafından kurulan ve Açık Toplum Enstitüsü gibi birçok uluslararası kurum ve şirket tarafından desteklenen Medya Gelişimi Yatırım Fonu'ndan (MDIF) aldığı katkılarla güçlenerek büyük

278. Jovanka Matić ve Dubravka Valić Nedeljković, "Serbia", s. 348-349; Milos Mitrovic, "IBNA/Interview with editor of 'Danas' daily Dragoljub Draza Petrovic – 'Vucic is obsessed with the media'", *balkaneu.com*, 11 Haziran 2014.

279. Kanalın Milošević döneminde verdiği mücadele için bkz. Matthew Collin, *This is Serbia Calling: Rock'n'Roll Radio and Belgrade's Underground Resistance*, (Serpent's Tail, London: 2004).

bir medya kuruluşu haline geldi.[280] MDIF'in maddi katkıda bulunmaya devam ettiği bu kuruluşun büyük hissesi Kıbrıs merkezli uluslararası Astonko şirketidir. Kuruluşun CEO'su ise Yugoslavya'da özgür yayıncılığın öncüsü olarak nitelendirilen kurucu üye Veran Matić'tir. B92'nin halen TV B92 ve Info Kanal adlı televizyon kanalları, B92 adlı radyo kanalı, internet portalı, Samizdat B92 adlı yayınevi ve kendisine ait bir kültür merkezi bulunmaktadır. Kanalın son yıllarda ticari ve popüler yayınlara yönelerek eski tarafsız ve güçlü haber anlayışını kaybetmeye başladığına dair eleştiriler yapılmaktadır.[281] (http://www.b92.net/)

Happy TV: Çoğunlukla eğlence programları yayınlayan bu kanal, MD Invest ve Ideogram adlı Sırp şirketlerinin ortaklığınca yönetilmektedir. 2006 yılından bu yana yayın yapmaktadır. (http://www.happytv.tv/)

Nova.rs: Yeni kurulmuş olmasına rağmen yüksek bütçeli film ve diziler yayınlayarak sektöre iddialı bir giriş yapan dijital televizyon kanalıdır. Hisselerinin büyük çoğunluğu Alman işadamı Bernd Matthias Dietel'e aittir. (http://www.nova.rs/)

TV N1: Ekim 2014'te yayın hayatına başlaması planlanan bölgesel haber kanalıdır. 24 saat haber yayını yapması planlanan bu kanal, Belgrad'daki merkezinin yanısıra Saraybosna ve Zagreb'de yayın ofislerine sahiptir. Kanalın Amerikan CNN televizyonu ile ortaklık anlaşması bulunmaktadır. Kanalın sahibi, Sırbistan, Bosna-Hersek ve Slovenya'da kablo TV ve uydu platformları bulunan United Group'tur. Uluslararası bir şirket olan United Group'un ana hissedarı ise New York merkezli Kohlberg Kravis Roberts (KKR) yatırım şirketidir. (http://www.n1info.com/)

RT Vojvodina: Voyvodina bölgesi için özel televizyon ve radyo yayınları yapan devlet kuruluşudur. Merkezi Novi Sad'dadır. Kuruluşun iki televizyon, üç radyo kanalından başta Sırpça ve Macarca olmak üzere bölgede konuşulan birçok dilde yayın yapılmaktadır. (http://www.rtv.rs/)

RTV Novi Pazar: Sancak bölgesinin en eski radyo ve televizyon kuruluşu olup hisselerinin tamamı Novi Pazar Belediyesi'ne aittir. 1977'den beri radyo, 2002'den beri televizyon yayınları yapmaktadır. (http://www.rtvnp.rs/)

280. David Weiss, "Innovating Development Finance for Independent Media", *Swiss Agency for Development and Cooperation Case Study*, no. 10 (2010).

281. Jovanka Matić ve Dubravka Valić Nedeljković, "Serbia", s. 350.

RTV Presheva: Preşevo Belediyesi'ne ait olan bu kuruluş bölgesel radyo ve televizyon yayınları yapmaktadır. (http://www.rtvpresheva.com/)

İNTERNET MEDYASI

E-novine: 2007 sonlarında kurulmuş, Sırbistan ve çevre ülkeler hakkında güncel haber ve yorumlar yayınlayan internet sitesidir. Liberal-sol çizgideki gazetenin kendine özgü, eleştirel, iğneleyici ve mizahi bir üslubu vardır.[282] Editörlüğünü Petar Luković yapmaktadır. (http://www.e-novine.com/)

Telegraf: Ülkenin en çok takip edilen haber portallarından biridir. 2012 yılından beri Internet Group adlı bilişim ve yatırım şirketince yayınlanmaktadır. (http://www.telegraf.rs/)

282. Branka Mihajlović, "E-novine će opstati", *Radio Slobodna Evropa*, 9 Eylül 2009.

ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR

VERAN MATIĆ

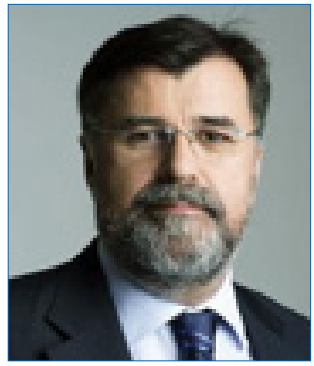

Yugoslavya'da özgür yayıncılığın öncüsü olarak nitelendirilen Matić, 1962 yılında Sırbistan'ın Šabac şehrinde doğdu. Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. Gazetecilik hayatına 1980'lerin ilk yarısında başladı. Belgrad, Zagreb ve Ljubljana'da bağımsız yazılı ve görsel medya kuruluşlarında çalıştı. 1989'da Sırbistan'daki ilk özel radyo kanalı olan B92'nin kurucuları arasında yer aldı. B92'deki ortağı Saša Mirković ile beraber 1993'te Bağımsız Elektronik Medya Derneği adlı bir STK kurdu.

B92'nin yayın yönetmenliğini yürüttüğü 1990'lar boyunca Milošević hükümetini açıkça eleştiren yayınlar yaptı. Bununla birlikte, 1999'da NATO'nun Sırbistan ve Karadağ'a yönelik bombardımanlarını da sivillere verdiği zarardan dolayı eleştirdi.[283]

Basın özgürlüğü için vermiş olduğu mücadeleden dolayı ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda ödül alan Matić, gazetecilik konularında birçok dilde makaleler kaleme almış ve konferanslar vermiştir. Halen ülkenin en popüler televizyon, radyo ve internet portallarından biri olan B92'nin CEO'su ve genel yayın yönetmenidir. Ayrıca kurucusu olduğu Bağımsız Elektronik Medya Derneği'nin

283. "Serbia closes B92 radio station", *bbc.co.uk*, 2 Nisan 1999.

ve Sırbistan hükümetince kurulan, gazeteci cinayetlerini araştırma komisyonunun başkanlığını yürütmektedir.[284]

DUŠAN BATAKOVIĆ

Akademisyen ve diplomat olan Dušan Batakovic, 1957 yılında Belgrad'da doğdu. Belgrad'daki Felsefe Fakültesi'nin Tarih bölümünde lisans ve yüksek lisans derecesi aldıktan sonra Paris'teki Sorbonne Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. Mart 1983'e kadar Tarih Enstitüsü'nde çalıştı, daha sonra Sırbistan Bilimler ve Sanatlar Akademisi'nin Balkan Enstitüsü'ne geçti. Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Fransa ve ABD'deki çeşitli üniversitelerde dersler verdi. Sırp Ortodoks Kilisesi'ne Kosova konusunda danışmanlık yaptı.[285] 1990'ların sonlarından itibaren Milošević'in otoriter ve savaşçı idaresine karşı demokrasiyi savunan bir sivil toplum örgütü olarak Demokratik Değişim Konseyi'ni kurdu ve bu örgütün liderliğini yaptı.

Milošević'in devrilmesinden sonra kurulan demokratik hükümetten diplomatlık teklifi alan Batakovic, 2001-2005 yılları arasında Federal Yugoslavya ve Sırbistan-Karadağ'ın Atina büyükelçiliği görevinde bulundu. Daha sonra iki yıl kadar Sırbistan cumhurbaşkanı Boris Tadić'in dış siyaset danışmanlığını yaptı. 2007-2009 arasında Kanada'da, 2009-2012 yılları arasında da Fransa'da Sırbistan büyükelçiliği görevini yürüttü. Bu dönemlerde Kosova üzerine yapılan uluslararası müzakerelerde birçok kez Sırbistan heyetinde yer aldı. 2009-2011 yılları arasında Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'nda Sırbistan delegasyonunun başkanlığını yaptı.

Sırbistan'ın en önemli tarihçilerinden biri olan Batakovic'in özellikle 19. ve 20. yüzyıl Sırbistan-Avrupa ilişkileri, Yugoslavya ve Kosova hakkında çok sayıda akademik yayını bulunmaktadır. Sırpça'nın dışında İngilizce, Almanca, Rumence ve Arnavutça dillerinde yayınlanmış kitapları vardır. Dünya Sanat ve Bilim Akademisi (WAAS) üyesi olan Batakovic'in aldığı birçok uluslararası ödül bulunmaktadır. Halen Sırbistan Bilimler ve Sanatlar Akademisi Balkan Araştırmaları Ensti-

284. Bkz., http://www.b92.net/about_us/cv/veranmatic-eng.html adresindeki biyografisi.

285. "Ko je ovaj čovek? Dušan T. Batakovic", *Glas Javnosti*, 5 Haziran 2000.

tüsü müdürlüğünü yapmakta olan Batakovic,[286] İngilizce ve Fransızca ile araştırma düzeyinde Almanca, Rusça ve Arnavutça bilmektedir.[287]

DARKO TANASKOVIĆ

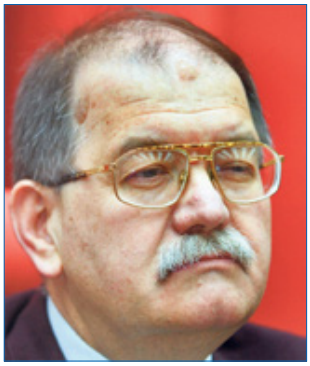

Akademisyen ve diplomat olan Darko Tanasković, 1948 yılında Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'de doğdu. Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde Şarkiyat üzerine lisans, yüksek lisans ve doktora dereceleri aldı. Bu fakültede asistanlığa başlayan Tanasković, 1988 yılında profesörlüğe yükseldi. Belgrad'daki Filoloji ve İlahiyat fakülteleri, Megatrend Üniversitesi ve Sırbistan Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Diplomasi Akademisi'nde uzun yıllar öğretim görevliliği yaptı. Ayrıca Bosna-Hersek, Makedonya ve Fransa'daki üniversitelerde ziyaretçi öğretim görevlisi olarak görev yaptı.

1995-1999 yılları arasında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Ankara büyükelçiliğini yapan Tanasković, 2002-2008 yılları arasında Yugoslavya, Sırbistan-Karadağ ve Sırbistan'ın Vatikan'daki fevkalade büyükelçisi olarak görev aldı.[288]

Dilbilim, din ve siyaset gibi farklı alanlarda çok sayıda akademik yayını bulunan Tanasković'in ilk baskısı 2010 yılında yayınlanan ve Türkiye'nin her zaman Balkanlarda yayılmacı bir ülküsünün var olduğunu iddia ettiği *Neo-Osmanlıcılık* kitabı[289] Balkan coğrafyasında önemli ses getirmiş ve daha sonra Bulgarca ve İngilizce'ye çevrilmiştir. Merkezi Salzburg'da bulunan Avrupa Bilimler ve Sanatlar Akademisi ve Sırbistan Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Dış İlişkiler Konseyi dahil olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası kuruluşa üye olan Tanasković,[290] *Večernje Novosti* gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

İngilizce, Fransızca, Arapça, Türkçe, İtalyanca, Rusça, Yunanca ve Latince bilmektedir.[291]

286. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 90.

287. Kendi web sitesindeki http://www.batakovic.com/srb/biografija adresinde yer alan biyografisinden.

288. Belgrad Diplomasi ve Güvenlik Fakültesi web sitesindeki http://www.diplomatija.com/sr/o-fakultetu/profesori/dr-darko-tanaskovic/ adresinde yer alan biyografisinden.

289. Darko Tanasković, *Neoosmanizam: Povratak Turske na Balkan* (Službeni Glasnik, Belgrad: 2010).

290. Danışma Kurulu'nda yer aldığı East West Bridge adlı kuruluşun web sitesindeki http://www.ewb.rs/advisor.aspx?id=160 adresinde yer alan biyografisinden.

291. Sırbistan Bilimler ve Sanatlar Akademisi'nin web sitesindeki http://www.ogranak.sanu.ac.rs/PDFVidi.aspx?arg=83 adresinde yer alan biyografisinden.

ĐORĐE VUKADINOVIĆ

Akademisyen ve gazeteci olan Đorđe Vukadinović, 1962 yılında Sombor'da doğdu. Belgrad'daki Felsefe Fakültesi'nden mezun oldu. Bir süre lise felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra Felsefe Fakültesi'nde doktorasını tamamlayarak burada öğretim görevliliği yapmaya başladı. Siyaset felsefesi alanında birçok akademik yayın kaleme aldı.

Akademik çalışmalarının yanısıra siyasi gündeme dair analizlerde bulunan Vukadinović, *Politika* gazetesinde ve haftalık *NIN* dergisinde köşe yazarlığı, başta RTS olmak üzere yerli ve yabancı televizyon kanallarında siyaset yorumculuğu yapmaktadır. Siyasete ilişkin yayınlanmış kitapları bulunan Vukadinović, ayrıca 1994 yılında kurucuları arasında yer aldığı *Nova Srpska Politička Misao* (*Yeni Sırp Siyasi Düşüncesi*) adlı siyaset ve sosyal bilimler dergisinin yayın kurulu başkanıdır.

BOŽIDAR ĐELIĆ

Eski Maliye ve Ekonomi Bakanı ve eski Başbakan Yardımcısı Božidar Đelić, 1965 yılında Belgrad'da doğdu. 8 yaşında annesi ve üvey babasıyla beraber Paris'e taşındı ve burada yetişti. Avrupa'nın en önemli yüksek öğretim kurumları arasında bulunan Siyasal Çalışmalar Enstitüsü (Sciences-Po) ve Paris Yüksek Ticaret Okulu'nda (HEC) öğrenim gördü. Bu okullardan mezun olduktan sonra Paris Yüksek Sosyal Bilimler Okulu'nda İktisat, Harvard Üniversitesi'nde de Kamu Yönetimi ve İşletme alanlarında yüksek lisans yaptı.

1990'ların başlarında Polonya ve Rusya hükümetlerine özelleştirme ve liberalleşme konularında danışmanlık yaptı.[292] 1993-2000 yılları arasında McKinsey & Company şirketinin Paris ve Silikon Vadisi'ndeki ofislerinde çalıştı.

Ocak 2001'de Sırbistan'da hükümeti kuran Zoran Đinđić tarafından meclis dışından Maliye ve Ekonomi Bakanlığı'na getirildi. Mart 2004'e değin sürdürdüğü bu görevi sırasında birçok mali reforma imza attı; bütçe açığı ve enflasyonun düşürülmesi ile kaçakçılık ve yolsuzlukla mücadelede önemli ilerlemeler kat etti.[293]

292. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 239.

293. Kendi web sitesindeki http://www.djelic.net/en/bio_long.html adresinde yer alan biyografisinden.

2004 seçimlerinde Demokrat Parti'nin oy kaybetmesi sonrasında Paris'e giderek Crédit Agricole grubunun Orta Avrupa sorumlusu olarak çalıştı. 2007'de Cumhurbaşkanı Tadić'in isteğiyle yeniden Sırbistan'a döndü ve Avrupa ile Bütünleşme Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerini üstlendi. Nisan 2008'de Başbakan Koštunica'nın karşı çıkmasına rağmen cumhurbaşkanının da desteğiyle AB ile İstikrar ve Ortaklık Antlaşması'nı imzaladı. 2008 seçimleriyle meclise giren Đelić, Temmuz 2008'den itibaren diğer görevlerine ek olarak Bilim ve Teknolojik Kalkınma Bakanlığı'nı da üstlendi. Böylece hükümetin birçok sektörde ilerlemeyi ve kalkınmayı hedefleyen "Sırbistan 2020" stratejik planını tek elden yürüttü.

Aralık 2011'de Avrupa Birliği Konseyi'nin Sırbistan'a adaylık statüsü vermemesi üzerine bakanlık görevlerinden istifa etti.[294] 2012 seçimlerinden sonra Demokrat Parti'nin yeni lideri Đilas'ı destekledi.[295] Milletvekilliği görevi devam etmekteyken Lazard yatırım şirketinin Paris ofisinden yöneticilik teklifi alan Đelić, 2013 yılı sonunda milletvekilliğinden ve partisinin idari görevlerinden istifa ederek Fransa'ya yerleşti.[296]

Davos'taki Dünya Global Forumu'nun 2004 yılında seçtiği "200 genç global lider"den biri olan[297] Đelić'in *Sırbistan: Her Şey Daha İyi Olacak* (2006) adlı yayınlanmış bir kitabı mevcuttur.

İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Lehçe ve Slovence bilmektedir.

IVAN MRKIĆ

Diplomat ve eski Dışişleri Bakanı Ivan Mrkić, 1953 yılında Belgrad'da doğdu. Belgrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1982-1986 yılları arasında Yugoslavya'nın BM nezdinde siyasi ataşeliğini yürüttü. 1990'ların başında Avrupa Topluluğu'ndaki Yugoslav heyetinde kıdemli müşavir olarak görev aldı.

1992-1993 yılları arasında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Dobrica Ćosić'in baş danışmanlığını yaptıktan sonra 1999'a kadar arasında Kıbrıs Rum Kesimi'nde önce maslahatgüzar, daha sonra da büyükelçi olarak görev yaptı.

294. "Božidar Đelić podneo ostavku", *Večernje Novosti*, 9 Aralık 2011.

295. "Djelic: Djilas candidate for PM in next government", *serbia-times.com*, 6 Kasım 2012.

296. Tamara Spajić, "Bozidar Djelic: I have not fled DS", *blic.rs*, 3 Ocak 2014.

297. World Economic Forum'un web sitesindeki http://www.weforum.org/young-global-leaders/bozidar-djelic/index.html adresinde yer alan biyografisinden.

1999-2001 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı İkili İlişkiler Genel Müdür Yardımcılığı ve Genel Müdürlüğü yaptı. Bu tarihten sonra büyükelçi olarak çeşitli görevlere tayin edildi. Son olarak Sırbistan'ın Tokyo büyükelçiliği görevinde bulundu. 2011 yılında Dışişleri Bakanlığı müsteşarlığına atandı. Temmuz 2012'de kurulan kabineye meclis dışından dışişleri bakanı olarak alındı. Nisan 2014 tarihine kadar bu görevi sürdüren Mrkić, aynı yılın Haziran ayından bu yana Cumhurbaşkanı Tomislav Nikolić'in dış politika danışmanlığını yapmaktadır.[298]

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlığının kabul edilemeyeceğini ve meselenin müzakereler yoluyla halledilmesi gerektiğini savunan Mrkić, ülkesinin Avrupa Birliği hedefini önemli görmekle birlikte Kosova'nın tanınması gibi bir taleple karşılaşmaları durumunda AB'ye "hayır" diyeceklerini ifade etmiştir.[299]

İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

LAZAR KRSTIĆ

Eski Maliye Bakanı Lazar Krstić, 1984 yılında Niş'te doğdu. Hekim anne ve babanın çocuğudur.[300] Lise eğitimi sırasında matematik alanında gösterdiği üstün başarı ve aldığı ödüller sayesinde ABD hükümetinden üniversite eğitimi için burs kazandı. Yale Üniversitesi Matematik Bölümü'nde ve üniversitenin Etik, Siyaset ve Ekonomi programında öğrenim gördü. Buradan mezun olduktan sonra 2013 yılına değin New York'ta McKinsey & Company adlı danışmanlık şirketinde çalıştı.

2013 yılında yaşanan koalisyon krizinde dönemin başbakanı Ivica Dačić tarafından dışarıdan maliye bakanlığına getirilen Krstić, 2014 seçimlerinin ardından kurulan Vučić hükümetinde bu görevi sürdürdü. Genç ve parlak bir teknokrat olarak kendisinden maliyenin yeniden yapılandırılması konusunda çok şey beklenmekteyken önerdiği tedbirlerin Başbakan Vučić tarafından fazla ağır bulunması sebebiyle Temmuz 2013'te bakanlıktan istifa etti. Bununla beraber, Vučić'le yakın ilişkilerini sürdürmekte ve kendisine danışmanlık yapmaktadır.[301]

İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmektedir.[302]

298. "Novo radno mesto: Mrkić savetuje Tomislava Nikolića", *Blic*, 2 Haziran 2014.

299. "FM: World will not reject Kosovo Resolution", B92, 17 Ocak 2013.

300. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 394.

301. Gordana Filipovic, "Serbia Finance Minister Quits as Premier Won't Back Cuts", *bloomberg.com*, 13 Temmuz 2014.

302. Sırbistan hükümetinin web sitesindeki http://www.srbija.gov.rs/vlada/ministri.php adresinde yer alan biyografisinden

SRĐA POPOVIĆ

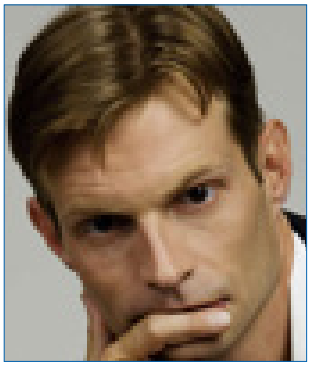

Aktivist ve yazar Srđa Popović, 1973 yılında Belgrad'da doğdu. Gazeteci bir anne-babanın oğludur. Belgrad Üniversitesi Biyoloji Fakültesi'nden mezun oldu. 2012 yılında Biyoloji dalında yüksek lisansını tamamlamıştır.

Üniversite yıllarında Demokrat Parti'ye (DS) katılan Popović, 1994 yılında DS gençlik kolları başkanlığına geldi. Belgrad ve Vračar belediyelerinde meclis üyeliği yapmaktayken aynı zamanda Milošević karşıtı öğrenci ve sokak eylemlerinin liderlerinden biri oldu. 1998 yılında şiddet içermeyen eylem yöntemini benimseyen Otpor! (Direniş!) hareketini kurdu.[303] Milošević'in devrilmesinin ardından yapılan seçimlerde Sırbistan meclisine milletvekili olarak girdi ve dönemin başbakanı Zoran Đinđić öldürülene kadar kendisinin danışmanlığını yaptı. Daha sonra sivil toplum çalışmalarına ağırlık veren Popović, 2007'den itibaren iki yıl Başbakan Yardımcısı Božidar Đelić'e sürdürülebilir kalkınma konularında danışmanlık yaptı.[304]

Organize ettiği eylem ve kampanyalarla Milošević'in devrilmesinde önemli rol oynayan Popović, dünyanın diğer bölgelerindeki anti-demokratik rejimler karşısında sokak hareketlerinin örgütlenmesine destek olmak amacıyla 2003 yılında Uygulamalı Şiddet İçermeyen Eylem ve Strateji Merkezi (CANVAS) adlı bir STK kurdu. Halen yöneticiliğini yaptığı bu STK, Gürcistan, Tunus ve Mısır gibi ülkelerde gerçekleşen devrimler öncesinde buralardaki sokak eylemcilerine destek ve tavsiyelerde bulunmuştur.[305] Popović, Arap ülkelerindeki devrimlere ilham olması bakımından 2011 yılında *Foreign Policy* dergisi tarafından en önemli 100 küresel düşünürden biri olarak gösterilmiştir.

2006 yılında iki kişiyle beraber kaleme aldığı *Şiddet İçermeyen Mücadelede 50 Önemli Nokta* adlı kitap 16 dile çevrilen Popović, bu konuda Belgrad Üniversitesi ve ABD'deki Columbia Üniversitesi ve Colorado Koleji'nde dersler vermiştir. Davos'taki Dünya Global Forumu'nun 2013 yılında belirlediği genç global liderler listesinde yer alan[306] Popović'in uzun süredir Amerikan düşünce

303. Bkz., http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/cast.php adresindeki biyografisi.

304. International Communications Partners'ın web sitesindeki http://www.icp-co.com/en/advisory-board adresinde yer alan danışma kurulu üyelerine dair bölümden.

305. CANVAS'ın web sitesindeki http://www.canvasopedia.org/who-we-are adresinde yer alan bilgilerden.

306. World Economic Forum'un web sitesindeki http://www3.weforum.org/docs/YGL13/WEF_YGL13_Honourees.pdf adresinde yer alan "genç global liderler" listesinden.

ve istihbarat kuruluşu Stratfor ile bağlarının olduğu Wikileaks belgelerine dayanılarak iddia edilmektedir.[307]

MUAMER ZUKORLIĆ

Sancak Müftüsü Muamer Zukorlić, 1970 yılında Tutin'e bağlı Orlje köyünde doğdu. Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde eğitim aldıktan sonra Cezayir'deki Emir Abdülkadir İslami İlimler Üniversitesi'nde fıkıh öğrenimi gördü. Daha sonra Lübnan'daki Cinan Üniversitesi'nde tefsir üzerine lisansüstü eğitim aldı.[308]

1993'te Sancak İslam Cemaati'nin başına geçti ve müftü olarak görev yapmaya başladı. Çeşitli İslami gruplardan ve kendi ticari faaliyetlerinden elde ettiği finansmanla cemaate bağlı çok sayıda eğitim ve kültür kurumu ile sivil toplum kuruluşu açtı, hayır işleri organize etti. Cemaatin 2007 yılında Sırbistan'daki İslam Cemaati (IZuS) adıyla kurumsallaşmasıyla buranın başkanı unvanını aldı. 2014 yılı başında cemaat başkanlığı görevini yardımcısı Mevlud Dudić'e bıraktı. 30 Nisan 2014'te Saraybosna'daki Riyaset tarafından yeniden Sancak başmüftüsü olarak atandı.

Sancak'ın özerkliğini ve uzun vadede Boşnakların birliğini savunan Zukorlić, bölgenin siyasi hayatının önemli bir figürüdür. İlk olarak 1990'da Boşnak SDA partisinin kuruluşunda genç bir üye olarak görev alarak siyasi hayatta yer aldı. Ugljanin'in sürgünde olduğu dönemdeki otorite boşluğu sırasında müftü olarak toplumun saygı duyduğu kanaat önderlerinden biri haline geldi. Eğitim ve yayın faaliyetleriyle bu konumunu sağlamlaştırdı.

2007'de dini kurumlar arasındaki ayrışmada siyasi destek arayışıyla Rasim Ljajić'e yanaştı. Siyasetten beklediği desteği alamaması üzerine kendi siyasi hareketini oluşturmaya karar verdi. Zukorlić taraftarları 2010 yılında Boşnak Demokrat Topluluğu (BDZ) adlı siyasi partiyi kurdular. Aynı yıl ilk olarak düzenlenen Boşnak Milli Konseyi seçimlerine Zukorlić'e bağlı bir sivil toplum örgütü olan Boşnak Kültür Topluluğu (BKZ) kendi listesiyle katılarak SDA Sandžaka ve SDP'nin desteklediği gruplarla yarıştı. Zukorlić'in listesi seçimlerde en yüksek oyu alarak ku-

307. "АЛО: Срђа Поповић, вођа 'Отпора', са супругом ради обавештајне послове за 'малу ЦИА'", *Нова Српска Политичка Мисао*, 4 Aralık 2013.

308. IZuS'un web sitesindeki http://mesihat.org/index.php?option=com_ezine&task=read&page=2&category=17&article=137 adresinde yer alan biyografisinden.

rula en fazla üye gönderme hakkını kazanmasına rağmen Sırbistan hükümeti bu sonucu tanımayarak seçimlerin yenilenmesine karar verdi. Sancak'taki iki büyük siyasi parti karşısında alternatif bir siyasi lider olarak güçlenen Zukorlić, 2012'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bağımsız aday oldu ve 55.000'e yakın (yüzde 1,4) oy aldı. BDZ içinde Zukorlić'in siyasi etkinliği konusunda tartışmaların büyümesi üzerine parti 2013 yılında bölündü ve Zukorlić'e bağlı kalanlar BDZ Sandžaka adlı yeni bir parti altında örgütlendiler.

Zukorlić karşıtları kendisinin bu tür siyasi maceralara girişmesini güç zehirlenmesi ve megalomanlık olarak nitelendirmektedirler. Zukorlić ise bir din adamının siyasette bu kadar yer almaması gerektiği yönündeki eleştirilere karşılık Sancak'taki siyasetçilerin Boşnakların haklarını yeterince savunamamaları yüzünden buna mecbur kaldığı cevabını vermektedir. Cumhurbaşkanlığına da ülke çapında sansasyon yaratarak Sancak'taki Müslümanların davasına ilgi uyandırmak için aday olduğunu söylemektedir.[309]

2002 yılında dönemin başbakanı Zoran Đinđić'in desteğiyle ülkenin ilk vakıf üniversitesi olan Uluslararası Novi Pazar Üniversitesi'ni kuran Zukorlić, 2008'e kadar bu üniversitenin rektörlüğünü yaptı. Halen bu üniversitenin başkanıdır.

Boşnakların dünya çapında örgütlenmesi konusunda önemli faaliyetlerde bulundu. Bu konuda Bosna-Hersek'in eski reisü'l-uleması Mustafa Cerić ile yakın işbirliği içindedir. Dünya Boşnak Kongresi ve Boşnak Bilim ve Sanatlar Akademisi gibi kuruluşların kurucu üyelerindendir.

IZuS'un Radio Refref adlı radyo istasyonunun hissedarlarındandır. Kendisine yakın yayın yapan Sandzak TV adlı yayın kuruluşu, ayrıca süreli yayın organları ve çok sayıda internet sitesi mevcuttur.

Arapça ve az Türkçe bilmektedir.

309. Sancak Müftüsü Muamer Zukorlić ile mülakat, Ekim 2013.

ÖNEMLİ İŞADAMLARI

MIODRAG KOLE KOSTIĆ

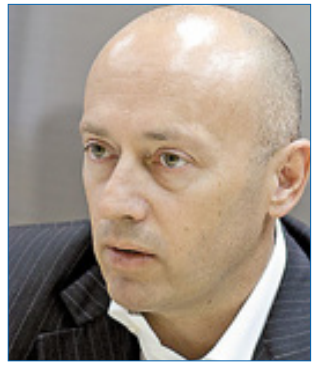

Forbes dergisinin Mayıs 2014'te yayınladığı listeye göre Sırbistan'ın en zengin adamı olan[310] Kostić, 1959 yılında Vrbas'ta doğdu. Novi Sad'daki İktisat Fakültesi'nin Bilgi Teknolojileri Bölümü'nden mezun oldu. 1983 yılında Voyvodina'da kendi şirketini kurdu. 1990'larda Demokrat Parti'nin üyesi olan Kostić'in şirketi bu yıllarda hızla büyüdü. Bu büyümenin partiyle olan yakın ilişkisinden olduğuna yönelik iddialar vardır.[311]

Sahibi olduğu MK Grubu, bugün 35 şirketiyle 5000'e yakın kişiye istihdam sağlayan büyük bir holding haline gelmiştir. Sırbistan'ın dışında Ukrayna'da da önemli yatırımlara sahip olan holdingin iş kolları arasında tarım ve gıda sanayii, turizm ve enerji bulunmaktadır. Özellikle Sunoko şirketi Avrupa'nın en önemli şeker üreticilerinden biridir. İş faaliyetlerinin dışında çocuk ve gençler için toplumsal sorumluluk projeleri de yürüten holdingin bu konuda aldığı birçok ödül bulunmaktadır.[312]

310. "Kostić najbogatiji Srbin, skinuo Miškovića s trona", *Večernje Novosti*, 29 Mayıs 2014.

311. Z. Radović, "Pavlović: Miodrag Kostić zahvaljujući zaštiti DS od države kupovao, a da nije platio ni dinar od svojih para!", *Večernje Novosti*, 22 Kasım 2013.

312. MK Grubu'nun web sitesindeki http://www.mkgroup.rs/srb/strana/140/105/O-nama/Nagrade-i-priznanja/Nagrade-i-priznanja-kompanije adresinde yer alan bilgilerden.

2000'li yıllardan itibaren siyasetten uzak durmayı tercih ettiğini söyleyen[313] Kostić, halen AIK Bankası Yönetim Kurulu'nun, Sırp İşadamları Kulübü'nün (Privrednik) ve Sırbistan-Belarus İş Konseyi'nin başkanlığını yürütmektedir.[314] Haftalık *NIN* dergisinde zaman zaman ekonomi ve ticaret konularında köşe yazıları yazmaktadır.

Karadağ vatandaşlığı bulunan Kostić, Budva, Cenevre, Belgrad ve Kiev'de yaşamaktadır. Almanca, İngilizce ve Slovence bilmektedir.[315]

MIROSLAV MIŠKOVIĆ

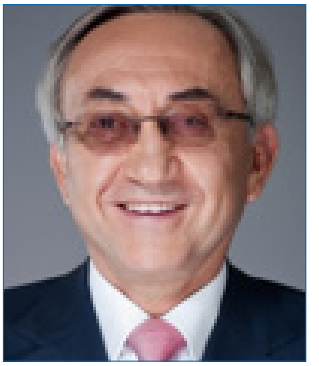

Forbes dergisinin 2014'te yayınladığı raporunda ülkenin en güçlü işadamı olarak gösterdiği Mišković,[316] 1945 yılında Kruševac yakınlarındaki Bošnjane köyünde doğdu. Belgrad Üniversitesi'nin Kragujevac kampüsünde İktisat öğrenimi gördü.[317] Üniversite yıllarında Yugoslavya milli atletizm takımında mücadele etti. Mezuniyetinin ardından Kruševac'daki Jugobanka'da çalıştı. Daha sonra kimya sanayiinde Yugoslavya'nın en büyük şirketi olan Župa'ya girdi, bu şirketin finans müdürlüğünü ve CEO'luğunu yaptı. Şirketin gösterdiği atılımdan dolayı 1989 yılında ülkesinde en başarılı sanayici seçilen Mišković, aynı yıl Sırbistan'daki Stanko Radmilović hükümetinin başbakan yardımcılığına getirildi. Altı ay kadar bu görevi sürdürdükten sonra Yugoslavya'nın ilk özel şirketlerinden olan Delta M adlı pazarlama ve sigorta şirketini kurdu. Savaş sırasında şirketini ülke dışına taşıyarak Moskova, Kiev ve Kıbrıs'ta faaliyet gösterdi. Savaştan sonra Sırbistan'a döndü. Ülkedeki özelleştirmelerden ve istifade ederek faaliyet sahasını genişletti; bankacılık, finans, emlak, yatırım ve tarım gibi sektörlerde faaliyet gösteren Delta Holding'i kurdu.[318] Aktif siyasette yer almasa da Sırbistan'ın en zengin işadamlarından biri olarak ülkede önemli siyasi nüfuza sahip oldu.[319]

313. Gordana Bulatović, "Miodrag Kostić: Politika ne ide uz veliki biznis", *Blic*, 14 Temmuz 2013.

314. Sırp İşadamları Kulübü'nün web sitesindeki http://www.serbian-business-club.co.rs/en/club_members/details/20/ adresinde yer alan bilgilerden.

315. *Srpski Who is Who 2011-2013* (Zavod za udzbenike, Belgrad: 2013), s. 383.

316. Gordana Bulatović "Pogledajte ko su najbogatiji Srbi i koliko su 'teški'!", *Blic*, 30 Mayıs 2014.

317. Bkz., http://www.miroslavmiskovic.rs/en/ adresindeki kendi web sitesi.

318. "The World's Billionaires #891 Miroslav Miskovic", *Forbes*, 3 Ağustos 2007.

319. "Miroslav Mišković", *B92*, 9 Eylül 2005; "When laws don't apply", *B92*, 29 Haziran 2011.

Milošević'in devrilmesinin ardından kurulan hükümetle yakın ilişkiler kuran Mišković, bu yüzden 2001 yılında çeteciler tarafından kaçırıldı, 10 milyon dolar fidye ile serbest kaldı.[320] 2007 yılında Delta Holding'e bağlı Delta Vakfı'nı kurarak çok sayıda eğitim, sağlık ve sosyal yardım projesinin yürütülmesini sağladı.[321] Aralık 2012'de bir yolsuzluk operasyonunda tutuklanan Mišković, 7 ayı aşkın süre gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı.[322] Serbest bırakılmasının ardından, Başbakan Vučić ile aralarında sorun olabileceğini ama bir işadamı olarak hükümetle işbirliği yapmaya açık olduğunu ifade etmiştir.[323]

Sırp Ortodoks Kilisesi tarafından verilmiş Sveta Sava nişanına sahiptir.[324]

MILAN BEKO

1961 yılında Karadağ'ın Herceg Novi şehrinde doğdu. Belgrad Üniversitesi Trafik Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu, fakat bu işte hiç çalışmadı. Spektra adlı pazarlama şirketinde yöneticilik yaptı. Bu şirketin başındayken Demokrat Parti Başkanı Zoran Đinđić ile yakın ilişkiler kurdu, 1993 seçimlerinde Demokrat Parti'nin seçim kampanyasını yürüttü. Sırbistan istihbaratının başındaki Jovica Stanišić ile de yakınlaştı.[325] Bu dönemde Dibek adlı bir ithalat-ihracat şirketi kurarak ticarette hızla yükseldi.

1997 yılında Sırbistan Başbakanı Mirko Marjanović tarafından dışarıdan Özelleştirme ve Ekonomik Dönüşüm Bakanlığı görevine getirildi. Sırbistan'ın devlet telekomünikasyon şirketinin özelleştirilmesini gerçekleştirdi. Sırbistan'daki bakanlık görevini sürdürürken 1999 yılında federal hükümete Ekonomi Bakanı olarak girdi. Kragujevac'taki Zastava şirketinin yönetim kurulu başkanlığını yaptı. Bu dönemde Kosova Savaşı devam ederken Milošević rejimine yakınlığı yüzünden Avrupa'ya girişi yasaklandı. 2000 yılında Milošević'in eşi Mirjana Marković'in başında olduğu Birleşik Yugoslav Solu (JUL) ittifakının listesinde seçimlere girdi, fakat milletvekili seçilemedi.

320. "The World's Billionaires #891 Miroslav Miskovic", *Forbes*, 3 Ağustos 2007.

321. Bkz., Delta Vakfı'nın http://www.deltafondacija.rs/ adresindeki web sitesi.

322. "Delta Holding owner Miroslav Miskovic released on Tuesday from custody", *inserbia.info*, 23 Temmuz 2013.

323. "Mišković: Imam obavezu da sarađujem sa Vučićem", *Blic*, 14 Mayıs 2014.

324. "Poslovna biografija Miroslava Miškovića", *economy.rs*, 13 Aralık 2012.

325. Slobodan Georgijev, "Milan Beko: Government enemy No. 1", *Balkan Insight*, 6 Temmuz 2011.

Daha sonra çeşitli şirketlerde yönetici ve danışman olarak çalıştı. Bu dönemde özelleştirmelerde *Večernje Novosti* gazetesi, Knjaz Miloš içecek şirketi, süt fabrikası ve C-Market adlı marketler zinciri ile Belgrad Limanı'nın bir grup hissesi dahil olmak üzere önemli alımlar gerçekleştirdi.[326] Özellikle Belgrad Limanı'nın özelleştirilmesindeki şaibe iddiaları yüzünden daha sonra soruşturmalar geçirdi.[327] Halen Danube Yiyecek Grubu'nun CEO'su, Belgrad Limanı ve Deneza adlı inşaat şirketinin hissedarı olan Beko'nun yakın geçmişte LDP ve SRS gibi partilere maddi yardımda bulunduğu iddia edilmektedir.[328] 2014 yılının yaz aylarında Başbakan Vučić'in teklifi üzerine Sırbistan Devlet Demiryolları'nın yönetim kurulu başkanlığına gelmiştir.[329]

MILIJA BABOVIĆ

1963 yılında doğdu. 1982'de Berane'de bir giyim mağazası açtıktan birkaç yıl sonra Belgrad'da Fashion Company adlı bir tekstil şirketi kurdu. Bu şirketle birçok uluslararası giyim firmasının Sırbistan'daki temsilciliğini yaptı. 1991 yılında Radomir Živanić adlı ortağıyla kurduğu Verano şirketi, otomotiv, giyim, petrol ve bankacılık alanlarında çalışan önemli bir holding haline geldi. Ülkenin en önde gelen işadamlarından biri iken 2002 yılında Zemun çetesi tarafından kaçırılan Babović, yüklü bir fidye karşılığında serbest bırakıldı. Daha sonra Verano Grubu'nu bıraktı. Halen ülkenin tarım ve biyokimya alanlarındaki en önemli ihracatçılarından biri olan Viktorija Şirketler Grubu'nun hissedarı ve yönetim kurulu başkanıdır. Sırbistan-İtalya İş Konseyi'ne ve Sırp İşadamları Kulübü'ne (Privrednik) üyedir.[330]

326. "Milan Beko mešetarenjem došao do milijardi evra", *Kurir*, 14 Mayıs 2012.

327. "Businessman Beko questioned by police", *B92*, 8 Mayıs 2013.

328. "When laws don't apply", *B92*, 29 Haziran 2011.

329. "Milan Beko preuzima upravljanje Železnicom Srbije", *Beta*, 30 Temmuz 2014.

330. Sırp İşadamları Kulubü'nün web sitesindeki http://www.serbian-business-club.co.rs/club_members/details/9/Милија Бабовић adresinde yer alan biyografisinden.

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans derecesi aldı. Ohio State Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde doktora dersleri aldıktan sonra doktorasını Londra Üniversitesi SOAS Siyaset ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nde tamamladı. Araştırma alanları arasında güncel Balkan politikaları, Avrupa siyaseti, iç siyaset-uluslararası siyaset bağlantıları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri dış politikası ve siyasi tarihi bulunmaktadır.

RAPOR

SIRBİSTAN SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaşma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

Balkanların Orta Avrupa'ya açılan kapısı ve birçok bakımdan önemli bir ülkesi olan Sırbistan'ın ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi yapısı ve siyasi aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-etnik unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle çok partili hayata geçen, fakat Komünist düzenin 1990'lar boyunca etkisini güçlü bir şekilde hissettirdiği Sırbistan, Milošević'in yönetimden uzaklaştırıldığı 2000 yılından bu yana köklü bir dönüşüm süreci içerisindedir. Bu dönüşüm, ülkedeki siyasi hayatın da oldukça hızlı ve dinamik bir biçimde ilerlediği anlamına gelmektedir. Hazırlamış olduğumuz bu kitap, Sırbistan'daki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

SETA

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

9 786054 023431